

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
КЮСТЕНДИЛ**

2005 - 2015

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	4
Участници в процеса на планиране	7
I. Анализ на икономическото и социалното състояние на областта	8
1. Географско положение и административно-териториална структура	8
2. Обща физико-географска характеристика и природни ресурси	9
2.1. Релеф	9
2.2. Климат	10
2.3. Води	11
2.4. Почви	11
2.5. Растителност	12
2.6. Защитени територии – резервати, национални и природни паркове	12
2.7. Полезни изкопаеми	13
3. Демографски анализ	15
3.1. Население по общини	16
3.2. Население по етнически състав	17
3.3. Миграции на население	18
3.4. Възрастова структура на населението	20
3.4. Образователна структура на населението	21
4. Икономическото развитие	22
4.1. Промисленост	23
4.2. Селско стопанство и мелиорации	35
4.3. Горско стопанство	41
4.4. Туризм . Реализирани регионални проекти в областта на туризма.	43
4.5. Иновации и модернизация	49
4.6. Пазарна инфраструктура	49
4.7. Реализирани програми и проекти в областта на икономическото развитие	50
5. Социална сфера	50
5.1. Доходи	50
5.2. Жизнен стандарт	51
5.3. Безработица	53
5.4. Здравеопазване	59
5.5. Социално подпомагане	64
5.6. Образование	65
5.7. Професионално обучение	71
5.8. Спорт	73
5.9. История, култура и културно наследство	75
5.10. Реализирани програми и проекти в областта на социалната сфера	80
6. Техническата инфраструктура	82
6.1. Водоснабдяване и канализация	82
6.2. Транспортна мрежа	86
6.3. Енергийна мрежа	90
6.4. Съобщителна мрежа	92
6.5. Газоразпределителна мрежа	93
7. Териториална структура и урбанизация	93

8. Състояние на околната среда	95
8.1. Екологично състояние	95
8.2. Защитени територии и режимите в тях, съгласно приетите планове за управление	102
8.3. Депа за битови отпадъци	103
8.4. Пречиствателни станции	105
II. Обобщен SWOT – анализ	106
III. Стратегия за регионално развитие	115
1. Визия за регионалното развитие на областта	115
2. Стратегически цели, приоритети, специфични цели и мерки	116
3. Организация и координация на дейностите за постигане на целите	129
4. Система за мониторинг – информационни източници, индикатори, наблюдение, оценка и актуализация	131

Увод

Настоящият стратегически документ – Областна стратегия за развитие, Кюстендил 2005 – 2015 г., е следващата средносрочна разработка, след Областен план за регионално развитие – Кюстендил, с планов период 2000 – 2006 г., съгласно съответно действащите нормативни документи – Закон за регионално развитие .

Предходният Областен план за регионално развитие /ОПРР/ 2000- 2006 г, бе изготвен от експертите в областната администрация, с участието на регионалните структури на централните ведомства , местни неправителствени организации и др. Към момента на изготвяне, документът отразяваше общото социално-икономическо развитие на областта, като съдържаше добре изведени цели, приоритети, мерки за развитие, както и ключови проекти. Работата и постигнатите резултати през изминалия период показва, че голяма част от заложеното в плана е реалистично и достижимо, а други изведени приоритети и цели изискваха: по-солидно финансово обезпечаване, законови предпоставки и различни условия, изградени браншови структури и асоциации, програми за действие за средносрочен и дългосрочен период и др.

Областният план за регионално развитие изпълни своята роля, като постави основата на стратегическо планиране и развитие на областта, при обвързаност с различните нива на планиране – общинско, регионално и национално и постави началото на публично-частни партньорски връзки и съвместното решаване на регионално-значими проблеми, с участието на всички заинтересувани страни.

Устройственото планиране, съгласно Закона за устройство на територията /ЗУТ/ и планирането, съгласно Закона за регионално развитие /ЗРР/ са взаимно-свързани, неделими процеси. Като недостатък обаче се отчита цялостното лошо състояние на устройственото планиране и плановата обезпеченост /по ЗУТ/ – липса или неактуалност на устройствени схеми, общи и подробни планове, липса на въвеждане на съвременни единни цифрови технологии, както и зависещите от тях бързи и качествени административни услуги.

Общата дейност, по отношение на регионалното развитие, в изминалия петгодишен период, показва на практика важността на всички елементи в процеса на развитие – стратегическо планиране на цели, приоритети, програми и планове, реализация на проектите и провеждането на непрекъснат мониторинг и контрол.

Целта на Областната стратегия за развитие 2005 – 2015 г. е да покаже, в един по – дългосрочен план, рамката и основните насоки в социално-икономическото развитие на област Кюстендил. Тя отразява вижданията на ръководителите и експертите от местните структури на управление, на представителите на бизнеса, на неправителствените организации и на широк кръг заинтересовани лица, за комплексното развитие на областта.

В съответствие с нормативните изисквания на Закона за регионално развитие, Областната стратегия за развитие – Кюстендил представлява основен инструмент за осъществяване на цялостна дългосрочно ориентирана политика за регионално развитие, съобразена с националните, регионалните и общински приоритети.

Стратегията е разработена на основата на задълбочен анализ на съществуващото състояние и тенденциите в развитието на областта през последните години / 2000 – 2004 г./, и обхваща следните приоритетни области: природни ресурси и околна среда, социална политика, икономика, туризъм, селско стопанство, техническа инфраструктура, териториална структура и урбанистично развитие.

В структурно отношение документът включва две основни части – аналитична и стратегическа.

В аналитичната част са направени секторни анализи за актуалното състояние и съвременните тенденции по отношение на природните условия и ресурси, демографската ситуация, икономическото развитие, социалната сфера, техническата инфраструктура, състоянието на околната среда и териториалната структура на областта. Секторните анализи и съдържащите се изводи в тях са основата, от която е изведен обобщеният SWOT-анализ на регионалното развитие на областта към момента. Чрез SWOT-анализа са разкрити силните страни и възможностите в развитието на областта, а също така слабите страни и заплахите, които го ограничават. Направените изводи от SWOT-анализа подпомогнаха разработването на стратегическата част на документа, а именно формулирането на визия, стратегически цели, приоритети, мерки и конкретни дейности за реализиране на стратегията. Стратегическите цели и приоритетите за развитие на областта, специфичните цели и мерките за постигането им, са съобразени с другите стратегически документи на национално, регионално и общинско ниво.

Стратегията за развитие на област Кюстендил беше разработена под ръководството на областния управител Любомир Дермански, от работна група, определена със заповед № 361/18.10.2005 г., с председател Иван Каракашки – зам. Областен управител. Освен експертите от областната администрация, в разработването на стратегията активно

участие взеха много специалисти и заинтересовани лица от област Кюстендил, представители на централните ведомства за региона и др.

В работната група се дискутираха основните проблеми във всички направления. Основните етапи, през които премина подготовката и разработването на стратегията бяха:

1. Събиране на необходимата изходна информация, както за съвременното състояние на областта, така и за очакванията на специалисти и представители на бизнеса и гражданското общество за бъдещото развитие на отделните сфери на обществения живот.

2. Анализ на данните и изясняване на тенденциите, проблемите и перспективите в развитието на областта, в контекста на националните, регионалните и общинските приоритети.

3. Обобщаване на резултатите от секторните анализи чрез SWOT-анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите за развитието на областта.

4. Формулиране на визия, стратегически цели, приоритети специфични цели и мерки за бъдещото развитие на областта.

Стратегията за развитие на област Кюстендил е „отворен” документ, който може да се актуализира и допълва, в съответствие с променящите се условия, както с нови оценки и анализи, така и с нови специфични цели и мерки, за изпълнение на стратегическите цели и приоритети.

Областната стратегия ще бъде подложена на публично обсъждане със заинтересованите лица и организации, след което в нея ще бъдат отразени постъпили предложения и препоръки.

В съответствие с нормативните изисквания, стратегията ще бъде обсъдена и приета от Областния съвет за регионално развитие, който ще одобри организацията и координацията на дейностите за постигане на стратегическите цели, както и системата за мониторинг върху изпълнението на стратегията.

Членове на областната група за стратегическо планиране и участници в разработване на ОСР - Кюстендил:

Председател:

Иван Каракашки – Зам. Областен управител

Членове:

- арх. Невяна Негревска – главен инспектор “РР” в ОА
- инж. Милка Деянова – директор “АКРРДС” в ОА
- Ясен Плачков – младши експерт “РР” в ОА
- Сашо Ковачев - главен специалист “РР” в ОА
- Евелина Марковска - младши експерт “РР” в ОА
- Райка Милева – главен специалист “РР” в ОА
- Катя Мирчева – директор на Териториално статистическо бюро, Кюстендил
- Аделина Йовева – директор на Областна дирекция “Земеделие и гори”, Кюстендил
- инж. Василка Пашева – директор на Областно пътно управление, Кюстендил
- д-р Христо Кознички – директор на Регионална здравно-осигурителна каса, Кюстендил
- инж. Райна Славова - директор на “Електроразпределение София област” ЕАД, клон Кюстендил
- Марийца Стоянова – директор на “Бюро по труда”, Кюстендил
- Наташа Илиева – директор на “Бюро по труда”, Дупница
- Радостина Новакова – началник на Регионален инспекторат по образование, Кюстендил
- Снежана Козничка – директор на Регионална дирекция “Социално осигуряване”, Кюстендил
- Инж. Стела Тодорова – началник отдел в РИОСВ, София
- Николай Джонев – главен експерт РИОСВ, София, офис Кюстендил
- Дафина Димитрова – главен експерт РИОСВ – София, офис Кюстендил
- инж. Тодор Стоименов – управител на “В и К” ООД – Кюстендил
- инж. Димитрина Христова – управител на “В и К – Дупница” ЕООД
- Михал Николов – директор на Областен съвет на БЧК, Кюстендил
- Александър Пейчев – Фондация “Амстелс”
- Йордан Беловодски – секретар на Кюстендилска търговско-промишлена палата
- Мая Андонова – секретар на Сдружение “Съвет по туризъм”, Кюстендил
- Инж. Василий Маринковски – началник на РУГ – Кюстендил
- Валентин Дебочички – Директор на Регионален исторически музей Кюстендил
- Светла Пеева – ст. експерт, МРРБ - Териториално звено, Кюстендил
- Румяна Маркова - Изпълнителна агенция за насърчаване на МСП
- Милена Анастасова – Регионален координатор на МТСП
- Борислав Георгиев – гл. експерт ДАМС
- Евгения Христова – Дирекция “Техническо съдействие, координация и управление на регионални планове и проекти”, Софийска област

I. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ

1. Географско положение и административно-териториално деление

Област Кюстендил е разположена в югозападната част на страната и попада в Югозападния планов район за развитие. На север, североизток и изток, областта граничи със Софийска и Пернишка области, а на юг – с Благоевградска. На запад, границата на областта съвпада с държавната граница на Република България с Република Македония и с Република Сърбия и Черна Гора.

Административният център на областта – гр. Кюстендил е исторически обособен важен комуникационен възел. Той е разположен на 86 км от гр. София на първокласен път № 6 /Е 870/ и на 22 км от КПП Гюешево. Първокласният път № 6 Границата – Кюстендил – Радомир – София – Подбалкана – Бургас е главната пътническа артерия и връзка на столицата със съседна Македония през Куманово и Скопие. От града на югоизток започва второкласен път № 62 Кюстендил – Дупница – Клисурса – Самоков, а на северозапад – третокласния № 601 – Кюстендил – Драговищица – Долно уйно – Границата.

Преминаването на европейските коридори Е 8 и Е 4 през територията на областта, зоните на концентрация на уникални природни и културно-исторически забележителности, са важна предпоставка и реални условия за развитие на туризма и комплексно социално-икономическо вътрешно и трансгранично сътрудничество.

Международните туристически маршрути през областта имат както транзитен характер (насочени към София или Черноморието), така и локална насоченост – свързвания с местните религиозни, културни или природни феномени. Особено благоприятно в това отношение е съчетанието на природните забележителности и културно-историческото наследство на района на Кюстендил, Сапарева баня, Рила, Дупница, по поречието на р. Струма от Невестино до с. Шишковци, както и забележителното съчетание на природни с антропогенни туристически ресурси по поречието на р. Рилска от гр. Рила до Рилския манастир.

Административно-териториално деление на област Кюстендил

Общини	Територия кв.км.	Брой кметства	Брой населени места
Бобов дол	206,2	16	18
Бобошево	141,9	10	12
Дупница	336,6	16	17
Кочериново	180,0	10	11
Кюстендил	964,3	47	72
Невестино	441,7	21	23
Рила	364,1	4	5
Сапарева баня	181,9	4	5
Трекляно	267,6	12	19
Общо	3084,3	140	182

Територията на областта включва общините Кюстендил, Дупница, Бобов дол, Бобошево, Кочериново, Невестино, Рила, Сапарева баня и Трекляно, с обща площ от 3084,30 км² (2.7% от територията на страната).

2. Обща физикогеографска характеристика. Природни ресурси

2.1. Релеф

Територията на областта представлява сложна мозайка от планини и котловини. В северната част са разположени планините Лисец, Чудинска, Земенска и Конявска, които заедно с Каменишката, Кюстендилската и Дупнишката котловини са част от Краищенската планинско-котловинна област. Формирането на релефа на областта започва още през долния палеоген. Тогава в резултат от дълбоко разломяване на земната кора едни блокове се издигат и се образуват планини, а други блокове потъват и се образуват котловини. В един по-късен етап някои от котловините като Кюстендилската, Горнодупнишката (Сапаревска) и Долнодупнишката са обхванати от плиоценски езерни басейни, в които се отлагат пясъци и глини с прослойки от въглищни пластове.

Лисец планина на запад и изток граничи с Каменишката и Кюстендилска котловини, на север – с долината на р. Бистрица, а на юг се свързва с Осоговска планина посредством седловината Девебаир. Най-високият връх на планината е Връшник (1500 м). Чудинска планина се простира между реките Бистрица и Драговищица с най-висок вр. Арамлия (1496 м). В западната част на планината е разположен вр. Китка, който се счита за най-западната точка на България. Земенска планина е разположена между долините на реките Струма (от изток), Треклянска (от север), Драговищица (от юг) и Уйненска и Добридолска (от запад), с най-висок вр. Тичак (1295 м). Конявска планина има почти паралелна ориентация. От запад планината се ограничава от долината на р. Струма, на изток се съединява с Верила посредством седловината Уши, а на север и на юг граничи с Радомирската и Кюстендилската котловини. Конявска планината се разделя на четири дяла – Ришки, Виденски, Колошки и Кориловски, с най-висок вр. Виден (1487 м). Интересен обект е Чокльово блато, което е разположено в землището на с. Байкал на 880 м и представлява най-голямото торфено находище в България с площ на водното огледало 160 ха и обща площ 320 ха.

Каменишката котловина е най-западната, най-малката по площ и най-високата по надморска височина от южната котловинна ивица на Краището в пределите на Кюстендилска област. Границите на котловината се маркират от подножията на планините Осоговска, Лисец и Чудинска и има хълмист релеф. В рамките ѝ има вътрешнокотловинни възвишения, които се издигат със 110-120 м над котловинното поле. Тя се отводнява от реките Бистрица и Лебница. Кюстендилската котловина е разположена по долината на р. Струма между Земенския и Скринския пролом и се огражда от планините Осоговска, Лисец, Земенска и Конявска. Средната ѝ надморска височина е 550 м. Над котловинното поле се издигат вътрешнокотловинните възвишения Копиловци и Спасовица. Тя се отводнява от р. Струма с нейните по-големи притоци Драговищица, Бистрица, Новоселска и Елешница. Сапаревската (Горнодупнишка) котловина е разположена между планините Рила и Верила. На запад тя опира до Разметанишкия праг, а на изток се отделя от Самоковската котловина посредством Клисурската седловина (600 м). Котловината се отводнява от р. Джерман и нейните притоци Тополница, Отовица, Гюбрена и др. Между рида Кършия и Дренски рид е образуван Дупнишкия пролом на р. Джерман. На юг от него е разположена Долнодупнишката котловина, известна още като Джерманско долинно разширение. Тя се огражда от склоновете на Рила и Погледски рид, а на юг достига Кочериновския праг. При гр. Бобошево р. Джерман се влива в р. Струма.

На територията на Кюстендилска област са разположени и части на две от най-мощните интрузивни планини в България - Рила и Осогово.

Осоговска планина е четвъртата по височина планина в България с най-висок връх Руен (2251 м). Площта на планината е 4223,7 кв. км, а средната надморска височина – 1078 м. Характерно за Осоговска планина е, че има две главни била, пресичащи се почти под прав ъгъл. По-високото било е с посока на простирание североизток-югозапад, като по него са разположени най-високите върхове на планината – Кюнек (1923 м), Човека (2047 м), Шапка (2188 м) и Руен (2251 м). По-ниското, но по-добре очертано било е с посока на простирание северозапад-югоизток. То постепенно се понижава в югоизточна посока по рида Осоговия, опирайки до Пиянец и р. Елешница. В планината има находища на оловно-цинкова руда. Рила планина е най-високата планина на Балканския полуостров – вр. Мусала (2925 м). Дълбоко всечените в релефа долини на реките Яденица, Бели Искър, Илийна, Рилска и Белишка разделят планината на четири дяла. Почти изцяло в Кюстендилска област попада територията на Северозападна Рила (Мальовишки дял), която е ограничена от долините на реките Рилска и Леви Искър. Тук високите части на планината имат алпийски характер с множество ледникови форми на релефа. В тази част на Рила са образувани три била – Отовишко-Кабулско (вр. Отовица, 2697 м), Поличко-Калинско (вр. Калин, 2667 м) и Мальовишко-Мечитско (вр. Голям купен, 2731 м и вр. Мальовица, 2729 м). В следствие на плейстоценските залежавания в Рила са образувани разнообразни ледникови форми като циркуси с циркусни езера, трогови долини, морени и др.

2.2. Климат

Климатът на територията на Кюстендилска област се формира под влияние на радиационния и циркулационен фактор, като в циркулационно отношение не се отличава от характерния за страната западно-източен въздушен пренос. Преходното географско положение и разнообразният релеф създават разнообразие в проявата на климатичните елементи (температура на въздуха, валежи, ветрове и др.). Според климатичната подялба на страната, на територията на Кюстендилска област се формират три типа климат – умереноконтинентален, преходноконтинентален и планински. Средногодишната продължителност на слънчевото греене в извънпланинските територии е около 2 200 часа, като в планинските части варира в широки граници в зависимост от изложението на склоновете.

Умереноконтинентален климат имат Каменишката и Сапаревската котловини, нископланинският пояс по северните склонове на Рила и Осогово, както и планините Лисец, Чудинска, Земенска и Конявска. Средногодишните температури са 9-10 °С, които са малко по-ниски от средногодишните температури, характерни за извънпланинските територии на България. Най-студен месец е януари – средномесечна температура във височинния пояс до 1 200 м от - 1 до - 4 °С, а най-топъл месец е юли – средномесечна температура между 18 и 20 °С. Средногодишните валежи са от 500 до 650 мм с изразени максимуми през май и ноември и минимум през февруари.

Преходноконтиненталният тип климат е характерен за Кюстендилската и Долнодупнишката котловини и прилежащите нископланински територии на Осогово и Рила. Средногодишните температури са 10-11,5 °С, с януарска температура около 0 °С и юлска – от 20 до 22 °С. Характерна особеност на вътрешногодишното разпределение на валежите в преходната зона е редуването на максимумите и минимумите през три месеца, като средногодишните валежи възлизат на около 600 мм с максимуми през май и ноември и минимуми през февруари и август.

Планинският тип климат се проявява в средновисоките и високите части на Рила и Осогово, където средногодишните температури са в диапазона от + 5 °С (станция Осогово, 1640 м) до - 3 °С (вр. Мусала). В пояса над 2 300 м средногодишните температури са отрицателни, годишните валежи са над 1 000 мм, а снежната покривка се задържа над 130 дни през годината.

2.3. Води

От водните ресурси с най-голямо значение за Кюстендилска област са речните и термоминералните води. Цялата територия на областта се отводнява от р. Струма и нейните притоци. Струма е една от най-големите български реки – тя е четвърта по дължина и втора по водоносност и площ на водосборния басейн. Реката навлиза в Кюстендилската котловина през Земенския пролом, пресича я от северозапад на югоизток, протича през Скринския пролом и след вливането в нея на р. Джерман и р. Рилска напуска територията на областта при Кочериновския праг. По-големите притоци на Струма водат началото си от едни от най-водоносните планини в България – Рила и Осогово. В Кюстендилската котловина по-добре развити са десните притоци на Струма (Драговищица, Бистрица, Новоселска и Елешница), а в Долнодупнишката котловина – левите притоци (Джерман и Рилска). Река Джерман е втората по големина река в рамките на Кюстендилска област. Тя извира от циркуса на Седемте рилски езера в северозападния дял на Рила, като по-големите ѝ притоци са Тополница и Отовица. Третата по големина е р. Рилска, която води началото си от циркуса на Рибните езера. Реките са най-пълноводни през април и май, а най-маловодни – през август и септември. Струма и реките, извиращи от Рила и Осогово, имат снежно-дъждовно подхранване, а останалите – дъждовно-снежно подхранване. В планината има над 140 постоянни и 30 временни езера. По-голямата част от тях са разпространени във вид на езерни групи. На територията на северозападна Рила по-големите групи ледникови езера са Седемте рилски езера, Мальовишките, Градинските, Карагьолските и др. В басейна на р. Валявица, в м. Паничище е образувано и тектонското езеро Паничище, което има диаметър 160 м и дълбочина 4 м е обрасло с хидрофилна растителност.

Термоминералните води имат важно значение за туризма в областта. В Сапарева баня се намира единствения на балканския полуостров гейзер, с температура на минералната вода 103.5 °С, а Кюстендилските термоминерални води имат температура 73 °С. Тези води имат редица лечебни свойства, свързани със специфичния им йонен и газов състав. В село Невестино има извор на питейна минерална вода.

2.4. Почви

Територията на Кюстендилска област се характеризира с голямо разнообразие на почвената покривка, което се дължи на разнообразието на физикогеографските условия (релеф, почвообразуващи скали, води, климат, растителност).

Характерни за териториите с надморска височина до 700-800 м са канелените горски почви, които са разпространени в котловините и ниските части на планините. Дебелината на почвения профил е от 70 до 120 см, а на хумусния хоризонт – до 35 см.

В Кюстендилската, Сапаревската и Долнодупнишката котловини са разпространени смолници. Те са локализираны в ниските места на релефа, където почвообразуващите скали са представени от плиоценски или плейстоценски седименти. Смолниците се отличават с тежък глинест механичен състав и високо естествено плодородие.

В прилежащите към котловините склоновете са разпространени плитки ерозирали канелени почви с дебелина на почвения профил до 55-60 см.

Почвите, характерни за планинския пояс са височинно зонирани и са представени от разновидности на кафявите почви, тъмноцветните планинско-горски почви и планинско-ливадните почви.

От азоналните почвени типове най-разпространени са алувиалните и алувиално-ливадни почви (по речните тераси на по-големите реки), делувиалните почви (по

подножията на планините) и фрагментарните почви – регосоли, литосоли и рендзини (по билата и склоновете на Земенска и Конявска планина).

2.5. Растителност

Естествената растителност в Кюстендилска област е изключително разнообразна, което се дължи на различните физикогеографски и биогеологични условия в областта.

Растителността в района е представена предимно от суходлюбиви (ксерофилни) съобщества, в които преобладават формациите на дъба (цер, благун и горун). В подрастта на тези съобщества има келяв габър, мъждрян, офика, шипка и червена хвойна. В зависимост от надморската височина, в съобществата участват и виргилиев дъб, липа, бряст, явор и обикновен габър.

В планинските територии с височина над 800 м растителността е височинно зонирана, като в Осоговска планина има добре развит буков пояс, който достига до 1 600 м. Над него фрагментарно е развит иглолистен пояс със смърч, ела и бял бор. В най-високите части са разпространени субалпийски растителни съобщества.

В Рила, за разлика от Осогово, среднопланинският пояс е съставен главно от смърчови и бялборови съобщества. Характерни за Рила са и горите от бяла мура. В субалпийския пояс на Рила е разпространен клек, който отсъства като пояс в Осоговска планина.

В карстовите територии от Краището са разпространени типични субсредиземноморски съобщества, представени от шипка, мъждрян, келяв габър и воден габър. Наличието на тези съобщества се обяснява със специфичните микроклиматични условия и карбонатна геоложка основа от устойчив на изветряне варовик.

По долините на реките се срещат типични влаголюбиви (хигрофилни) видове, представени предимно от елша, върба, топола и др.

2.6. Защитени територии – резервати, национални и природни паркове

На територията на Кюстендилска област е разположена част от Национален парк “Рила”. Той е най-големият национален парк в България и един от най-големите европейски паркове. Той включва безлесните части по билото на Рила планина и част от горските иглолистни комплекси под него в четирите главни дяла на планината на обща площ 81 046 ха.

В НП “Рила” са включени 4 резервата – “Парангалица”, “Централен рилски резерват”, “Ибър” и “Скакавица”. Те са защитени територии, които са образци от естествени екосистеми с характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитания.

Резерватът “Скакавица” (70,8 ха) е обявен през март 1968 г. в землището на гр. Сапарева баня. Това е типичен горски резерват, разположен между 1850 и 2050 м. В него се охранява вековен девствен, предимно беломуров горски масив.

През юни 2000 г., една част от Национален парк “Рила” е прекатегоризирана в Природен парк “Рилски манастир”, който обхваща централната част на Рила планина. Със стръмни, труднопроходими склонове, обрасли със смесени широколистни и иглолистни гори, с клекови формации и алпийски пасища, с красиви долини, през които минават пенливи реки, с разнообразен релеф, с величествени скални върхове, с чуднокрасиви ледникови езера, с разнообразния си растителен и животински свят, той е притегателен център за отдих и екотуризъм.

През 1986 г. с площ 3676,5 ха е обявен резерват “Риломанастирска гора”. Създаден е за да се запазят първични горски екосистеми от иглолистни и смесени елово-букови

гори, а също естествената среда на архитектурно-историческия резерват “Рилски манастир”, обявен от ЮНЕСКО през 1983 г. за световен паметник на културата.

Особен интерес представляват Стобските пирамиди разположени в последните издънки на Югозападния дял на Рила край с. Стоб. Намират се от двете страни на вододелния рид (предимно от южната му страна), разделящ суходолията Гръчковец (от север) и Бусовец (от юг). Разделени са на отделни групи, наречени от народа с различни имена – Кулите, Чуките, Самодивски комини и др. Най-известната група е наречена Сватовете и е свързана с легенда. Голяма част от земните пирамиди са увенчани с каменни шапки. Стобските пирамиди са особено красиви при залез слънце или огрени от лунна светлина.

В Осоговската планина е разположен природния резерват “Църна река”, обявен за резерват през 1980 г. и обхваща представителна екосистема на първични букови съобщества в климаксова фаза и представя най-характерните биоценози на планината. На територията на планината са разположени още: природната забележителност “Юч бунар” – група дървета от секвоя на възраст от 110 г. и природна забележителност “Вековна букова гора”, в непосредствена близост до средновековния манастир “Св.Лука”. Недалеч от м. Бекбунар се намират планински торфени блата с характерна растителност, които представляват интерес за екотуризма. Релефът на планината е удобен за пешеходен туризъм.

Резерват “Габра” е разположен във Влахина планина в м. Малкия средок, край с. Църварица. Той е един от най-старите резервати в България, обявен през 1949 г. на площ от 89,2 ха. Защитената територия е естествено насаждение от черен бор с примес от зимен дъб, цер, бук и габър. Възрастта на дърветата е от 50 до 60 г., а височината им надминава 40 м.

Сред природните забележителности в областта са Земенския пролом, пещерите Темната дупка и Хайдушката воденица, Скакавишкия водопад.

2.7. Полезни изкопаеми

В района на Кюстендилска област има рудни и нерудни полезни изкопаеми. Кюстендилският въглищен басейн е разположен в северната част на Кюстендилската котловина. Експлоатираният въглищен пласт е с дебелина от 1 до 6.6 метра. Съдържат пепел 25-45 % и сяра 2.9 %. Долната топлотворност е 10.5 МДж/кг. Лигнитни въглища се добиват в Катрищенския въглищен басейн, полиметални руди (Осоговски руден район), варовик (Конявска планина), гранит (планина Осогово), глини (с. Драговищица) и инертни материали (коритата и терасите на реките Струма, Драговищица и други). По настоящем се експлоатират лигнитните въглища, глините и инертните материали.

Един от най-големите басейни на кафяви въглища в страната е Бобовдолски басейн (162 млн. т. запас), който е с най-голямо стопанско значение и въглищата от басейна се използват главно от ТЕЦ “Бобов дол”.

Община Дупница е бедна на минерални суровини. В ограничени количества са застъпени пясъци и чакъли за бетон (с. Крайници), керамични глини (с. Яхиново) и доломити, като суровина за металургията (с. Делян).

Дупнишката котловина има тектонски произход. Котловинното равнище (полето) има плосък релеф и се характеризира с преобладаващ акумулативен процес. Полето е изградено от алувиални и делувиални материали (кватернерни чакъли и пясъци), които са изградени главно от кристалинни шисти – гнайси. Срещат се и гранити, гранитогнайси и др. Те представляват акумулативна повърхнина, която в по-голямата си част е заета от реките Джерман и Джубрена и вододела между тях.

В района на община Трекляно при селата Злогош и Горно Уйно са открити кварцови жили. Нечисти варовици има в района на Горни и Долни Кортен, Долно Кобиле и Злогош. Железни орудявания са установени в Чешлянци, Сушица и Добри дол; медни –

Злогош и Сушица; златни – Шатовица, Злогош, Киселица, Чешлянци. Находища на неметални полезни изкопаеми: фосфорни-Чешлянци; въглища – Горни и Долни Кортен; скалооблицовъчни материали, мрамори, гранити и варовици – Сушица, Брест; инертни материали – по поречието на р. Треклянска. Златоносни разсипи: полеогенско грубкластични скали – Злогош; плиоценски чакъли – Треклянска река. Интерес представляват само злато-съдържащите. Най-добре изразените полезни изкопаеми са железните. В миналото по тях са били извършвани и експлоатационни работи. Установено е метаморфогенно рудопроменяне в района на с. Чешлянци. То се проследява по протежението на Милевския навлак. Дължината на железнорудния хоризонт е 15 км.

В района на община Бобошево (западно от гр. Бобошево) в миналото е добиван барит. Към настоящият момент дейността е прекратена. Скалите над града са богати на варовик. Правени са опити за добив на медни руди. В с. Слатино, м. Черештата са проучвани глинени залежи за производство на тухли и керамични изделия.

3. Демография

През последното десетилетие значително се задълбочиха отрицателните тенденции в естественото развитие на населението в Кюстендилска област. Глобализационните процеси доведоха до съществени промени в демографското, брачното и фертилно поведение на населението. Към тези промени следва да се отнесе и интензивното придвижване на населението извън границата на страната. Силно са влошени демографски показатели, като раждаемост, смъртност, детска смъртност и естествен прераст.

За област Кюстендил населението в края на 2004 г. е 154 468 души. В сравнение с 2003 г. неговият брой намалява с 4278 души или с 2,7%.

Ако направим сравнение за броя на населението през 2004 г. спрямо 1997 г. ще видим, че неговият брой е намалял с 19421 души или с 11,2%. Средногодишно Кюстендилска област е намалявала с по 2774 души.

Раждаемостта е 4.1 при средно за страната 8.3 и 6.8 за Югозападния район, а смъртността е 23.3 при средна за страната 19.4 и 17.6 за Югозападния район за 2004 година.

Населението в Кюстендилска област е неравномерно разпределено между отделните общини. С най-многобройно население е община Кюстендил с 43.2 процента от населението, следват я община Дупница – 32.3% , община Бобов дол – 7.0%, община Сапарева Баня – 5.5%. Три от общините Невестино, Бобошево и Рила са с близък брой население ,а най- малка е община Трекляно, чието население е само 0.8% от населението на областта.

По- голямата част от населението на областта живее в градовете. Само в две от общините – Невестино и Трекляно общинският център не е град.

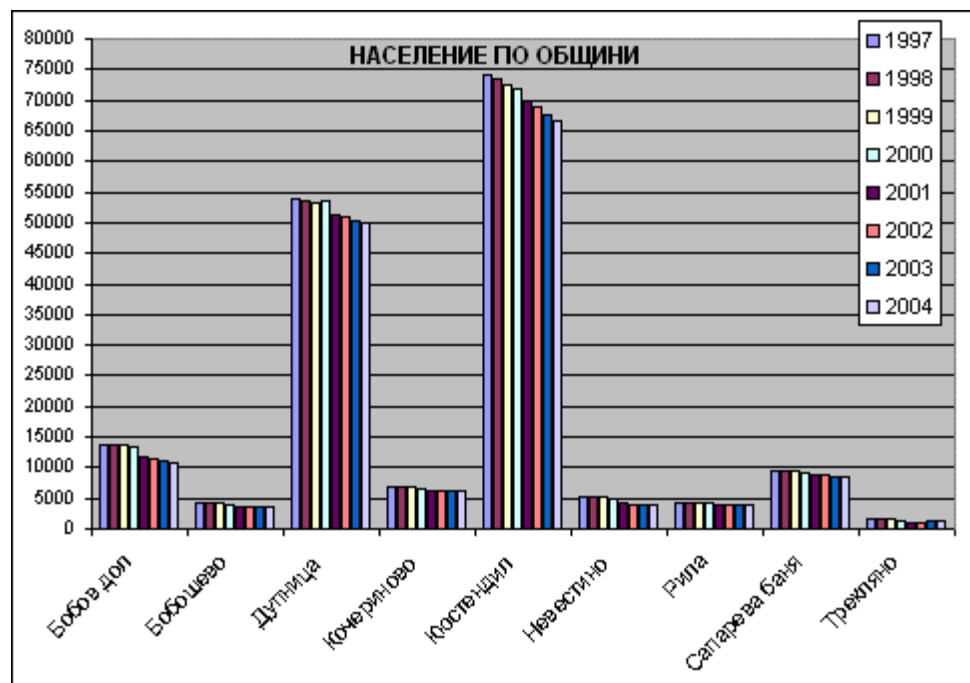
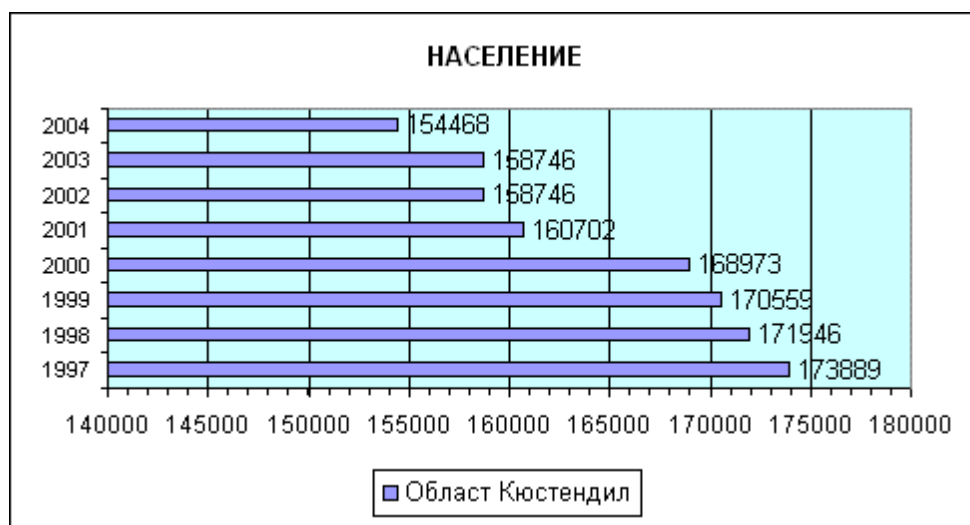
Населението в Кюстендилска област е неравномерно съсредоточено, като общини с най-голям брой жители са Кюстендил, Дупница и Бобов дол. Най – слаборазселената община е Трекляно.

Според официалната статистическа информация за периода 1997 г. – 2004 г. се наблюдава устойчиво намаляване на населението, функция от множество неблагоприятни явления: намалена раждаемост, завишена детска смъртност, застаряване на населението, намаляване на средната продължителност на живот и сравнително голяма миграция и емиграция.

3.1. Население по общини

Област Кюстендил – НАСЕЛЕНИЕ ПО ОБЩИНИ

Област Общини	Население към 31.12.							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Област Кюстендил	173889	171946	170559	168973	160702	158746	158746	154468
Бобов дол	13777	13649	13645	13300	11621	11373	11129	10874
Бобошево	4366	4218	4186	4031	3591	3510	3515	3505
Дупница	53921	53591	53364	53572	51161	51026	50250	49903
Кочериново	6898	6825	6746	6419	6345	6237	6220	6143
Кюстендил	74241	73346	72465	71988	70010	69034	67723	66705
Невестино	5329	5157	5098	4774	4261	4032	3919	3813
Рила	4247	4183	4203	4176	3804	3767	3795	3778
Сапарева баня	9485	9398	9338	9293	8818	8726	8630	8503
Трекляно	1625	1579	1514	1420	1091	1041	1195	1244

3.2.Население по етнически състав

НАСЕЛЕНИЕ ПО ЕТНИЧЕСКИ СЪСТАВ КЪМ 01.03.2001 г.

	Общо	Българска	Турска	Ромска (циганска)	Друга	Не се самоопределя	Непоказано
Област Кюстендил	162534	152644	146	8294	416	508	526
Бобовдол	11755	11207	75	218	30	196	29
Бобошево	3695	3676	1	1	2	5	10
Кочериново	6607	6308	5	118	16	141	19
Кюстендил	70573	65168	42	4833	168	114	248
Невестино	4466	4426		8	9	2	21
Рила	3844	3712	9	94	6	5	18
Сапарева баня	8981	8750	2	200	7	8	14
Дупница	51471	48268	12	2821	175	37	158
Трекляно	1142	1129	-	1	3	-	9

Според етнически състав, населението от областта не е разнообразно. Съгласно официалните данни от последното преброяване на населението, доминираща е българската етническа група – 93%. Групата на ромския етнос е 5,10% като ромското население е съсредоточено в по-големите общински центрове – Кюстендил и Дупница.

Останалите етнически групи съставляват едва 0.98%. Една част от ромския етнос се е самоопредила като българи, поради което не може да се установи точният им брой. Междуетническите взаимоотношения могат да се определят като толерантни и няма извено етническо напрежение.

3.3. Миграция. Причини за механично движение. Механичен и естествен прираст.

Миграция

Област Общини	1999			2004		
	Заселени	Изселени	Механичен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст
Област Кюстендил	3903	3812	91	2550	3087	-537
Бобов дол	546	405	141	160	305	-145
Бобошево	125	74	51	128	58	70
Дупница	1169	1147	22	666	816	-150
Кочериново	218	168	50	135	102	33
Кюстендил	1314	1674	-360	1023	1498	-475
Невестино	201	85	116	106	79	27
Рила	148	75	73	110	78	32
Сапарева баня	141	128	13	107	121	-14
Трекляно	41	56	-15	115	30	85

Допреди няколко години, механичният прираст в Кюстендилска област беше положителен. В последните години тази посока започна да се обръща и вече доминират изселванията. Поради това механичният прираст е отрицателен, което е допълнителен утежняващ фактор за намаляване населението в областта. Ако се анализират причините за изселванията, то те са свързани преди всичко с излизането на млади хора извън областта, за да повишават своята квалификация и образование, да търсят по-добри условия за работа и труд. В последните години все повече деца отиват при вече изселилите се родители.

Механичното движение в Кюстендилска област – заселване и изселване, свързано учебен процес, с промяна на месторабота и др. е с устойчива неблагоприятна тенденция. Механичният прираст е отрицателен, като сравнително най-неблагоприятни са тенденциите в общините Кюстендил, Бобов дол и Дупница.

МЕХАНИЧНО ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПРИЧИНИ

Област (Кюстендил)	постоянна работа	временна работа	зключване на брак	образование	със или при родители	на гле- дане	други	не- показано
2000	-211	-52	-8	-332	20	-29	-331	933

2001	-279	-39	-13	-352	-46	-99	-364	947
2002	-166	-67	-7	-312	-30	-88	-385	412
2003	-236	-107	-13	-407	-138	-66	-367	486

МЕХАНИЧЕН ПРИРАСТ

Брой

Област Общини	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Област Кюстендил	324	-332	91	-10	-245	-643	-848	-537
Бобов дол	222	-3	141	-204	-182	4	-119	-145
Бобошево	12	-38	51	-52	-65	12	117	70
Дупница	114	-44	22	501	401	-118	-444	-150
Кочериново	45	62	50	-215	-131	-41	102	33
Кюстендил	-197	-285	-360	53	-106	-384	-818	-475
Невестино	10	-17	116	-168	-158	-63	37	27
Рила	27	-3	73	54	48	13	83	32
Сапарева баня	97	-8	13	62	-6	-59	0	-14
Трекляно	-6	4	-15	-41	-46	-7	194	85

ЕСТЕСТВЕН ПРИРАСТ

Брой

Област Общини	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Област Кюстендил	-1775	-1611	-1114	-1576	-1525	-1653	-1522	-1371
Бобов дол	-128	-125	-145	-141	-131	-119	-125	-110
Бобошево	-113	-110	-83	-103	-90	-80	-112	-80
Дупница	-351	-286	-249	-293	-349	-329	-332	-197
Кочериново	-135	-135	-129	-112	-142	-122	-119	-110
Кюстендил	-632	-610	-521	-530	-468	-618	-493	-543
Невестино	-161	-155	-175	-156	-164	-159	-150	-133
Рила	-97	-61	-53	-81	-59	-85	-55	-49
Сапарева баня	-101	-79	-73	-107	-86	-96	-96	-113
Трекляно	-57	-50	-50	-53	-36	-45	-40	-36

Разликата между ражданията и умираанията представлява естественият прираст на населението. От 1997 година той непрекъснато е с отрицателни стойности. Най-голяма стойност е регистрирана през 1997 година, като през 2004г. стойността му пада до – 1371 души.

Като се анализират данните за естественото движение на населението, може да се обобщи, че сериозен проблем в демографската ситуация е не само ниската раждаемост, но и сравнително високата смъртност сред населението на областта.

Въпреки това, тенденциите по отношение на механичния и естествения прираст в областта са устойчиво негативни в периода 1999 г – 2003 г., като по-силно е изразена миграцията.

За периода 2003 – 2004 се наблюдава относително стабилизиране и намаляване на отрицателните стойности на прираста.

3.4. Възрастова структура на населението

НАСЕЛЕНИЕ ПОД, ВЪВ И НАД ТРУДОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ								
Област / Общини	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Област Кюстендил	173889	171946	170559	168973	160702	158746	156376	154468
Под трудоспособна възраст	29024	27811	26884	26135	23825	22889	21975	21061
В трудоспособна възраст	96125	95581	95490	95029	91292	91432	91114	91207
Над трудоспособна възраст	48740	48554	48185	47809	45585	44425	43257	42200
Бобов дол	13777	13649	13645	13300	11621	11373	11129	10874
Под трудоспособна възраст	2384	2269	2200	2068	1808	1700	1568	1461
В трудоспособна възраст	7617	7603	7672	7537	6532	6463	6458	6404
Над трудоспособна възраст	3776	3777	3773	3695	3281	3210	3103	3009
Бобошево	4366	4218	4186	4031	3591	3510	3515	3505
Под трудоспособна възраст	516	490	469	446	437	414	399	403
В трудоспособна възраст	1879	1805	1809	1731	1426	1438	1516	1565
Над трудоспособна възраст	1971	1923	1908	1854	1728	1658	1600	1537
Дупница	53921	53591	53364	53572	51161	51026	50250	49903
Под трудоспособна възраст	9680	9352	9129	9089	8083	7947	7685	7469
В трудоспособна възраст	31370	31286	31307	31493	30748	31037	30910	30994
Над трудоспособна възраст	12871	12953	12928	12990	12330	12042	11655	11440
Кочериново	6898	6825	6746	6419	6345	6237	6220	6143
Под трудоспособна възраст	878	846	798	708	833	757	716	678
В трудоспособна възраст	3132	3132	3133	2972	2949	2978	3056	3096
Над трудоспособна възраст	2888	2847	2815	2739	2563	2502	2448	2369
Кюстендил	74241	73346	72465	71988	70010	69034	67723	66705
Под трудоспособна възраст	12873	12279	11824	11450	10504	9991	9559	9131
В трудоспособна възраст	42935	42656	42372	42275	41192	41078	40609	40421
Над трудоспособна възраст	18433	18411	18269	18263	18314	17965	17555	17153
Невестино	5329	5157	5098	4774	4261	4032	3919	3813
Под трудоспособна възраст	356	340	310	268	285	259	232	217
В трудоспособна възраст	1538	1466	1521	1362	1251	1230	1256	1271
Над трудоспособна възраст	3435	3351	3267	3144	2725	2543	2431	2325
Рила	4247	4183	4203	4176	3804	3767	3795	3778
Под трудоспособна възраст	617	578	546	532	483	475	514	474
В трудоспособна възраст	2172	2149	2223	2218	2038	2050	2077	2113
Над трудоспособна възраст	1458	1456	1434	1426	1283	1242	1204	1191
Сапарева баня	9485	9398	9338	9293	8818	8726	8630	8503
Под трудоспособна възраст	1633	1564	1529	1503	1336	1299	1253	1174
В трудоспособна възраст	5020	5031	5009	5032	4828	4829	4844	4883
Над трудоспособна възраст	2832	2803	2800	2758	2654	2598	2533	2446
Трекляно	1625	1579	1514	1420	1091	1041	1195	1244
Под трудоспособна възраст	87	93	79	71	56	47	49	54
В трудоспособна възраст	462	453	444	409	328	329	418	460
Над трудоспособна възраст	1076	1033	991	940	707	665	728	730

През периода 1997 –2004 година се наблюдават значими промени във възрастовата структура на населението в областта, които са свързани с неблагоприятните тенденции в развитието на демографските процеси. Продължаващият процес на остаряване на населението продължава, като броят и относителният дял на лицата на възраст до 15 години непрекъснато намалява, а от друга страна се почти запазва броят и делът на лицата над 65 годишна възраст. Докато през 1997 година делът на лицата до 15 години е 16.69 %, то през 2004 година той достига ниво от 13.63%.

При анализа на горната таблица, се очертава като най-неблагоприятна тенденция намаляването на населението под трудоспособна възраст. За периода 1997 г. – 2004 г., общо за областта, населението под трудоспособна възраст е намаляло с почти 27%. Това показва, че в близките години относителният дял на населението над трудоспособна възраст ще се увеличава и социалните разходи от държавния бюджет ще бъдат относително по-големи, а населението в трудоспособна възраст ще бъде все по-малко.

3.5. Образователна структура на населението

НАСЕЛЕНИЕ НА 7 И ПОВЕЧЕ ГОДИНИ ПО СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ СПОРЕД ПРЕБРОЯВАНИЯТА ОТ 1985, 1992 И 2001 ГОД.										
ОБЛАСТ / ОБЩИНИ	Общо	Висше	Полувисше	Средно	Основно	Начално	Незавършено начално	Неграмотни	Дете	Непоказано брой
Област Кюстендил										
1985	175396	6197	5913	47575	58608	38341	18762	-	-	-
1992	168508	8441	6453	57389	52309	29979	13902	-	-	35
2001	154353	9800	7293	62121	43345	20840	8092	2010	388	464
Бобовдол										
1985	13125	167	203	2982	5256	3068	1449	-	-	-
1992	12597	225	169	3845	4964	2339	1055	-	-	-
2001	11150	225	223	4038	4104	1709	643	155	30	23
Бобошево										
1985	5031	46	114	774	1608	1649	840	-	-	-
1992	4351	67	90	964	1574	1287	369	-	-	-
2001	3589	43	103	961	1409	764	232	60	7	10
Кочериново										
1985	8078	66	154	1395	3093	2236	1134	-	-	-
1992	7053	121	136	1749	2577	1748	722	-	-	-
2001	6337	148	181	1934	2328	1314	315	88	10	19
Кюстендил										
1985	74429	3540	2433	21982	23861	15109	7504	-	-	-
1992	72563	4665	2803	26280	21477	11797	5506	-	-	35
2001	66977	5354	3189	28624	17251	7957	3241	967	179	215
Невестино										
1985	7009	23	84	563	2320	2855	1164	-	-	-
1992	5736	56	71	873	2169	1800	767	-	-	-
2001	4383	27	90	927	1800	1175	224	112	7	21
Рила										
1985	4547	105	161	870	1458	1348	605	-	-	-
1992	4156	98	137	1111	1374	1090	346	-	-	-

2001	3681	144	135	1257	1219	640	197	64	8	17
Сапарева баня										
1985	9016	113	217	2086	3091	2273	1236	-	-	-
1992	8820	187	230	2724	2918	1948	813	-	-	-
2001	8502	276	304	3249	2596	1452	498	95	20	12
Дупница										
1985	52047	2120	2511	16682	17361	8921	4452	-	-	-
1992	51617	2983	2783	19547	14686	7415	4203	-	-	-
2001	48612	3576	3024	20764	12265	5554	2705	459	127	138
Трекляно										
1985	2114	17	36	241	560	882	378	-	-	-
1992	1615	39	34	296	570	555	121	-	-	-
2001	1122	7	44	367	373	275	37	10	-	9

При анализа на структурата на население по образование, се налага изводът, че относителният дял на хората със степен на висше образование се увеличава устойчиво във времето, а неграмотността е с относително нисък дял и е свързана с население в напреднала възраст, а също така и с рискови социални групи – крайно бедно ромско население.

Човешките ресурси, като потенциална квалифицирана работна сила, са предпоставка за привличане на инвестиции и развиване на икономически активности, основани на знанието.

4. Икономическо развитие

Югозападният планов район има най-голямо икономическо развитие и най-висок БВП, но най-големи вътрешно-регионални различия. Област Кюстендил се нарежда след областите София град, София Област и Благоевград и е преди област Перник.

Брутен вътрешен продукт						
Година	БДС по икономически сектори GVA by economic sectors			БДС, хил.лв.	БВП, хил.лв.	БВП на човек, лв.
	Аграрен	Индустрия	Услуги			
	Agriculture ang forestry	Industry	Services	GVA, thousand BGN	GDP, thousand BGN	GDP per capita, BGN
1999Г.	49751	178779	199897	428427	477317	2787
2000Г.	80963	158463	220922	460348	519720	3061
2001Г.	69622	184035	230713	484370	546004	3379
2002Г.	63918	181595	261834	507346	575097	3597

Най-високи показатели за брутна добавена стойност /БДС/ за Кюстендилска област имат следните сектори на икономиката:

- бизнес-услуги
- транспорт и съобщения
- преработваща промишленост
- държавно управление
- търговия и ремонти
- енергетика

Най- малка БДС се наблюдава в строителството и във финансово-кредитния сектор.

Тенденция към устойчиво намаляване на БДС се наблюдава най-изразително при секторите :

- селско и горско стопанство
- добивна индустрия
- преработваща промишленост
- строителство

Тенденция към устойчиво увеличение на БДС се наблюдава в секторите :

- търговия и ремонт
- хотели и обществено хранене
- транспорт и съобщения
- финанси и кредит
- бизнес – услуги и недвижими имоти
- държавно управление

Брутна добавена стойност и брутен вътрешен продукт в текущи цени за област Кюстендил

Години	2 001	2 002	2 003
Селско, горско стопанство /БДС/	69 622	63 918	15 922
Риболов/БДС/	0	0	0
Добивна индустрия/БДС/	16 292	22 926	16 289
Преработваща индустрия/БДС/	97 392	99 985	56 296
Електроенергия, газ и вода/БДС/	54 483	45 731	18 651
Строителство/БДС/	15 868	12 953	1 934
Търговия и ремонт/БДС/	23 692	23 465	29 408
Хотели и обществено хранене/БДС/	5 640	5 374	9 569
Транспорт и съобщения/БДС/	40 963	54 744	68 380
Финанси, кредит, застраховки/БДС/	6 132	5 561	7 509
Операции с имущество и бизнес услуги/БДС/	84 576	88 237	91 752
Държавно управление/БДС/	34 647	44 399	43 315
Образование/БДС/	16 929	17 830	20 955
Здравеопазване/БДС/	12 371	16 670	16 433
Други услуги /БДС/	5 762	5 556	8 633
БДС, хил.лв.	484 370	507 346	405 044
БВП, хл.лв.	546 004	575 097	463 217
БВП на човек от нас. лв.	3 379	3 597	2 940
Средногодишно население	161 586	159 894	157 561
КИУФП	9 910	10 594	10 112

4.1. Промисленост

Отраслова структура на промишлеността

Отрасловата структура на промишлеността в област Кюстендил е съставена от четиринадесет основни сектори, от които водещи и доминиращи са:

- Енергоснабдяване, газоснабдяване

- ТЕЦ Бобов дол
 - Електроразпределение София, клон Кюстендил
 - АД Енергоремонт, Бобов дол
 - Велбъждгаз
- Химическа – фармацевтична промишленост
 - “Актавис” Дупница – специализирано производство на лекарства
 - ЕТ “Рени – Б. Васев” – производство и търговия на лекарства
 - “Фарма” АД, Дупница
- Текстилна промишленост, производство на конфекция и ишлеме
 - “Витал”ЕООД, Кюстендил
 - “Велбъжд” АД
 - “Етавия” АД
 - ЕТ “Валентин Златков” – ВАЛЕНА
 - ЕТ Валери Георгиев “Вита – стил”
 - ЕТ Снежинка Златкова – “Снежанка”
 - “Марена”, Дупница
 - “Мастра”, Дупница
 - ЕТ “Мария- Магдалена”, Сапарева баня
 - Шивашко предприятие, гр. Рила
- Добивна промишленост и производство на строителни материали
 - ЕАД Мини Бобов дол
 - АД “Каусто-голд”, Кюстендил
 - “Керамик-инженеринг”, с. Драговищица
 - Предприятие за производство на тухли, с. Багреници
 - “Рapid” ЕООД – тухли и керамични изделия, Дупница
 - “Велилак”, Дупница
 - “Леском прима”, Дупница
 - “Рила- лес”АД, Дупница
 - “Джулия” ООД, Невестино
- Хранително-вкусова промишленост
 - “Митов - универсал”, с. Горна Гращица - млекопреработване
 - “Кетнавър” ЕООД, с. Коняво – млекопреработване
 - “ЕТ “Любка Колева” – МИША
 - Хлебопроизводители – “Стратос” ООД, “Хлебозавод Кюстендил”ООД, ЕТ “Георги Борисов”, “Хлебопроизводство”ООД – Дупница
 - “Мелница Р.Ламбрев”, Кюстендил
 - “Мелница-Дупница” АД
 - Месопреработвателни – “Феста” ЕООД, “К+М”ООД,
 - ЕТ “Славчо Керелски” - САТИ-91
 - ЕТ “Максим Сръндев - Мак” – безалкохолни напитки
 - “Винпром Кюстендил” АД
 - “Спектър комс” ООД
- Производство на електро-, оптично и друго оборудване
 - “Аркотроникс България” АД – производство на кондензатори,
 - “Конис Къмпани” ЕООД - производство на кондензатори
 - “Елпром – трафо СН” АД, Кюстендил

- “Торготерм” АД, Кюстендил

- Металургия и производство на метални изделия, без машини
 - ЕАД “Асансьорна техника”
 - “Фактор”ЕООД, Сапарева баня

- Производство на лицеви кожи и изделия от тях
 - “Ильо Войвода” АД, Кюстендил
 - “Тициано” ЕООД
 - “Дарис” ЕООД, Кюстендил
 - “Дживал” ЕООД, Кюстендил
 - “Ерика Лимитед” ООД
 - “Мода Булита” ООД, Кюстендил
 - “Весика” ООД, Кюстендил
 - “Еврошуз”, Дупница
 - “Гарант, Дупница
 - “Модена”ООД, Дупница

- Строителство
 - ЕТ “Александър Малинов” – РИЛА
 - Кюстендилски строител АД
 - Булплан – ООД
 - “БИЛД – МА”, ООД
 - “Гранит -97”, АД
 - “Астрой Глобал Комерс” ООД, Дупница
 - “Дартрейд” АД

- Търговия и услуги
 - Търговска верига “Европа” – гр. Кюстендил
 - ЕТ “Колев –Б “, търговия със строителни материали
 - ЕТ “Георги Христов”, търговия със строителни материали
 - “Топ-маркет”, гр. Дупница
 - Борса “Слави”, гр. Дупница
 - Зеленчукова борса “Тоби”, гр. Дупница
 - 45 автокъщи, гр. Дупница

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ПРОМИШЛЕННОСТТА В ОБЛАСТ КЮСТЕНДИЛ ЗА 2002 Г.

Отрасли	%
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	*
Производство на химични вещества, продукти и влакна	*
Производство на текстил и изделия от текстил и облекло	13,3
Добив на енергийни суровини	11,9
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	3,8
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	3,6
Металургия и производство на метални изделия, без машини	3,0
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	2,9
Производство на машини и оборудване, без електро-, оптично	1,8
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	0,7

Производство на дървен материал и изделия от него без мебели	0,7
Преработваща промишленост, неklasифицирана другаде	0,6
Производство на дървесна маса, хартия и картон; издателска дейност	0,6
Производство на изделия от каучук и пластмаси	0,4

* Данните са конфиденциални

Приходи по отрасли

ВОДЕЩИ ОТРАСЛИ В ОБЛАСТ КЮСТЕНДИЛ ЗА 2002 Г.

Отрсли	Приходи от дейносттахил.лв.
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	*
Производство на химични вещества, продукти и влакна	*
Търговия и ремонт	179991
Производство на текстил и изделия от текстил и облекло	54793
Добив на енергийни суровини	49233
Транспорт и съобщения	45026
Строителство	34951
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	15896
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	15029
Селско, горско и ловно стопанство	14218
Здравеопазване и социални дейности	13392
Металургия и производство на метални изделия, без машини	12330
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	11899
Хотели и ресторанти	9399
Производство на машини и оборудване, без електро-, оптично	7332
Операции с имущество и бизнесуслуги	5467
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	3070
Производство на дървен материал и изделия от него без мебели	2997
Преработваща промишленост, неklasифицирана другаде	2687
Производство на дървесна маса, хартия и картон; издателска дейност	2348
Други дейности	2281
Производство на изделия от каучук и пластмаси	1630
Образование	218

* Данните са конфиденциални

Най-високите приходи са от отрасли, в които не е развита конкуренцията – снабдяване с електроенергия и газ, производство на химическата промишленост, а по-конкретно фармацевтиката. Други водещи отрасли по приходи са : търговия и ремонт, текстилна промишленост, добив на енергийни суровини, транспорт, съобщения и строителство.

**Водещи стопански субекти в област Кюстендил
на база бруто приходи от продажби през 2003г.**

- ЕАД "ТЕЦ - БОБОВ ДОЛ"
- АД "БАЛКАНФАРМА - ДУПНИЦА"
- ЕАД "МИНИ - БОБОВ ДОЛ"
- АД "МАСТРА"
- "ОЛИМПИЯ" ООД КЛОН"АД "ВЕЛБЪЖД"
- ТЕХНОЛОГИЧЕН РАЙОН ПО ДАЛЕКОСЪБЩЕНИЯ - КЮСТЕНДИЛ
- АД "ЕЛПРОМ - ТРАФО СН"
- ЕТ "ОЛЕГ ПЕТРОВ"
- АД "КАУСТО-ГОЛД"
- АД "ГРАНИТ 97"
- АД "РУЕН - ХОЛДИНГ"
- АД "АРКОТРОНИКС БЪЛГАРИЯ"
- АД "ЕНЕРГОРЕМОНТ - БОБОВ ДОЛ"
- ЕТ "ИВАЙЛО КОНСТАНТИНОВ - ИВКОНИ"
- АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО"АВТОМАГИСТРАЛИ- ХЕМУС-КЛОН ДУПНИЦА"
- ООД "ВОДОСНАБДЯВАНЕ И КАНАЛИЗАЦИЯ"
- АД "ТОРГОТЕРМ"
- ЕАД "ВИТРЕН"
- ЕООД "СТРОЙКОМЕРС"
- ЕТ "АЛЕКСАНДЪР МАЛИНОВ-РИЛА"
- АД "ВЕЛБЪЖД - СТИЛ"
- ООД "АСТРОЙ ГЛОБЪЛ КОМЕРС"
- АД "ГС ОСОГОВО"
- АД "ИЛЪО ВОЙВОДА"
- АД "МАРЕНА"
- АД "МЕЖДУНАРОДЕН КОМПОЗИТ БГ"
- ООД "СИГНАЛ"
- ООД "ПЕТРОГАЗ"

Новорегистрирани фирми в областта, по отрасли	2001	2002	2003	2004
Общо за областта	946	522	656	589
Селско, ловно и горско стопанство	10	6	23	31
Рибно стопанство	0	1	0	0
Добивна промишленост	1	1	0	0
Преработваща промишленост	53	44	55	61
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	0	0	2	4
Строителство	17	17	21	26
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	667	283	279	291
Хотели и ресторанти	47	57	58	66
Транспорт, складиране и съобщения	59	43	49	42
Финансово посредничество	8	3	3	1
Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнесуслуги	44	33	25	27
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	0	0	0	0

Образование	1	4	3	2
Здравеопазване и социални дейности	13	17	122	15
Други дейности, обслужващи обществото и личността	25	13	16	23
Дейности на домакинства	0	0	0	0
Екстериториални организации и служби	0	0	0	0

Според критерия “Новорегистрирани фирми в областта”, се отчита най-голям брой фирми в отрасъла “Търговия и услуги” и устойчиво увеличение през последните четири години на фирмите в отраслите: “Хотели и ресторанти”, “Преработваща промишленост”, “Транспорт, складиране и съобщения” и “Селско, ловно и горско стопанство”, което показва, че тенденцията за развитие в региона е в тези сфери.

Стабилността и устойчивостта на фирмите, в условията на пазарна конкуренция, също е от особено значение за развитието на икономиката в областта. Показател за мащабността и жизнеспособността на стопанските субекти е и броят на наетия персонал – създадени работни места. Сравнително-големите предприятия, с над 250 души наети, са относително малко на брой, като са съсредоточени в общините Кюстендил, Дупница и Бобов дол. За периода 2000 – 2003 г. общият им брой е намалял близо с 40%. Наблюдава се стабилна тенденция към увеличаване на предприятията с нает персонал от 101 – 250 човека, като отново това е в общините Дупница, Кюстендил и Бобов дол.

Най-слабо представен е бизнесът в община Трекляно, класифицирана като изоставаш планински и изоставаш селски район за целенасочено въздействие. Тук броят на фирмите е много ограничен, като през разглеждания период неблагоприятната тенденция към намаление на броя и мащаба на стопанските субекти се задълбочава.

Разпределение на стопанските единици, според броя на заетите лица						
Област/ общини	Total	до 10	от 11 до 50	от 51 до 100	от 101 до 250	от 251+
2000						
Кюстендил	4565	4280	202	31	29	23
Бобовдол	175	155	10	3	2	5
Бобошево	37	30	7	0	0	0
Дупница	1693	1607	59	7	14	6
Кочериново	82	74	7	0	0	0
Кюстендил	2308	2161	104	19	12	12
Невестино	33	28	5	0	0	0
Рила	25	22	3	0	0	0
Сапарева баня	204	198	4	2	0	0
Трекляно	8	5	3	0	0	0
2001						
Кюстендил	4652	4351	213	40	29	19
Бобовдол	197	180	8	2	3	4
Бобошево	60	57	3	0	0	0
Дупница	1678	1587	60	12	16	3
Кочериново	73	65	7	1	0	0
Кюстендил	2387	2224	119	22	10	12
Невестино	40	36	4	0	0	0
Рила	51	47	3	1	0	0
Сапарева баня	160	153	5	2	0	0
Трекляно	6	2	4	0	0	0
2002						

Кюстендил	4335	4024	224	40	33	14
Бобовдол	182	166	9	3	1	3
Бобошево	47	44	3	0	0	0
Дупница	1675	1571	69	15	17	3
Кочериново	29	21	8	0	0	0
Кюстендил	2195	2033	120	19	15	8
Невестино	21	16	5	0	0	0
Рила	32	28	3	1	0	0
Сапарева баня	146	138	6	2	0	0
Трекляно	8	7	1	0	0	0

2003

Кюстендил	4630	4288	251	40	37	14
Бобовдол	178	162	9	2	2	3
Бобошево	61	59	2	0	0	0
Дупница	1777	1663	78	15	18	3
Кочериново	71	65	6	0	0	0
Кюстендил	2290	2110	137	18	17	8
Невестино	36	31	4	1	0	0
Рила	34	28	5	1	0	0
Сапарева баня	173	162	8	3	0	0
Трекляно	10	8	2	0	0	0

За периода 2000 – 2003 г се наблюдава вариране в броя и състоянието на стопанските субекти, като в края на периода се отчита общо за областта увеличение на броя им, особено в броя на тези, с до 10 наети лица, както и устойчиво увеличение на тези, с до 50 наети лица.

Основни показатели за стопанските единици / нефинансов сектор /, по общини

Област, общини	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	ДМА
	брой	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв
2000								
Кюстендил	4565	479525	655508	620816	633842	31411	28755	402262
Бобовдол	175	175412	194184	176749	200421	1964	*	28076
Бобошево	37	1429	3244	3205	3241	75	83	219
Дупница	1693	162154	221774	214340	199145	18605	7597	26330
Кочериново	82	2745	4402	4279	5539	139		647
Кюстендил	2308	131955	222108	212752	215873	10237	9638	22617
Невестино	33	828	1718	1590	1713	29	29	222
Рила	25	527	813	780	900	21	*	149
Сапарева баня	204	3816	6409	6279	6178	296	204	525
Трекляно	8	659	856	842	832		26	89
2001								
Кюстендил	4652	549102	753844	721600	707681	51908	27476	303789
Бобовдол	197	190917	206143	194159	210163	4423	*	130440
Бобошево	60	844	2592	2504	2578	69	71	1241
Дупница	1678	196638	261565	251109	219624	34242	6570	65172
Кочериново	73	1638	3512	3296	3998	116	*	4525
Кюстендил	2387	152244	268299	259209	259658	12739	8811	99253
Невестино	40	730	1713	1623	1767	36	100	595
Рила	51	1612	2450	2314	2479	42	*	1103

Сапарева баня	160	3589	6450	6298	6287	213	108	797
Трекляно	6	890	1120	1088	1127	*	65	663
2002								
Кюстендил	4335	539553	717210	701140	683416	46675	24123	336471
Бобовдол	182	181647	188285	184304	191262	*	*	130897
Бобошево	47	863	2021	2001	2019	48	51	688
Дупница	1675	193573	263237	257512	234533	27780	7318	95260
Кочериново	29	530	2473	2466	2880	36	414	*
Кюстендил	2195	154683	248352	242257	240043	13959	6834	101012
Невестино	21	2036	2901	2875	2946	36	81	537
Рила	32	1679	2241	2067	2194	46	14	2343
Сапарева баня	146	3972	7003	6974	6806	332	164	1098
Трекляно	8	570	697	684	733	6	44	409
2003								
Кюстендил	4630	594187	794648	774486	756895	46122	-31460	430945
Бобовдол	178	201981	208884	203502	207485	*	-10088	222687
Бобошево	61	709	1526	1494	1514	74	-63	540
Дупница	1777	214051	294157	287380	266841	30722	-10560	105870
Кочериново	71	874	2797	2785	3497	82	-784	398
Кюстендил	2290	167023	273431	265723	263555	9185	-9242	96700
Невестино	36	2710	3897	3838	4113	85	-374	2171
Рила	34	1462	1727	1587	1737	28	-47	*
Сапарева баня	173	4686	7430	7401	7345	313	-279	1202
Трекляно	10	691	799	776	808	16	-23	368

* Данните са
конфиденциални

Основни показатели за стопанските единици / нефинансов сектор /, по отрасли

ОТРАСЛИ	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разход и за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и др. възн.	ДМА
	брой	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв	хил.лв	брой	брой	хил.лв	хил.лв
2001											
Общо за областта	4652	549102	753844	721600	707681	51908	27476	33406	28597	77524	303789
Селско, ловно и горско стопанство	81	7973	11873	10747	13442	173	1778	1089	672	1794	4580
Добивна промишленост	8	52132	62189	50921	74508		11328	4142	4133	16308	73678
Преработваща промишленост	446	218000	242559	234361	203394		8978	12490	12134	31728	95746
Снабдяване с ел. и топлинна енергия	4							1819	1819	8086	
Строителство	119	36794	41176	39481	39813	1269	152	1655	1549	4518	7963
Търговия, ремонт и технич. обслужв. на автомоб., на лични вещи и на стоки за домакинството	2419	40867	185751	184077	181617	4505	2026	6309	3992	5490	22647
Хотели и	595	4287	8980	8877	8555	689	360	1353	750	737	2195

ресторанти												
Транспорт, складиране и съобщения	526	37881	41465	40874	34239	7620	666	2053	1514	4130	13094	
Опер. с недв. имущество, наемод. дейност и бизнесуслуги	218	4934	6937	6288	7025	433	1004	743	524	852	2844	
Образование	24	218	225	225	193	33		37	11	19	16	
Хуманно здравеопазване и соц. дейности	94	3326	9383	3382	9370	384	398	1395	1297	3556	4734	
Други дейности, обслужващи обществото и личността	118	2511	2536	2531	2550	108	132	321	202	306	748	
2002												
Общо за областта	4335	539553	717210	701140	683416	46675	24123	31806	27611	81159	336471	
Селско, ловно и горско стопанство	78	12638	14214	14167	14709	192	813	813	719	1939	5157	
Добивна промишленост	4	49066	50836	47921	60991	*	10985	*	*	16248	69018	
Преработваща промишленост	440	215315	231775	226728	203457	2764	6190	12603	12269	34381	124411	
Снабдяване с ел. и топлинна енергия	5	*	*	*	*	*	*	1572	1554	8214	*	
Строителство	110	34112	34951	34937	34637	671	415	1464	1369	3682	7061	
Търговия, ремонт и технич. обслужв. на автомоб., на лични вещи и на стоки за домакинството	2275	36900	179991	179512	1777709	5196	4173	6367	4171	6059	26666	
Hotели и ресторанти	518	5383	9399	9285	9071	739	416	1249	721	833	2882	
Транспорт, складиране и съобщения	479	41841	44981	44551	38318	7159	645	2041	1570	4189	7594	
Опер. с недв. имущество, наемод. дейност и бизнесуслуги	195	5052	5420	5121	4987	490	105	669	467	878	6484	
Образование	23	204	218	218	190	28	*	37	12	17	30	
Хуманно здравеопазване и соц. дейности	103	5888	12289	5927	12094	439	327	1539	1415	4397	6949	
Други дейности, обслужващи обществото и личността	105	2203	2281	2276	2107	162	42	291	183	322	677	
2003												
Общо за областта	4630	594187	794658	774486	756895	46122	31460	33279	28515	89176	430945	
Селско, ловно и горско стопанство	98	11782	14409	13603	14790	507	-1117	967	717	2337	6309	
Добивна промишленост	3		51248				-8648					
Преработваща промишленост	466	236999	252859	247150	226405	30534	11814	13065	12512	37321	135863	
Снабдяване с ел. и топлинна енергия							-110	1574	1552	8975		
Строителство	120	38420	38405	38303	38476	697	-941	1623	1517	4045	9683	

Търговия, ремонт и технич. обслуж. на автомобил., на лични вещи и на стоки за домакинството	2393	41371	204607	203869	204415	5304	-6045	6689	4447	7852	27001
Hotели и ресторанти	536	6007	10209	10084	10173	658	-586	1357	850	1134	2305
Транспорт, складиране и съобщения	469	45421	49183	45580	40281	1722	-932	1919	1492	4607	9775
Опер. с недв. имущество, наемод. дейност и бизнесуслуги	200	6566	7341	6939	7285	460	-447	740	509	1001	5809
Образование	25	170	173	173	142	36	-5	39	16	28	24
Хуманно здравеопазване и соц. дейности	193	8083	14620	8103	14516	801	-724	1718	1443	5101	8392
Други дейности, обслужващи обществото и личността	122	1949	2129	1965	1967	209	-91	348	227	431	545

За анализирания тригодишен период се наблюдава общ спад през втората година, но съществен подем в икономическия статус на отраслите общо за областта. Наблюдава се увеличаване на дела приходите, на дела на работни заплати и възнаграждения и устойчивост на създадените работни места. Констатира се, обаче увеличаване дела на загубите и намаляване дела на печалбата.

ПРИХОДИ ОТ ДЕЙНОСТТА - ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ

	2001	2002	2003
	%	%	%
Общо за областта	100	100,00	100,00
Селско, ловно и горско стопанство	1,57	1,98	1,81
Добивна промишленост	8,25	7,09	6,45
Преработваща промишленост	32,18	32,32	31,82
Снабдяване с ел. и топлинна енергия	*	*	*
Строителство	5,46	4,87	4,83
Търговия, ремонт и технич. обслуж. на автомобил., на лични вещи и на стоки за домакинството	24,64	25,1	25,75
Hotели и ресторанти	1,19	1,31	1,28
Транспорт, складиране и съобщения	5,5	6,27	6,19
Опер. с недв. имущество, наемод. дейност и бизнесуслуги	0,92	0,76	0,93
Образование	0,03	0,03	0,02
Хуманно здравеопазване и соц. дейности	1,24	1,71	1,84
Други дейности, обслужващи обществото и личността	0,34	0,32	0,27

* Данните са конфиденциални

- Сектора “Преработваща промишленост”, формира най-висок процент приходи – 31.82 %

- Сектора “Търговия и услуги”, обхващащ най-много фирми в областта- 2393 регистрирани и формира 25% от приходите от икономическа дейност

Област Кюстендил	Заети лица (брой) Employed persons (number)	Нетни приходи от продажби (хил.лв.) Net sales income (thousand levs)	Предприятия (брой) Enterprises (number)	Материални дълготрайни активи (хил.лв.) Tangible fixed assets (thousand levs)	Рентабилност на продажбите (%) Effectiveness of the sales (%)	Оперативна рентабилност (%) Operative effectiveness (%)
2000						
Кюстендил	32888	551990	4552	275431	-0,30	3,13
2001						
Кюстендил	32589	703267	4642	296188	2,74	5,82
2002						
Кюстендил	30991	670255	4326	317339	2,91	4,57
2003						
Кюстендил	32392	739677	4617	424889	2,04	4,09

Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12.

(хил. щ. долари)

Област Кюстендил	2000	2001	2002	2003
	4283,7	4456,8	5149,6	8989,7

Чуждестранна пряка инвестиция е всяко вложение, което включва дългосрочни отношения, отразяващи дълготрайния интерес на резидент на чуждестранна икономика (чуждестранен пряк инвеститор) в предприятие – резидент на българската икономика (инвестиционно предприятие). Пряката инвестиция включва както първоначалната транзакция между двата субекта, така и всички последващи транзакции между тях.

Обемът на преки чуждестранни инвестиции в региона бележи чувствителен растеж, като през 2003 г. се наблюдава увеличаване на чуждестранните инвестиции над 100%, сравнено с 2000 г., което е показател за намаляване на инвестиционните рискове и увеличаване на икономическата стабилност.

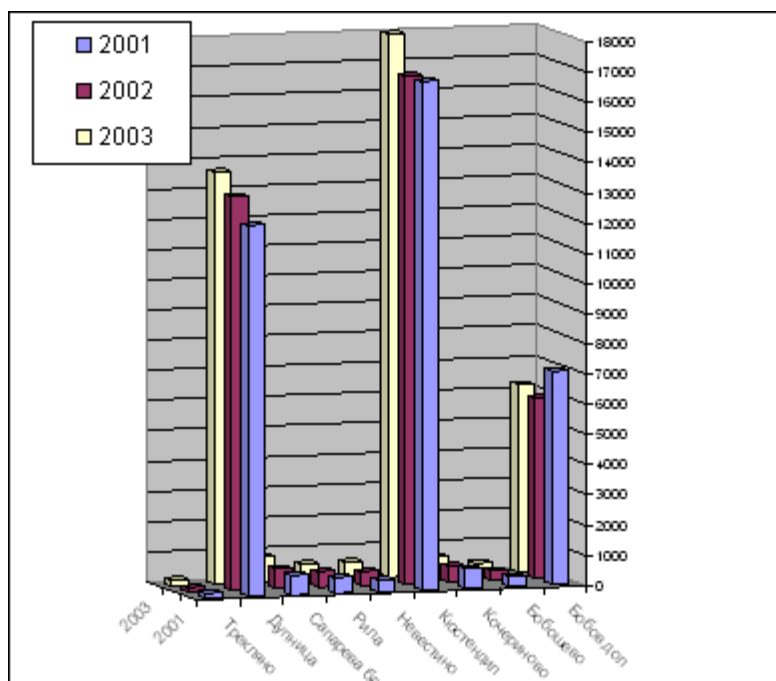
Наети лица по трудово и служебно положение и средна работна заплата в област Кюстендил по икономически дейности и по години

Отрасли	Наети лица			Средна работна заплата		
	2001г.	2002г.	2003г.	2001г.	2002г.	2003г.
Общо за областта	38 952	38478	40959	2 680	2909	3082
Селско, ловно и горско стопанство	777	818	818	2 352	2517	2520
Рибно стопанство	0	0	0	0	0	0
Добивна промишленост	4 831	3474	3563	3 672	4069	4352
Преработваща промишленост	12 424	12845	12747	2 540	2722	2835

Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	1 819	1806	1890	5036	5229	5768
Строителство	1 606	1405	1528	2 387	2275	2323
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	4 104	4290	4574	1 387	1515	1785
Хотели и ресторанти	773	721	866	1 014	1154	1356
Транспорт, складиране и съобщения	2 393	2894	2960	2 738	2858	3660
Финансово посредничество	264	220	286	4 346	4686	5811
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейност и бизнесуслуги	679	598	650	1 624	1981	2053
Държавно управление и отбрана; задължително обществено осигуряване	2 023	2188	2426	3 794	4592	4568
Образование	3 474	3416	3194	2 582	3006	3346
Хуманно здравеопазване и социални дейности	2 619	2610	2869	2 441	2934	3102
Други дейности, обслужващи обществото и личността	1 166	1193	2588	1 615	1938	1590
Домакинства с наети на работа лица	0	0	0	0	0	0
Екстериториални организации и служби	0	0	0	0	0	0

Наети по трудово и служебно правоотношение в област Кюстендил по общини

Общини/ Област	2001	2002	2003
Бобов дол	7079	5979	6211
Бобошево	322	317	353
Кочериново	660	525	597
Кюстендил	16837	16811	17988
Невестино	397	457	567
Рила	524	513	553
Сапарева баня	653	676	851
Дупница	12295	13049	13649
Трекляно	185	151	190
Област Кюстендил	38952	38478	40959

Най-висока степен на трудова заетост – наети по трудови и служебни правоотношения лица, е постигната в трите общини Кюстендил, Дупница, Бобов дол, като най-ниска се очертава в общините Трекляно и Бобошево.

С преструктурирането на икономиката настъпиха промени в отрасловото развитие на преработващата промишленост. От специализация в машиностроителна, електротехническа и електронна промишленост – в развитие на леката промишленост предимно в шивашката, обувната, хранително-вкусовата и дървопреработвателна промишленост.

Основни изводи:

- Икономическото развитие на област Кюстендил, по показател БВП на човек от населението е под средното за страната и бележи негативна тенденция на намаляване през последните години.
- Налице са големи диспропорции в икономическото развитие на общините в областта очертават се три сравнително устойчиви икономически общини – Кюстендил, Дупница и Бобов дол. Останалите са изоставащи селски и планински райони.
- Недостатъчен е размерът на инвестициите за обновяване на технологичното оборудване
- Недостъпна и с незадоволително качество бизнес- инфраструктура в областта
- Ниска е степента на конкурентноспособност на производствените предприятия
- Относително стабилната макро-икономическа среда е благоприятна предпоставка за развитие на МСП
- Увеличава се дел на частния сектор, за сметка на държавния

Основните проблеми за развитие на предприемачеството могат да бъдат обобщени като недостатъчна мениджърска култура, незначителни или липсващи познания в областта на маркетинга, липса на информация и подкрепа в осъществяването на експортни операции и др.

4.2. Селско стопанство и хидромелиорации

БАЛАНС НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ КЮСТЕНДИЛ КЪМ 31.12.2000 ГОДИНА ¹									
Област Общини	Общо дка	Земеделски територии			Горски територии	Населе ни места и други урбаниз ирани територ ии	Водни течения и водни площи	Терито рии за добив на полезн и изкопае ми	Терито рии за трансп орт и инфрас трукту ра
		обща площ	в т.ч: обрабо тваем и площ и	от тях: поливни площи					
Област Кюстендил	3 051 517	501 276	825 467	163 020	1 273 250	105 445	29 507	126 856	15 183
Бобовдол	206 188	137 388	99 399	12 181	44 908	10 293	1 048	11 284	1 267
Бобошево	135 142	76 772	55 996	10 170	48 550	4 448	1 456	3 136	780
Кочериново	182 306	91 191	50 439	23 503	73 851	7 974	2 132	6 558	600
Кюстендил	959 429	456 454	274 188	69 474	403 184	39 669	13 293	40 370	6 459
Невестино	439 686	187 969	101 071	5 583	227 883	10 038	3 048	9 396	1 352
Рила	360 960	144 052	27 734	9 530	184 007	3 500	2 043	26 882	476
Сапарева баня	180 921	73 049	34 677	7 300	97 093	5 811	991	3 247	730
Дупница	329 059	205 410	136 932	25 279	85 594	18 678	4 994	11 648	2 735

Трекляно	257 826	128 991	45 031	0	108 180	5 034	502	14 335	784
¹ Източник: "Национален център по кадастър" ЕООД.									

Селското стопанство има подчинено значение на икономиката. Причините за това се крият в ограничения териториален ресурс и разнообразния релеф. Отрасловата структура на селското стопанство има растениевъдно-животновъден характер. Съпоставката между капацитетните възможности на фирмите от хранително-вкусовия комплекс и суровинния потенциал, показват съществуването на определено несъответствие. Това води до увеличаване на транспортните разходи, което дава неблагоприятно отражение върху финансовите резултати на фирмите от хранително-вкусовата промишленост.

Типичното за селското стопанство с изключение на овощарството е, че в момента задоволява преди всичко отделните домакинства. Това в най-висока степен важи за животновъдството. Причина за това е слабото развитие на растениевъдството и липса на добре организирани фуражни стопанства и съвременна материална база за отглеждане на животни. В повечето случаи селскостопанската дейност се провежда хаотично и неправилно, което неминуемо води до неизползване на ценна обработваема земя и поражда проблеми от екологичен характер.

Териториалните условия за развитие на селското стопанство са разнообразни.

Кюстендилското поле попада в зона на преходно-континентален климат с известно средиземноморско влияние главно по течението на р. Струма, което създава отлични условия за развитие на овощарството. Особеностите на почвата и климата определят изключителните вкусови качества на плодовете, които се отличават с най-високо сухо съдържание и плодови аромати в сравнение с произведените плодове в Европа.

Дупнишката котловина и ниските склонове на планините са подходящи за развитието на растениевъдството, а по-високите и стръмни склонове за пасищно животновъдство. Съществуват благоприятни условия за развитие на овощарството, зелечукопроизводство и млечно говедовъдство и овцевъдство.

Селското стопанство е основен отрасъл в малките общини на Областта – Сапарева баня, Рила, Кочериново, Бобошево, Невестино и Трекляно.

Общата площ на земеделските територии за областта е 1186 хил.дка, от които обработваеми-832 хил.дка.

През 2004г. бе изготвен регистър на пустеещите земи, който се актуализира ежегодно, като за 2005г. за област Кюстендил размера на пустеещите земи е **357125 дка**. Възстановените имоти са маломерни, в по-голямата си част са възстановени в стари реални граници което води до невъзможност за създаване на масиви по ползване, възстановената собственост в повечето случаи е в съсобственост, което затруднява сключването на споразумения, договори за наем и аренда. Немаловажен фактор е застаряващия възрастов състав на населението, занимаващ се със земеделско производство, предназначено да задоволява личните потребности, което няма пазарен характер.

Баланс по видове територии по предназначение

№	Вид територия	Имоти бр.	Площ /дка/	Площ %
1	Друг / неуточнен	4	48.400	0.00
2	За нуждите на селското стопанство	299665	1186078.600	52.11
3	За нуждите на горското стопанство	27638	974536.000	42.82
4	Населени места	2771	70648.600	3.10
5	Водни течения и водни площи	2327	26798.800	1.18

6	Добив на полезни изкопаеми	38	3953.600	0.17
7	За нуждите на транспорта	943	13984.600	0.61
	Общо	333386	2276048.600	100.00

Баланс по видове собственост

No	Вид собственост	Имоти бр.	Площ /дка/	Площ %
1	Държавна публична	1961	166308.600	7.31
2	Държавна частна	13648	905651.200	39.79
3	Общинска публична	13870	56124.100	2.47
4	Общинска частна	14104	112549.900	4.94
5	Частна	234309	548281.700	24.09
6	Обществени организации	595	6761.500	0.30
7	Чужди физически и юридически лица	1	5.000	0.00
8	Религиозни организации	113	2513.200	0.11
9	Съсобственост	4142	78097.100	3.43
10	Стопанисвани от общината	50643	399756.300	17.56
	Общо	333386	2276048.600	100.00

Аграрната реформа е приключила в деветте общини на Областта.

Земеделската земя, собственост на отделните стопани е в малки размери, в съсобственост, които не позволяват на етапа създаване на насаждения в оптимални размери. Ефективно овощарство може да има тогава, когато се създават овощни градини на площи, не по-малки от 20 дка, а оптималния размер е 100-125 дка. Това налага уедряване на площите, чрез създаване на кооперации, сдружения на производители, уреждане на арендни взаимоотношения и създаване на масиви по ползване.

Наличността на трайните насаждения за периода 2001-2005г. по видове е както следва:

Вид трайни насаждения /дка/	2001 г	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.
Череша	14682	9620	10270	14251	4474
Ябълки	2578	750	1003	1929	2538
Круши	130	140	165	180	180
Сливи	1609	357	401	1381	1609
Лозя - винени	4952	3068	3266	444	4952

Основната задача в развитието на селското стопанство е възстановяване на традициите в овощарството, като максимално се използва научния потенциал на Института по земеделие-Кюстендил. От новосъздадените овощни градини около 70% заемат черешите, 26% - ябълки и остатъкът заемат сливи и вишни. В районите с потенциал за лозарство се наблюдава повишен интерес към създаване на нови площи лозя.

Някои от основните проблемите, които се наблюдават в отрасъла са следните:

- Собствеността върху земеделската земя в по-голямата част от случаите е в съсобственост/ няма делба между наследници/, което комбинирано с малките размери на възстановените имотите поставя пред желаещите да развият

овощарството сериозни проблеми относно оптималните размери на овощните градини.

- Съществуващите и плододаващи овощни градини се отглеждат по начин далеч от оптималната и научно-обоснована технология, което води до намаляване на добивите, ниското качество и от там по-ниска цена, а като цяло и по-нисък размер на БВП. Причини за това твърдение са липсата на средства за агро-технически и агро-химически мероприятия в земеделските стопани, както и липсата на специализирана и ограниченото количество на всякаква годна селскостопанска техника. Липсата на действаща хладилна база принуждава земеделските стопани да търсят бърза реализация при ябълките, дори на изключително ниски цени.
- Така сложилата се ситуация от няколко поредни, неблагоприятни от климатична гледна точка години, обусловила много ниските добиви/ особено при черешите/ , липсата на застрахователна култура в земеделските производители, нежеланието на застрахователните компании да поемат ангажименти в достатъчна степен доведе до намаляване на доходите от овощарството

От растениевъдството за застъпени и зърнопроизводство, картофопродукция, зеленчукопроизводство. Площите, заети със зърнени култури за периода 2001г-2005г. по видове са както следва:

Зърнени култури /дка/	2001г.	2002г.	2003г.	2004г.	2005г.
Пшеница	75095	57696	27717	43858	48199
Ечемик	10300	6126	6245	6967	5235
Слънчоглед	2000	2790	12910	10024	9210
Царевица	16538	13160	12363	12472	9716

Тенденцията през последните години е в увеличаването на площите, заети със слънчоглед и намаление на площите заети с пшеница и ечемик.

75% в отглеждането на зърнено-житните култури се пада на земеделските кооперации.

Тенденцията в Областта е към намаляване на площите със зърнено-житни култури, поради високата себестойност на продукцията-резултат от ниските добиви. Една от причините за тази тенденция е трайното движение на долу в икономическите показатели на кооперациите, което от своя страна води до задлъжнялост към РУСО, ТДД и от тук към невъзможност да ползват ресурси от ДФ”Земеделие”. Друга причина обуславяща тази тенденция е липсата на сдружения на производителите, както в областта на зърнопроизводството, така и в овощарството, зеленчукопроизводството и особено в картофопродукцията.

Климатичните условия в Кюстендилска област са благоприятни за развитие на зеленчукопроизводство само в полските райони. Зеленчуковите градини са малки и производството от тях е предназначено за задоволяване нуждите на земеделските производители. Отсъствието на преработвателни предприятия от хранително-вкусовата промишленост на територията на областта е най-важната причина за горната констатация. Изграждането на едно, две и повече предприятия ще промени основно картината на зеленчукопроизводството в региона.

На територията на областта през последните пет години зеленчукопроизводството е застъпено по култури както следва:

Вид зеленчуци /дка/	2001г.	2002г.	2003г.	2004г.	2005г.

Домати	4271	4211	4431	2694	2080
Пипер	5414	5191	5213	3547	2746
Картофи	17476	14612	15180	11403	10230
Фасул	4216	3463	4312	6360	5896

Животновъдството в Областта е застъпено в отраслите овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство и говедовъдство. Добрите природо-климатични дадености предлагат условия за развитието на високопланинско и екологично чисто животновъдство.

Животновъдството е застъпено по видове, както следва:

Животни /бр./	2001г.	2002г.	2003г.	2004г.
Говеда	6437	6352	6691	5297
в т.ч. крави	4872	4575	5804	4113
Овце	37635	34313	36633	27798
Кози	22861	24387	28225	21659
Свине	22027	17158	20310	13185
Птици	162300	215000	215000	220022
Пчелни сем.	5153	5265	6180	9861

В момента са развити основно частните животновъдни ферми и по-малко частни сдружения и кооперации. Наблюдава се стремеж в частните стопани към затваряне на цикъла от производството на селскостопанска продукция. Това е един голям потенциал за насочване на инвестиции в селското стопанство, което ще доведе до разширяване на производството, модернизирание на процеса, повишаване качеството на продукцията и доближаване до изискванията и стандартите на ЕС. На атрактивните условия предлагани от ДФ "Земеделие" за инвестиции в отрасъла се противопоставят проблеми, свързани с липсата на племенни животни в страната и невъзможността от бързата им доставка, ниските изкупни цени и малкия брой на лицензирани млекоизкупвателни пунктове в областта – 7 бр.

Във връзка с ангажиментите, поети пред ЕС по Глава 7 "Земеделие" и съгласно Наредба № 6/07.06.2005г., е извършено проучване и анкетиране на млекосъбирателните пунктове и изкупвачи на краве мляко на територията на областта, съгласно указания от МЗГ. На територията на областта са регистрирани 7 млекопреработвателни предприятия.

Преработвателните предприятия на селскостопанска продукция са приватизирани, но не функционират пълноценно поради старите технологии на производство, амортизирани машини и съоръжения, висока себестойност на произведената продукция и липса на пазари.

Горският фонд в областта е 974536 хил.дка. и представлява 42,82% от нейната територия. Това предоставя едни доста добри перспективи за развитието на горското стопанство, дърводобива и дървопреработващата промишленост при строго спазване на екологическите и лесотехническите норми.

Анализ на проблемите в селското стопанство

Земеделските производители от област Кюстендил така, както и всички земеделски производители от страната са изправени пред голям брой проблеми, повечето от които са от национален мащаб и не могат да бъдат решени на място. Специфичният характер на земеделието в района още повече усложнява ситуацията:

- съсобствеността на възстановените земеделски имоти /няма делба между наследници/, както и маломерния размер и разпокъсаността на възстановените

имотите поставя пред желаещите да развият овощарството сериозни проблеми относно оптималните размери на овощните градини.

- лошо финансово състояние на всички земеделски производители и кооперации в областта;
- малките земеделски стопанства в областта на растениевъдството и животновъдството не дават възможност за подобряване на качеството и понижаване себестойността на продукцията, процесите са ръчни, а производителността на труда – ниска;
- трудности при реализацията на произведената земеделска продукция поради свръхпроизводство на някои от тях или недостиг на друга;
- монопол на някои чуждестранни фирми върху изкупните цени на черешова продукция;
- необходимост от създаване на организация на плодотрошители за защита и отстояване на интересите;
- монопол на фирми при изкупуването на мляко;
- необходимост от създаване на организация на млекопроизводители;
- влошена е развъдно-подобрителната работа в сектора животновъдство;
- недобросъвестно отношение на съседи към земеделските производители към техните производства и кражба на селскостопанска продукция;
- амортизирана селскостопанска техника, неспазване технологията при отглеждане на културите, слаб маркетинг на произведеното, нивото и качеството на продукцията е под стандартните изисквания за такава;

Изводи :

Развитието на изостаналите селски и планински райони ще се осъществи, чрез възраждане и развитие на земеделието и животновъдството, въвеждане на нови селскостопански производства и технологии, чрез използване финансовите инструменти на националните схеми за финансиране на ДФ”Земеделие”и програма САПАРД, а след 2007г. на Европейските фондове за финансиране в сектор Земеделие.

Приоритетните области в сферата на земеделието са:

- **Възстановяване на овощарството в Кюстендилска област;**
- **Разкриване филиал на висше учебно заведение, обслужващо отрасъла;**
- **Развитие на животновъдството – високопланинско;**
- **Развитие на маркетинга и търговията със селскостопанска продукция;**
- **Развитие на селски туризъм;**

Отчитайки факта, че областта е район за развитие на трансгранично сътрудничество, целенасоченото въздействие за стабилизирането на тези отрасли би следвало да се разгледа като начин за приобщаване на изостаналите селски общини /Кочериново, Трекляно, Невестино, Бобошево/ и общините в индустриален упадък /Бобов дол и Дупница/ към цялостния процес на трансгранично и междурегионално партньорство. Високата квалификация на по-голямата част от населението в трудоспособна възраст, създадените традиции, съществуващата материална база, изключителната природа и подходящите условия за развитие на екологично чисто растениевъдство, овощарство и животновъдство, дават основание за преценка, че наличният местен ресурс е добра база за развитие на отрасъла като цяло. Необходимо

условие е да бъде използван научния потенциал на Институт по земеделие - Кюстендил и прилагането на добрите земеделски практики в растениевъдството.

Усилията ще бъдат насочени към провеждане на мащабна разяснителна кампания за ползата от регистрацията по Наредба 3/99г като земеделски производители, които трябва да усвоят договорените парични средства за селското стопанство след присъединяването на РБългария в ЕС. В тази връзка е и изработването и поддържане на регистри на млекопроизводители и млекопреработватели, както и регистър на произведено и предадено за преработка мляко, които са основните регистри за разпределение на квотите на ЕС в сектор “Мляко”.

Подготовката на страната ни и по-специално на нашето земеделие да отговори на предизвикателствата на европейския пазар е основополагащ момент в периода на реструктуриране на отрасъла. На дневен ред са усилията на земеделските производители у нас да използват пълно и ефективно възможностите, които ни предоставя ЕС. За целта е необходимо те да бъдат достатъчно и добре информирани за новостите и изискванията при производството на земеделска продукция. За да бъдат използвани пълноценно Европейските фондове на финансиране в сектор Земеделие е необходимо да бъдат учредени и регистрирани организации на производители на пресни плодове и зеленчуци, както и браншови организации в сектор “Мляко” и “Пчелопроизводство”.

4.3. Горско стопанство

Общата площ на горския фонд в Кюстендилска област е 129 096 хектара. Залесената площ е 112 441 хектара – 89% от площта на горския фонд.

№	Залесена площ по видове	Площ - хектари	%
	Общо залесена площ	112 541	100
1.	Широколистни високоствъблени	20 916	18.59
2.	Издънковидни за превръщане	14 378	12.78
3.	Гори за реконструкция	16 092	14.30
4.	Иглолистни	55 648	40.93
5.	Нискоствъблени гори	1 102	7.67

Общ запас на горите /куб. м/	Среден годишен прираст на 1 ха /куб. м/	Среден запас на ха /куб. м/	Общ прираст /куб. м/	Средна възраст / год./	Бонитет
17 425 438	3.27	160	368 143	59	III

№	Размер на годишното ползване	Обем – куб.м.	%
	Общо годишно ползване	236 144	100
1.	От главни сечи	79 024	33
2.	От отгледани сечи	101 563	42.55
3.	От санитарни сечи	38 679	16.20
4.	От сечи за реконструкция	16 878	7.07

Площите - горски фонд от територията на Кюстендилска област, са богати с изключително многообразие на растителни и животински видове, ендемити за региона и за

страната. С цел запазване на биологичното разнообразие и естествените екосистеми, на територията на областта са обособени 1 природен парк, 2 резервата и 9 обекта, като защитени природни забележителности. Със специално предназначение са 23% от горския фонд – защитени рекреационни гори и гори в защитени местности. Също така областта разполага със значими недървесни горски ресурси – гъби, билки, горски плодове.

Собственост върху горския фонд			
№	Вид собственост	Площ - ха	%
1.	Общо земи горски фонд	126 096,0	100
2.	Държавен горски фонд	92 935,8	73,70
3.	Общински гори	7 169,3	5,68
4.	Частни гори	13 292,0	10,54
5.	Гори на МОСВ	4 310,0	3,41
6.	Религиозни институции /включително на Рилска Света обител/	8388.9	6,65

Добивът на горски репродуктивни материали се извършва от определените в европейските изисквания семепроизводствени насаждения. Наблюдава се увеличение в производството на фиданки. Те се произвеждат в девет горски разсадника.

На територията на областта има 67 броя дървопреработвателни цехове, складове за търговия на дървмесина и дърводелски работилници. Проблем в работата им е все още непостоянния обем на производство вариранията на количествата бичени материали, зависещи от конюнктурата на износа. Основен проблем е, че на територията на областта не съществуват големи производители, ползващи дървесината като суровина за производство на високотехнологичен краен продукт – мебелни заводи, заводи за фурнир, заводи за ПДЧ. Търговията с бичена дървесина е на равнище дребни и малки предприятия и цехове с остарели технологии.

Използването на генетичния фонд на насажденията от черен бор в м. Габра /единствения резерват за черен бор/ крие огромен ресурс, който в бъдеще трябва да бъде използван. Това е свързано с инвестиции за организиране на семедобив намясто, включително с цел износ на семена и добив на фиданки – изграждане на семедобивна станиция.

От данните в горните таблици се вижда увеличеният за последните години дял на отгледаните сечи. Това се дължи на изключителното разрастване на пазара на технологична дървесина през последните четири години и навлизането в горите на така наречените големи ползватели, в лицето на ФХ “Стамболийски” и “Кроншпан”ЕООД – Бургас. Освен търговската страна, изключително добър е ефектът от отглеждането на насажденията, което трябва да продължи и да осигури високата им продуктивност.

Във връзка с охраната на горите са ангажирани 138 лесовъди и техник-лесовъди, в т.ч. 75 души горски стражари с “охранителни участъци” и 19 души служители от Подвижната горска стража. От 2002 г. се извършват системни проверки по опазването, ползването, преработката и търговията с горски и дивечови ресурси. В резултат, всички показатели по охраната са високи, а територията на областта е зона, в която броят на грубите нарушения е намален до минимум и в този смисъл тя рязко контрастира на съседните райони – района на РУГ- Благоевград- Разлог и РУГ – София- Самоков, Боровец.

Основно залесяване се осъществява в държавния горски фонд, предимно в ареали на съхнещи насаждения и култури, в пожарища, голи площи и сечища. Сегашният

приоритет е устойчивостта на горските култури, а не само тяхната производителност. Това може да се постигне с по-голямо участие на местните широколистни видове, създаване на смесени култури, залесяване с дървесни и храстови видове в техните естествени ареали и намаляване на гъстотите.

Стопанисването и ползването на дивеча, на територията на Кюстендилска област, се извършва от една Държавна дивечовъдна станция и един държавен ловен район. Все още приходите от ловностопански мероприятия значително превишават приходите от ловен туризъм. Актуални проблеми са нарушената полово-възрастова структура на дивеча и достигане на допустимите запаси, особено при едрия дивеч.

На територията на областта има едно държавно пълноправно стопанство, в с. Уйно, стопанисвано от Държавно лесничейство Кюстендил. Възможностите на този развъдник са далеч по-големи от осигуряване на зарибителен материал и при наличния опит е възможно превръщането му в рентабилно предприятие за производство и преработка на риба за консумация.

Основни съществуващи проблеми и предизвикателства за средносрочно развитие на горското стопанство 2005 -2015 г., са :

- Цялостно възстановяване на правото на собственост върху горите и земите на общините и на частните лица
- Прилагане на съответни програми и планове за управление на горите. Въвеждане на ефективна система за мониторинг и контрол.
- Съвместно частно и държавно управление на защитени територии, със специфични режими и представляващи частна собственост - Рилска Света обител
- Подпомагане на частните собственици с техническа помощ, стимулиране въвеждането на високи технологии, за опазване и ефективно и екологосъобразно използване на горските ресурси
- Съхраняване на биологичното разнообразие в горските екосистеми, подобряване на ландшафтите и въвеждане на обучителни природопознавателни програми и практически дейности, сред учащите

4.4. Туризъм

Територията на Кюстендилска област с географското си положение, природни дадености, специфичното културно-историческо наследство и с развитието на европейските транспортни коридори Е-4 и Е-8, е изключително подходяща за туризъм. Великолепното съчетание от благоприятен климат, минерални води, екологично чиста, богата на природни забележителности среда и уникални паметници на културата характеризират Кюстендил и региона като “ златна мина “ за комплексен туризъм: балнеоложки, културен, планински, ловен, зимен, селски и др.

4.4.1. Балнеологичен туризъм

Град Кюстендил е традиционен балнеоложки център, със статут на Национален курорт. Водещ курортен фактор е минералната вода, която повече от 25 века блика от земята и лечебната кал, която се добива от торфеното находище. Тук се лекуват заболявания на опорно-двигателния апарат от възпалително дегенеративно и травмено естество: ревматизъм, ревматоиден артрит, атрозна болест, болест на мускулите и сухожилията, след фрактури на костите, навяхвания на ставите и други. С не по-малък успех се лекуват и заболявания на периферната нервна система: неврити, невралгия,

лумбаго, дископатия, плексити, радикулити. Стара е славата на курорта за лечение на гинекологични заболявания, както и стерилитет.

Сапарева баня е изключително богата на термални води. Характеризират се като слабо минерализирани, хипертермални, сулфатно-натриеви, сероводородни и флуорни. Със своето съдържание минералните извори имат широк диапазон на лечение на различни заболявания – на опорно-двигателния апарат, на периферната и централна нервна система, кожни, гинекологични и др.

Моментното състояние на балнеоложкия туризъм е критично, което се дължи на остаряла материална база – държавна собственост, регламентите по ползването на минералната вода, липса на съвременно технологично оборудване и липса на частни инвестиции в сектора. През последната година, в областта на балнеоложкия туризъм се отчита сериозен инвестиционен интерес от частния сектор. В гр. Кюстендил се изгражда първият модерен център “Стримон спа- клуб”, със съвременно технологично оборудване и разнообразни балнеоложки и комплексни услуги. В гр. Сапарева баня, в условията на частна инициатива и конкуренция, е необходимо се реновира и модернизира съществуващата балнеоложка база, което в съчетание с инвестиционната активност и развитие на курортно селище «Паничище» и зимни спортове, ще доведе до комплексно развитие и атрактивност на региона за целогодишен туризъм.

4.4.2. Културен туризъм

Кюстендилският регион е известен с богатото си културно-историческо наследство. На територията на региона се намира културно – исторически паметник със световно значение Рилска света обител, гр. Рила-Рилски манастир, обявен за Паметник на културата от световно значение/ VII редовна сесия на Комитета за световно наследство- Флоренция, 5-9.XII.1983г). Манастирът е разположен в уникалната природна среда на Национален парк Рила, Природен резерват “Риломанастирска гора”, Природен парк “Рилски манастир” и в близост до Национален парк “Пирин”- обект на световното природно наследство / обявен. 1983 г. /. На територията на областта се намират и 35 уникални паметника на античното, средновековно и възрожденско изкуство и култура, неразделна част от националното и световно културно наследство.

Основни обекти, с национално значение са:

- Рилски манастир – паметник на културата със световно значение
- Регионален исторически музей “ Акад. Й.Иванов”
- Национален резерват “ Пауталия-Велбъжд”
- Художествена галерия “Владимир Димитров – МАЙСТОРА”
- Средновековен мост «Кадин мост», с. Невестино
- 14 средновековни църкви – национални паметници на културата в общините Кюстендил, Бобошево, Сапарева баня, Рила
- Къща – музей «Димитър Пешев»
- Средновековна крепост «Кулата», Околийска къща, Часовникова кула и др., гр. Дупница

С реализирането на проект на областната администрация BG0102.03 – 0020 «Регион Кюстендил – кръстопът на осемхилядолетна история и култура», по програмата за Развитие на българския културен туризъм, е създадена мрежа от Културно-информационен център в гр. Кюстендил и три бюра – в гр. Бобошево, Рила и Паничище. Разработени са два тематични маршрута, подобрили са основните обекти на културния туризъм, прилежащата им инфраструктура и рекламно-информационна маркировка .

Създаден е интернет – сайт на регионалния културен туризъм, мултимедийни продукти, пътеводител, брошури и дигитални, за популяризиране на културния и комплексен туризъм.

4.4.3. Планински туризъм

В региона планинският туризъм е представен от маршрутно-познавателния туризъм като отлични възможности за него предлагат добре обозначените маршрути в Рила и Осогово, водещи до добре известни национални обекти.

Релефът на Осоговска планина е удобен за пешеходен туризъм. До сърцето на планината, района около х. Осогово, местностите Три буки и Мандрата, където са основните туристически обекти се достига за 20 минути (21 км) по удобен и предлагащ живописни изгледи асфалтов път. Наред с маркираните и използвани туристически маршрути от с. Богослов до х. Иглика и от х. Осогово до вр. Руен, има възможности за разработване на различни по продължителност и трудност екомаршрути, които преминават през територии със значително видово разнообразие, включително редки, защитени и застрашени видове, ендемити, реликти и лечебни растения. Като регион с бивш статут на гранична зона и силно обезлюдяване има сравнително добро равнище на опазване на биоразнообразието. В планината има 11 маркирани от БТС туристически маршрута.

Стръмните склонове на Кабулския дял на Северозападна Рила, дълбоко врязаните долини на р. Джерман и р. Горица, циркусите на Седемте рилски езера, предлагат маршрути за излети и екскурзии. В близост до гр. Сапарева баня е курорта Паничище. Разположен е в северозападната част на Рила при надморска височина 1350-1450 м. Тук се намира най-ниското и единствено безотточно езеро в Рила, което е своеобразен природен феномен. Паничище е изходен пункт на туристически маршрути към високопланинската част на Рила. В тази част на парка минава и Европейски туристически маршрут Е-4, свързващ западната част Пиринейския полуостров - Португалия и южната част на Балканския полуостров – Гърция.

Добри условия за планински туризъм има в част на Мальовишкия дял на Рила планина, ПП «Рилски манастир», хижа «Рибни езера».

Природни условия за развитие на туризма има в Дупнишката част на Рила, но все още няма развита съвременна туристическа инфраструктура.

4.4.3. Ловен туризъм

През февруари 2001 г. е създадена Държавна Дивечовъдна станция “Осогово” на територията на държавно лесничество “Осогово” с площ от 16 812 ха. и надморска височина от 600 до 1 700 м. Построени са заслони и места за почивка и лагеруване в максимална хармония с природата по най-посещаваните маршрути. В района на ДДС “Осогово” са разпространени повсеместно сърната, дивата свиня и заека, а от хищниците: вълка, лисицата и дивата котка. В землищата на селата Раненци и Жиленци се срещат яребица и кеклика.

В горните течения на реките Бистрица, Банщица, Елешница, Новоселска, Глогозка и Млачка река всяка година се извършва изкуствено разселване на балканска и американска пъстърва. Постояният воден отток и подходящите места ги правят привлекателни обекти за риболовен туризъм.

Дивечовъдната станция разполага с коне за практикуване на конен туризъм и лов.

4.4.5. Зимен туризъм

Осоговската планина е изключително благоприятна за развитие на зимни спортове и ски туризъм. Средната височина на снежната покривка за периода Ноември – Април е около 45 см. На места по северните склонове снежната покривка надвишава 1 м и се задържа до края на април. През основните зимни месеци средната височина на снежната покривка е 58,8 см.

Хижа „Три буки” в резултат на извършената реконструкция се превърна в модерен спортно – туристически комплекс, с изградени басейн, футболно игрище, тенис-корт, игрище за плажен волейбол, и др. спортни съоръжения, като предстои изграждане на туристическа столова за 50 души и комбинирана спортна зала за волейбол, баскетбол, ханбал и фитнес зала.

В хижа „Иглика” в момента се извършва реконструкция, която съобразно изготвения архитектурен проект, ще представлява модерен туристически обект.

Хижа „Осогово”, която е най-старият туристически обект в Осоговската планина, строен в периода 1926- 1928 г., в момента е в процес на ремонт. Извършва се ремонт на кухнята и част от спалните помещения. През следващата година ще се ремонтира покрива на хижата. Ще се оборудва помещение за туристическа столова.

Освен обектите на дружеството, важно място за развитие на туризма имат ведомствените бази. Не по-малко значение ще има и базата, която предстои да бъде построена през следващите 10 години.

В тази връзка от особено значение е изготвянето на кадастрален план, който да уточни местата, на които може да се строи. Голяма част от Осогово е водоайна зона и безразборното строителство ще нанесе непоправими щети в планината. В тази насока много важно е становището на предприятията „Енергоснабдяване”, „В и К”, „Пътно управление”. За всеки нов обект трябва да има становище и на Дирекцията по опазване на околната среда.

В близките години наложително е изграждането на пречиствателна станция за отпадните води от обектите. Изградените септични ями към сегашните обекти няма да са в състояние в бъдеще време да изпълняват функциите си.

Сериозно внимание трябва да се отдели на водопроводната мрежа. На сегашния етап до известна степен тя върши работа, но с оглед на новото строителство е наложително да бъде извършена цялостна реконструкция.

В недобро състояние е съобщителната връзка с обектите в планината. Необходима е подмяна на кабелите от страна на предприятието за далекосъобщителна техника, така също изграждане на клетки от мобилните оператори.

В следващите години е необходимо да се предвиди подобряване на пътната мрежа и обособяване на паркинги на подходящи места. Много важно е развитието на обществения транспорт, който ще съдейства за развитието на туризма.

С оглед привличането на повече туристи в базите на Осоговската планина от съществено значение е изграждането на нови ски-писти и влекае, както и маркиране на нови туристически маршрути. На сегашния етап съществува една детска писта в района на спортно – туристически комплекс „Три буки” и друга нормална писта в района на хижа „Осогово”. В момента в процес на строителство е нова писта в района на местността „Плавилото”.

За задоволяване нуждите на желаещите да практикуват ски-спорта според нас в близките 10 години е наложително изграждането на още 1-2 нови модерни ски-писти и то главно по северните склонове.

По отношение развитието на пешеходния туризъм от съществено значение е оформянето и маркирането на нови 2-3 туристически маршрути с изграждане на чешми, а там където е необходимо и туристически заслони.

Бъдещото развитие на Осоговската планина предполага и строителството на лифт, който да облекчи излизането в планината на почиващите в града български и чуждестранни туристи.

За разнообразяване на престоя на туристите в планината освен практикуването на пешеходен туризъм или ски-спорт, важно е в следващите години да се има прадвид и следното:

- Намиращият се между Спортно – туристически комплекс „Три буки” и Профилакториум „Пътнически превози” горен парцел да се обособи като център за провеждане на разнообразни спортни, туристически и културни прояви за туристите и почиващите в обектите в планината. На този терен се провеждат и могат и в бъдеще да се организират и провеждат със
- Правилно ще бъде с помощта и съдействието на ДДС „Осогово” да се създадат трасета за състезания и демонстрации с планински велосипеди, мотори и моторни шейни.
- Намиращият се в местността „Студен кладенец”, обект на бившия отдел „Почивно дело” на БПС в бъдеще може да послужи за основа за изграждане на прекрасен център за игри и развлечения на почиващите в града и планината туристи.

Високопланинската част на местността Паничище в Рила планина предлага и подходящи условия за зимни спортове - ски-спускания и пързалане с шейни. Там са изградени общо 4 хижи /”Скакавица”, “Пионерска”, “Ловна”, “Рилски езера”/ и няколко хотела и ведомствени станции, по-големите от които са : хотел “Планински езера” /200 легла/, хотел ЖПУ – София /150 легла/хотел “Скакавица” и хотел “Зелени Преслап”. Хижа “Скакавица” е известна с това, че е първата хижа в България. Най-голямата хижа в Паничище е х. “Рилски езера” с капацитет от 120 легла, намираща се и на най-голяма височина 2100 м., а най-малката е х. “Ловна” – 50 легла. Капацитетът на курортната база е 1500 легла. Към всички хижи има изградени ски писти, като техният брой общо е 7. Средната им дължина е около 500 м., а денивелацията им варира от 120 до 600м. Най-дългата и стръмна писта е при х. ”Рилски Езера” – 1100 м. и денивелация 500 – 600 м. Всички писти в селището разполагат със ски влекаче с изключение на тази при х. “Ловна”. Тук се намира и единствената у нас писта за спортни шейни, която отговаря на международните стандарти, а ски-пистата при местността «Аждера» се използва за регионални състезания. За подобряване условията за зимни спортове е необходимо изграждане на нове съоръжения – писти, лифтове и влекаче, както и ремонт на съществуващите. Възможно е сегашните писти да бъдат продължени и дообработени в техническо отношение и с оглед безопасността на туристите.

4.4.6. Селски туризъм

Подходящи за този вид туризъм са малките общини на територията на областта – Трекляно, Невестино, а също така и Рила, Качериново и Сапарева баня. Този алтернативен туризъм все още не е развит, но цялостното развитие на комплексния туризъм може да обуслови и предизвика неговата изява като туристически продукт, като допълнение и обогатяване на основните пакети туристически услуги.

Официалните статистически данни по отношение на средствата за подслон отразяват сравнително-неразвита хотелска инфраструктура /както и съществуваща, но нефункционираща/, с ниско ниво на реализирани нощувки и приходи от туристическото обслужване. Туризмът в областта за периода 2001 – 2003 г. е кратковременен, в рамките на един – два дни, предимно едnodневен, като причината е недостатъчно развит комплексен туристически продукт.

Средства за подслон в област Кюстендил*

	2001г.	2002г.	2003г.
Брой	19	17	21
Легла	1951	1523	1784
Легладенонощия	622307	526965	598752
Реализирани нощувки	55750	41744	52615
в т.ч. от чужденци	4620	4512	5823
Пренощували лица	32586	"	33018
в т.ч. от чужденци	3197	"	4509
Приходи от нощувки	361952	336000	469000
в т.ч. от чужденци	102125	117000	121000
Почивни домове	2001г.	2002г.	2003г.
Брой	"	11	6
Легла	"	599	281
Почивали лица	"	9028	8607
Реализирани леглодни	"	31547	16860

* Само за функциониралиите през годината

ТУРИЗЪМ

	2000 година					2001 година					2002 година					2003 година				
	Общо	Хотели	Къмпинг и Квартир ни бюра	Хиж		Общо	Хотели	Къмпинг и Квартир ни бюра	Хиж		Общо	Хотели	Къмпинг и Квартир ни бюра	Хиж		Общо	Хотели	Къмпинг и Квартир ни бюра	Хиж	
Кюстендил	24	9	1	-	14	19	8	-	-	11	17	7	-	-	10	21	10	-	-	11
Бобешево	2	1	-	-	1	2	1	-	-	1	2	1	-	-	1	2	1	-	-	1
Кюстендил	6	3	-	-	3	5	2	-	-	3	5	2	-	-	3	7	5	-	-	2
Рила	3	2	-	-	1	3	2	-	-	1	3	2	-	-	1	6	3	-	-	3
Сапарева баня	10	2	1	-	7	6	2	-	-	4	4	1	-	-	3	3	-	-	-	3
Дупница	3	1	-	-	2	3	1	-	-	2	3	1	-	-	2	3	1	-	-	2

Превръщането на туризма като водещ отрасъл изисква специална областна и регионална политика, която да включва търсене на възможности за видове облекчения, чуждестранни инвестиции, ориентирани към развитие на туристическия бизнес. Във връзка с това са наложителни редица мерки:

- Подобряване качествено състояние на материално-техническата база и увеличаване на услугите и атракциите;
- Решаване на проблеми на техническата инфраструктура в района, затрудняващи туризма;
- Нарастване на рекламата;
- Подобряване квалификацията на кадрите (вкл. и езикова) за работа в туризма в условия на свободен пазар;

Развитието на туризма в областта изпитва затруднения от редица проблеми, произтичащи от слабо развиващи се пазарни принципи - конкуренцията е слабо представена. Влошаването на жизнения стандарт на населението свива възможностите на туристическия поток вътре в страната, а липсата на средства за обновяване на базата и реклама водят до намаляване на броя на чуждестранните туристи. Наличните балнеосанаториуми в Кюстендил в частност и в Сапарева баня са в окаяно състояние и ако не се предприемат незабавни мерки по тяхното обновление и осъвременяване ще бъде много трудно да се развива съвременен туристически бизнес

Разрешаването на гореописаните проблеми изисква значителни ресурси. Ето защо е необходимо мерките за преодоляване на проблемите да бъдат приоритизирани по следните критерии:

- бърз и траен социално-икономически ефект за региона
- високо съотношение приходи/разходи
- потенциал за привличане на голям брой туристи
- възможност за мултиплициране
- по-голям териториален обхват и включване на по-голям брой заинтересовани страни – местни власти, НПО, браншови организации, църква

4.5. Иновации и модернизация

Намаляване на административните и нормативни бариери пред бизнеса:

Развитие на системата “Обслужване на едно гише” в Областна администрация Кюстендил:

- Вавеждане на програма за документооборот АКСТЪР, на стойност 7000 лв. – от бюджета на Областна администрация, с проведенеднодневен курс на обучение на служителите
- Въведена система за обслужване на “Едно гише” във всички общини, включително технологично оборудване – по програма ФАР
- Въведена система за “електронен подпис” на Областен управител, Кмета на община Кюстендил и Кмета на община Дупница

Развитие на знанието и човешкия потенциал:

По проекта на Фондация “Амстелс”, в партньорство с Областна администрация Кюстендил, с финансиране от Социален инвестиционен фонд – 78000 лв., бе изграден Младежки информационен обучителен център. Бяха проведени обучения, съвместно с Българо-американския бизнес- колеж “ИКОМ – Интелект”, гр. София, с тематика:

- Приложение на Географски информационни системи
- Регионално планиране, изготвяне и управление на проекти
- Биологично земеделие

Резултати – обучени общо 65 човека

По проект BG 0202.01 “Учене през целия живот и професионално образование и обучение:

- Проект BG 0202.01 – LLL.08 “Професионално обучение на безработни младежи по специалността “Мебелно производство” – стойност 49105 Евро. Изпълнител на проекта Професионална гимназия по дървообработване и горско стопанство “Г.С. Раковски”, гр. Кюстендил
- Проект BG 0202.01 – LLL.30 «Ученето през целия живот – гаранция за професионална реализация на младежите в новите условия на пазара на труда в Кюстендил » - стойност 54239 Евро. Изпълнител на проекта Професионална гимназия по икономика и мениджмънт “Й. Захариев”, гр. Кюстендил

Подкрепа за подобряване сътрудничеството между бизнеса, висшите училища и научните организации

На територията на областта няма висши учебни заведения, но в центровете в Благоевград и София са в сравнителна близост. Съществуват предпоставки за развитие на съвременни технологични и трансфер-центрове, с областно и трансгранично значение.

За тристранния трансграничен регион “Морава – Пчиня – Струма”, обхващащ всички общини от област Кюстендил, съседни общини от РМакедония и от РСърбия е

изготвена Иновационна стратегия за развитие, основа за реализиране на конкретни програми и мерки.

4.6. Пазарна инфраструктура / пазар, търговия, услуги /

Съществуващата пазарна инфраструктура е основа за развитие на сектора като водещ в икономиката на областта. Неразвита е системата от пазари на производителите и тържища – за селскостопански и промишлени стоки. С развитието на частния сектор в селското стопанство и промишлеността, необходимостта от оптимизиране и развиване на пазарната инфраструктура и маркетингови стратегии ще нараства.

4.7. Реализирани проекти в областта на икономическото развитие

- Програма за развитие на българския културен туризъм , проект BG 0102.03 -0020 “Регион Кюстендил – кръстопът на осемипилядолетна история и култура”, реализиран от Областна администрация Кюстендил, в партньорство с Регионален исторически музей, пет общини – Кюстендил, Невестино, Бобошево, Рила и Сапарева баня, Съвет по туризъм Кюстендил и Туристическо дружество Кюстендил
- Програма за развитие на българския екологичен туризъм, проекти на община Кочериново – “Стобски пирамиди” и община Сапарева баня – Изграждане на ваканционно селище, екопътека и информационен център
- Изготвена иновационна стратегия за развитие на Трансграничен регион “Морава – Пчиня – Струма”, включващ всички общини от областта

4. Социална сфера

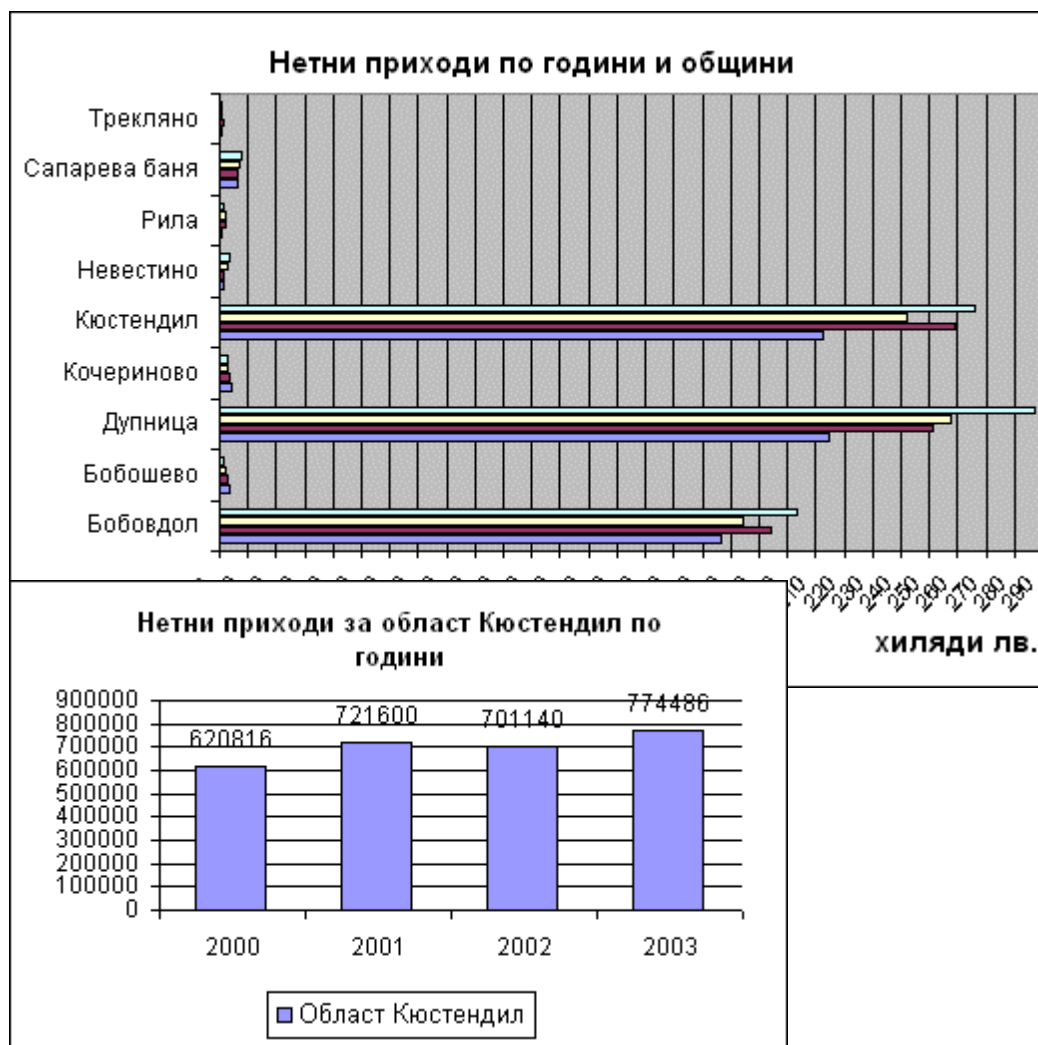
5.1. Доходи

Приходи от дейността по икономически дейности в област Кюстендил – относителен дял	2001	2002	2003
	%	%	%
Общо за областта	100,00	100,00	100,00
Селско, ловно и горско стопанство	1,57	1,98	1,81
Добивна промишленост	8,25	7,09	6,45
Преработваща промишленост	32,18	32,32	31,82
Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода	18,68	18,24	18,81
Строителство	5,46	4,87	4,83
Търговия, ремонт и технич. обслужв. на автомоб., на лични вещи и на стоки за домакинството	24,64	25,1	25,75
Хотели и ресторанти	1,19	1,31	1,28
Транспорт, складиране и съобщения	5,5	6,27	6,19

Опер. с недв. имущество, наемод. дейност и бизнесуслуги	0,92	0,76	0,93
Образование	0,03	0,03	0,02
Хуманно здравеопазване и соц. дейности	1,24	1,71	1,84
Други дейности, обслужващи обществото и личността	0,34	0,32	0,27

Нетни приходи от продажби в област Кюстендил - хил.лв

Област / общини	2000	2001	2002	2003
Област Кюстендил	620816	721600	701140	774486
Бобовдол	176749	194159	184304	203502
Бобошево	3205	2504	2001	1494
Дупница	214340	251109	257512	287380
Кочериново	4279	3296	2466	2785
Кюстендил	212752	259209	242257	265723
Невестино	1590	1623	2875	3838
Рила	780	2314	2067	1587
Сапарева баня	6279	6298	6974	7401
Трекляно	842	1088	684	776

5.2. Жизнен стандарт

Общото производство на глава от населението / БВП разделен на размера на населението/ се използва като широк индикатор на жизнения стандарт.

Социално-икономическата категория жизнено равнище характеризира количеството и структурата на материалните блага и услуги, с които населението като цяло разполага за задоволяване на своите потребности, както и условията, при които хората се възпроизвеждат като биологически и социални индивиди. За промяна в жизненото равнище влияние оказват доходите, равнището и динамиката на цените на стоките и услугите, условията на живот, труд и отдих, здравето, търговското и комунално битовото обслужване, развитието на социалната и културната инфраструктура.

Многостранното характеризирание на жизненото равнище в количествено и качествено отношение предполага използването на голям брой показатели. Някои от тях пряко характеризират жизненото равнище и носят информация за неговото съдържание като социално-икономическа категория, други дават възможност за оценка на различни предпоставки, върху които то се базира. В този смисъл може да се говори за преки и косвени показатели на жизненото равнище. Точна граница между едните и другите не може да бъде поставена. Само един или няколко показатели не могат пълно да характеризират сложността и многоаспектността на жизненото равнище.

Жизненият стандарт на населението в настоящия момент се свързва основно с ниското равнище на получаваните доходи. Абсолютният размер на заплатите, пенсиите и другите доходи не покриват основни потребности, още повече, че в домакинствата живеят и лица, които са без доходи: ученици, студенти, безработни.

Както се вижда, доходите бележат ръст, но те не са достатъчни да компенсират големия спад и произтичащото от него негативно отражение върху жизненото равнище.

Област Кюстендил

Години	Средна работна заплата	Изменение при база 2001г %
2001	2680	
2002	2909	8,5
2003	3082	15

Работната заплата продължава да е основен източник на доход. Вторият голям източник продължават да са пенсиите. Сравнително висок остава и дохода от домашно стопанство. За домакинствата от селата той е още по-висок.

С нарастване на икономическата активност на домакинствата при новите условия с най-бързи темпове нарастват доходите, свързани с предприемаческа дейност и другите доходи извън работната заплата

ОБЩ ДОХОД НА ДОМАКИНСТВОТА ПО ИЗТОЧНИЦИ

Източници	Средно на домакинство-лв			Средно на едно лице-лв		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Години						
Общо	4576	4219	5136	1621	1527	1827
Общ доход	4447	4072	5072	1575	1474	1805
Работна заплата	1921	1720	1978	680	622	704
Извън работната заплата	150	147	151	53	53	54
От предприемачество	85	34	118	30	12	42
От собственост	0	7	7	0	3	2

Обезщетения на безработни	36	34	24	13	12	9
Пенсии	1119	1100	1104	397	398	393
Семейни добавки за деца	42	42	16	15	15	6
Други социални помощи	33	48	70	12	17	25
От домашното стопанство	864	672	1404	306	243	499
От продажба на имущество	5	10	12	2	4	4
Други приходи	192	258	188	67	95	67
Приходи от спестявания	70	72	32	25	26	11
Взети заеми и кредити	57	75	32	20	27	11
Върнати заеми	2	-	-	1	-	-

Индексът на развитието на човека обхваща три измерими аспекта на човешкото развитие – дълъг живот в добро здраве, образование и добър стандарт на живота. ИРЧ е съчетание от продължителността на живота, записваемостта в училищата, грамотността и размера на доходите и дава по-широка перспектива върху развитието на региона, отколкото само измерването на доходите. Според Доклада за човешко развитие на ООН за 2002 г., Област Кюстендил е на седмо място от 28 – те области.

5.3. Безработица

За Кюстендилска област постоянното население е 156 376 и е намаляло с 2 370 лица спрямо аналогичния момен на предходната година. От постоянното население преобладават устойчиво жените 51% при 49% на мъжете. Демографската структура на населението показва намаляване на лицата в подтрудоспособна възраст от 14.4% на 14%, при лицата в трудоспособна възраст относителния дял запази тенденцията си на нарастване от 57.6% на 58.3%, делът на лицата в надтрудоспособна възраст е намалял от 28% на 27.7%. Относителния дял на градското население е 66% при 34% за селското население. Икономически активното население за областта е 73 521 души и е 47.02% от постоянното население.

Област Кюстендил	2003г.	2002г.
под трудоспособна възраст	14%	14.4%
з трудоспособна възраст	58.3%	57.6%
надтрудоспособна възраст	27.7%	28%
ОБЩО	100.0%	100,0%

За Кюстендилска област постоянното население към 31.12.2004г.е 154 468 и е намаляло с 1 908 лица спрямо аналогичния момент на предходната година. От общия брой жените са 79 184 и 75 284 са мъжете. Икономически активното население за областта е 73 521 души и е 47.59% от постоянното население. За област Кюстендил заселени 2 550 души, изселени 3 087 души, /механичен прираст /-537 /.

Динамика и структура на заетостта в област Кюстендил

В икономиката на Кюстендилска област са застъпени почти всички отрасли на Националното стопанство. В производствената сфера са: селско стопанство; горско стопанство; вкл.дърводобив; лов и риболов; добивна индустрия; преработваща индустрия; производство и разпределение на електро енергия; газ и вода; строителство, както и всички отрасли на обслужващата сфера. С реструктурирането на икономиката настъпиха промени в отрасловото развитие на преработващата промишленост. От специализация в машиностроителна, електротехническа и електронна промишленост- в развитие на леката промишленост предимно в областтана /шивашката, обувната, хранително-вкусова и дървопреработвателната дейност.

Заети лица – област Кюстендил

IV-тримесечие на 2004г

/брой и %/

ОТРАСЛИ	ОБЩО		ОБЩЕСТВЕН СЕКТОР		ЧАСТЕН СЕКТОР	
	1	2	3	4	5	6
<i>A</i>						
Селско, горско с-во, лов и риболов	341	1.2%	60	0.3%	281	2.3%
Добивна индустрия	2 911	10.3%	869	17.7%	42	0.3%
Преработваща индустрия	8 500	30.1%	98	0.6%	8 402	69.5%
Снабдяване с ел. Енергия, газ и вода	1 788	6.3%	1 788	11%	-	0.0%
Строителство	998	3.5%	135	0.8%	863	7.2%
Търг., ремонт на автомобили и битова техника	1 195	4.2%	35	0.2%	1 160	9.6%
Хотели, общежития и обществено хранене	159	0.6%	26	0.2%	133	1.1%
Гр-т и съобщ., агенции за пътуване и туризъм	1 147	4.1%	724	4.5%	423	3.5%
Финанси, кредит и застраховки	101	0.4%	-	%	101	0.8%
Операции с недв. Имущество, наемод. Дейност	826	2.9%	333	2.1%	493	4.1%
Държавно управление	2 263	8.0%	2 263	14%	-	-
Образование	3 207	11.3%	3 203	19.8%	4	0.1%
Здравеопазване и ветеринарна дейност	2 150	7.6%	2 130	13.2%	20	0.1%
Други услуги и дейности на неправ. Организации	701	9.5%	2 528	15.6%	173	1.4%
Заети –всичко	28 287	100,00 %	16 192	100.00 %	12 095	100.00 %

В условията на преход към пазарна икономика и през 2004г. продължи общата тенденция за страната, заетите лица в частния сектор да са с преобладаващ дял в структурата на заетите по форма на собственост. За област Кюстендил водещ подотрасъл е “производство на химични вещества, химични продукти и химични влакна,” производство на електрически машини и апарати”, “подготовка и предене на текстилни влакна и прежди” са реализирани 486 201 лв., приходи от продажби: от тях в обществения сектор 194 067 лв. и в частния сектор 292 134 лв.. Най-голям е дялът на приходите от продажби от преработващата индустрия – 204 010 лв., предимно от производство на текстил и изделия от текстил: производство на облекло 47 736 лв., производство на химични вещества , химични продукти и химични влакна 102 290 лв., търговия и ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството 57 953 лв., производство на електро-, оптично и друго оборудване 15 317 лв. и т.н.

Нетни-приходи от продажби по общини хил.лв

Общини	2004 г.	2003 г.
Бобов дол	196 202	194 048

Бобошево	426	424
Кочериново	-	69
Кюстендил	125 732	104 413
Невестино	287	619
Рила	231	192
Сапарева баня	1 538	2 032
Дупница	161 785	166 005
Трекляно	-	-
Област Кюстендил	486 201	467 802

За област Кюстендил с най-голям дял са общините Бобов дол /40.4%/, Дупница /33.3%/ и Кюстендил /25.9%/. Нетните приходи от продажби към края на 2004г са 486 201 и спрямо същия период на предходната година са се увеличили с /3.9%/.

С постепенния преход към пазарно стопанство нараства ролята на частния сектор и е вече с доминиращо значение за заетостта на населението в двете области. Въпреки трудностите той постепенно се развива, но поема само част от лицата останали без работа било като наета работна ръка или чрез развитие на самостоятелна стопанска дейност и микрокредитиране. На територията на областите има фирми, които много добре работят в новите пазарни условия. Имат вътрешни пазари и постепенно се утвърждават и на външните пазари, но броят им е все още ограничен.

МЕСЕЧНА ДИНАМИКА НА РАВНИЦЕТО НА БЕЗРАБОТИЦА /2004 – 2003 г./

<i>Към края на:</i>	Равнище на безработица:2004г.	Равнище на безработица:2003г
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>I</i>
Януари	13.02%	15 .63%
Февруари	12.87%	14.84%
Март	12.64%	13.84%
Април	12.20%	13.30%
Май	11.91%	12.92%
Юни	11.62%	12.63%
Юли	11.55%	12.29%
Август	11.49%	12.00%
Септември	11.25%	11.95%
Октомври	11.19%	11.94%
Ноември	11.21%	12.13%
Декември	11.29%	12.22%
Ср.год.бр.	11.85%	12.97%

Сравнителният анализ по години показва, че по-високо е равнището на безработица в Кюстендилска област през 2003 г. /12.97%/ при стойност на показателя за 2004г /11.85%/. През 2004г. средномесечния брой на безработните лица в Кюстендилска област е 8 715 души с 827 /8.67%/ по- малко спрямо предходната година.

За Кюстендилска област средното равнище на безработица през 2004 г. е 11.85% и отбелязва намаление с {1.12 пункта } в сравнение с предходната 2003 година. Като цяло в ДБТ- Кюстендил има намаление с {1.07 пункта} , а в ДБТ. Дупница с {1.16 пункта}.

Месечна динамика на регистрираните безработни

Към края на:	2004 г.	2003 г.
Януари	9 569	11 495
Февруари	9 467	10 917
Март	9 291	10 177
Април	8 972	9 780
Май	8 758	9 502
Юни	8 545	9 286
Юли	8 491	9 036
Август	8 445	8 829
Септември	8 273	8 793
Октомври	8 225	8 782
Ноември	8 238	8 915
Декември	8 302	8 985

Средната хронологична величина на броя на регистрираните безработни лица в Кюстендилска област през 2004г. е 8 715 и бележи намаление спрямо 2003г с 827 лица или 8.66%.

Регистрирани активно търсещи работа заети лица през 2004 област Кюстендил 122 средногодишен брой заети лица, 8 учащи се и 7 пенсионери.

За област Кюстендил делът на безработните жени е /53.3%/. Сравнението с предходната 2003 година показва, че относителният дял на жените е нарастнал в област Кюстендил – с 0.2 пункта.

Професионална структура през 2004 г.

В Кюстендилска област средногодишния брой на регистрираните безработни с работническа специалност през 2004г. е 2 124 души, с 6.8% по-малко. Относителният дял на лицата спрямо всички регистрирани се е увеличил с {0.5 пункта} и е 24.4%.

В област Кюстендил средногодишният брой на безработните специалисти е 2 060 души, с 6.2% по-малко в сравнение с 2003г.. Относителният дял на специалистите от общия брой безработни лица е 23.6%, с {0.6 пункта} повече спрямо 2003г.. Регионалната икономика не е в състояние да обезпечи адекватна заетост на кадрите с висока професионална квалификация и подготовка.

Образователна структура през 2004 г.

В област Кюстендил средногодишният брой на безработните с висше образование през 2004г. е 685 души, намаление с 5.1%. Относителният дял спрямо общата съвкупност се е увеличил с {0.3 пункта} , спрямо 2003г..

Групи в неравностойно положение на пазара на труда

- Лица с основно и по-ниско образование

Анализът сочи, че относителният дял на лицата с ниско образователно ниво за Кюстендил– 43.9%. В сравнение с предходната година, този показател бележи намаление с {1.5 пункта} за област Кюстендил.

- Лица без специалност и квалификация

За област Кюстендил броят на регистрираните през годината е 4 531 лица, което е с 534 лица по-малко спрямо 2003г.. Относителният дял на лицата без специалност и квалификация в общата съвкупност на безработните е /55.5%/ и е намалял с {0.5 пункта}.

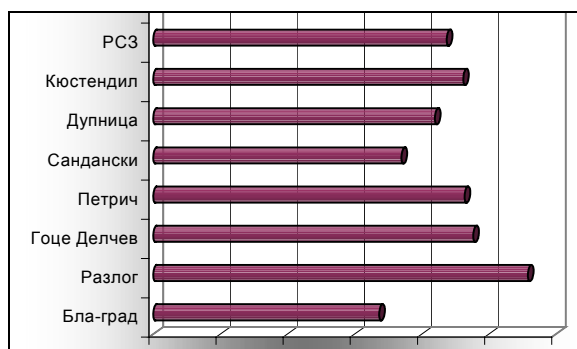
Корелационната зависимост между двете групи е напълно естествена като се вземе под внимание факта, че основната част от лицата без специалност /86.9%/ са с ниско образователно равнище.

Проследяването на динамиката на числеността на разглежданата група в по-широк времеви диапазон показва нейната значителна детерминираност от фактори със сезонен или временен характер. Причината за това състояние е в обстоятелството, че сезонните и временните дейности, по които се разкриват работни места, в мнозинството от случаите не изискват работна сила с определена квалификация, от една страна, а от друга лицата без специалност са обект на третиране от най-масовите програми за заетост .

- Младежи до 29 г.

Анализът по показва, че относителния дял на безработните лица до 29 г. за Кюстендилска област – 26.3% и спрямо предходната година бележим спад за Кюстендилска област – с {1.3 пункта}.

- Продължително безработни лица

Продължително безработните лица с регистрация в ДБТ повече от 1 година през 2004г. в Кюстендилска област са 3 854 средногодишен брой 42.2% от всички регистрирани лица в ДБТ Дупница и Кюстендил. Запозващият се относително висок дял на тази група безработни лица показва ,че те не са сред предпочитаната работна сила на пазара на труда и е нужно да бъдат включени в програми и мерки за заетост и обучение.

Областта с по-значителен дял на продължително безработните лица е Кюстендилска, където те съставляват /44.2%/, от общия брой регистрирани.

Прави впечатление фактът, че за по-малките общини от региона е характерен обикновено по-висок процент на продължителна безработица. Причината за това състояние е в по-малките възможности, които предоставят локалните стопанства в тези общини за трудова реализация на търсещите работа лица.

Сравнението спрямо предходната 2003г. показва спад за област Кюстендил с {4.1 пункта}.

- Лица с намалена трудоспособност

С всяка изминала година нараства броят на регистрираните лица с увреждания, търсещи рабата и желаещи да ползват услугите на Бюрата по труда за устройване на работа на подходящи работни места или включването им в курсове за професионалан квалификация. Лицата с увреждания са една от групите най-тежко засегнати от безработицата и с трудности за интегриране на пазара на труда.

Липсата но образование е една от причините за трудното устройване на работа и включването им в курсове за професионална квалификация на тази рискова група на пазара на труда.

- изградените стереотипи в обществото;
- липсата на адаптирани работни места.

Анализирането на показателя относителен дял на безработните лица с намалена трудоспособност от общо регистрираните в ДБТ показва стойност за **Кюстендилска област** – /4.7%/. Сравнението с предходната 2003 г. сочи нарастване на разглежданата величина с 1.3 пункта.

- Безработните лица над 50-годишна възраст в Кюстендилска област са около 25% от всички регистрирани безработни лица в областта, спрямо 2003 г. техният брой се е запазил. Реализацията им на трудовия пазар се затруднява от редица фактори: неблагоприятна образователна и професионално-квалификационна структура, нагласата на работодателите и слабата мобилност.

Търсене на работна сила

1. Движение на работните места

Търсенето на работна сила е основен компонент на пазара на труда, чиито количествени и качествени параметри се детерминират от множество динамични фактори. Наблюдението на пазара на труда показва, че в рамките на първичния пазар обявяването на работните места от работодателите, освен чрез ДБТ, се осъществява паралелно и чрез други средства – преса, електронни медии, неформални пътища, частни фирми за трудово посредничество. Общо заявените работни места през 2004 година в Кюстендилска област са 8 789 . от тях:

- 4 500 работни места са заявени на първичния трудов пазар , спрямо анализирания период на предходната година бележим увеличение с 1 297 работни места.
- 4 289 работни места са заявени по програми за заетост и спрямо анализирания период на предходната година бележим увеличение с / 0.44%/ работни места.

В Кюстендилска област за периода стойността на показателя брой безработни за едно свободно работно място е 11, при 12 за 2003г. търсене на труд на първичния и вторичния трудов пазар.

За Кюстендилска област през 2004 година са постъпили на работа 6 796 безработни лица от тях: чрез посредничеството на Бюрата по труда Кюстендил и Дупница са устроени в заетост 6 339 лица, разпределини както следва:

- На първичния трудов пазар са постъпили на работа 2 826 лица;
- По програми за заетост са устроени 2 243 лица;
- По насърчителни мерки са наети 1 270 лица;

Мерки за закрила при безработица и насърчаване на заетостта:

- Проекти, програми и насърчителни мерки за заетост и обучение
- С разработването и прилагането на инициативи за заетост се цели увеличаване на заетостта и намаляването на безработицата в даден регион , община и като цяло на национално ниво.
- На територията на Кюстендилска област се реализират редица програми и насърчителни мерки, съгласно Закона за насърчаване на заетостта:
- Национална програма “От социални помощи към заетост”;
- Програма “Красива България”;

- “Заетост на младежи в публичаната администрация”;
- Национална програма”Компютърно обучение за младежи”;
- Програма за ограмотяване, квалификация и заетост;
- Национална програма”Земеделски производители”;
- Национална програма “Заетост в подкрепа на българския театър”;
- Национална програма”Помощ за пенсиониране”;
- “Гаранционен фонд за микрокредитиране” и др;

Съгласно Закона за насърчаване на заетост се стимулират работодателите, които наем безработни лица от рисковите групи на пазара на труда, чрез прилагането на насърчителни мерки за заетост:

- За безработни младежи до 29-години за обучение и стажуване;
- За лица с продължителност на регистрацията над 1 година;
- За лица с намалена работоспособност;
- За лица на възраст за жени над 50г. и мъже над 55години;
- За майки с деца до 3-годишна възраст и самотни родители;
- За лица изтърпели ефективно наказание “лишаване от свобода”и др;

Бюрата по труда на територията на административна област Кюстендил организират обучение за начална и допълнителна квалификация и преквалификация на безработни и заети лица. През 2004г в обучение са включени 633 безработни и 425 заети лица.

5.4. Здравеопазване

Здравеопазването е сложна социална система, чиято мисия е запазването и увеличаването на националния здравен потенциал, увеличаване годините на продуктивния живот и повишаване чувството на здравна сигурност и нормално човешко щастие. Промяната в тази система често е обективна необходимост, обусловена от предизвикателствата както на вътрешни и външни фактори, така и от глобализацията на здравните проблеми. Здравната реформа в нашата страна не е уникално явление, а част от общия процес на промяна на здравните системи в целия свят.

Целта на реформата в частност и на тази в Област Кюстендил е :

- Предотвратяване на негативните тенденции в здравното състояние на населението;
- Увеличаване достъпа на населението до здравни услуги;
- Повишаване ефективността и качеството на здравните услуги;
- Повишаване квалификацията на медицинския персонал;
- Въвеждане на нови методи и технологии в диагностично лечебния процес, както и в мениджмънта на лечебните заведения;

- Въвеждане на съвременни методи за финансиране, съобразени с новите предизвикателства на пазарната икономика;

С навлизане на реформата в здравеопазването в Област Кюстендил, лечебните заведения бяха разделени на такива за болнична и доболнична медицинска /стоматологична/ помощ, както и лечебни заведения със специфични функции.

След изготвянето на областна здравна карта, доболничният сектор и болничния бе дислоциран по звена, както следва:

471 лечебни заведения за извънболнична помощ;

6 лечебни заведения за болнична помощ;

ЦСМП ;

РИОКОЗ;

	Областна здравна карта	брой
1	Лечебни заведения за извънболнична помощ	471
2	Индивидуални практики за първична медицинска помощ	133
	- в т.ч. стоматологични	172
3	Групови практики за първична медицинска помощ	4
4	Лечебни заведения за специализирана медицинска помощ	141
5	Медицински центрове	11
6	Индивидуални практики за специализирана медицинска помощ	126
7	Групови практики за специализирана медицинска помощ	4
8	Самостоятелни лаборатории	15

В момента на територията на областта действат 133 ОПЛ, като са заети и практики в изостанали и непривлекателни за лекарите райони.

Броят на лекарите на 10 000 жители е 33.

Здравноосигурените граждани, избрали личен лекар е 87%.

Предвид факта, че реформата започна именно в доболничната помощ, отчитаме добро състояние в този сектор. Положени бяха специални усилия за подпомагане на техническото оборудване на първичните практики с помощта на Световна банка по Проект „Преструктуриране на здравния сектор”. Оборудвани бяха 22 приоритетни практики от селски тип с неблагоприятно географско разположение, откъснатост от населени места, лоши социални и битови условия. Последва и оборудване на всички селски практики, както и на градските практики по проект „Реформа в здравния сектор”.

Едно от най-ефективно действащите звена в района е ЦСМП гр. Кюстендил, с филиали в градовете Дупница, бобов дол, Рила, Сапарева баня и с. Невестино. Те са безотказен източник на спешна, а понякога и неотложна медицинска помощ, във всяка една точка от територията на нашата област. Определянето на броя филиали и екипи към центъра е съобразено с медико-географските, комуникационните, демографските и инфраструктурни характеристики на Кюстендилска област. Без тях би било невъзможно „24часовото” обслужване на населението от доболничната помощ.

Болничната помощ в Областта се извършва от следните лечебни заведения:

- Областна Многопрофилна болница за активно лечение /МБАЛ/ „Д-р Никола Василиев” АД гр. Кюстендил;
- Общинска МБАЛ „Св. Ив. Рилски” ЕООД гр. Дупница ;

- Частна МБАЛ „Св.Ив.Рилски-2003” ООД гр. Дупница;
- Общинска МБАЛ „Д-р Ст. Сантев” ЕООД гр. Бобов дол;
- Общинска Специализирана болница за долекуване и продължително лечение „Академик Скрябин” гр. Рила;
- „Специализирана болница за рехабилитация – Национален комплекс” – филиал Кюстендил;
- На територията на Областта функционира и частна Специализирана Акушеро-гинекологична болница за активно лечение „Света Анна” ООД с. Мурсалево

Общият брой на болничните легла в болничните заведения с държавно участие в момента възлиза на 673 / 1999 г- 1 014 л., 2000 г. – 877 легла/ . Броят на лечебните заведения за болнична помощ съответства на реалните потребности на населението от областта. През периода 1999 – 2004 са направени редица структурни промени в легловия фонд и той е оптимизиран и отговаря на потребностите. Оптимизирани са проследяваните показатели преминали болни, използваемост на легловия фонд и среден престой.

Броят на болничните легла на 1000 души е следния:

- Район Кюстендил / включва и общините Невестино и Трекляно/ - 4,87 легла;
- Район Дупница /включва Общините Бобошево и Сапарева баня/- 3,74 легла;
- Район Бобов дол - 7,35 легла;
- Район Рила /включва община Кочериново/ - 2,01 легла;

Кадровата обезпеченост на здравните услуги със специализиран медицински състав е на добро ниво. Около 2/3 от работещите лекари имат специалност, като в болничните заведения / МБАЛ Кюстендил, МБАЛ Дупница и МБАЛ Бобов дол / лекарите със специалност са над 90 %.

Общо броят на лекарите в Кюстендилска област е стабилен през последните години.

Регистрираните ЛЗ за извънболнична помощ задоволяват потребностите на населението от извънболнична първична и специализирана медицинска / стоматологична/ помощ. Специализираната медицинска помощ е съсредоточена главно в големите градове на Областта, което ограничава достъпа на селското население до същата.

В областта има Дом за медикосоциални грижи за деца;

Проблем както в Област Кюстендил, така и в цялата страна е квалификацията на Общопрактикуещите лекари. Личните лекари са затруднени с отсъствието си от практика, поради невъзможност да си осигурят заместник. Поради това изискването на ЗЛЗ до 2009 г. всички ОПЛ да придобият специалност „Обща медицина „ е трудно реализируемо.

Здравната система на територията на областта разполага с общо 661 медицински сестри и 72 фелдшери, които са неравномерно разпределени по територията. Над 90 % от тях са концентрирани в градовете Кюстендил, Дупница и Бобов дол.

Броят яслени групи за Област Кюстендил е 18 със 574 места.

Към момента на разработване на Стратегията в Кюстендилска област се работи по следните основни Национални проекти :

- Национална програма за превенция и контрол на ХИВ/СПИН;
- Политика за психично здраве;
- Национална програма за борба с наркоманиите и други зависимости
- Национална програма за контрол на туберкулозата в Република България;
- Национална програма за ограничаване на тютюнопушенето;
- Национална програма „Профилактика на самоубийствата в Република България”;
- Програма PHARE 2001 „Осигуряване на достъп на малцинствата до здравни услуги”

- Проект „Преструктуриране в здравния сектор“;
- Проект „Реформа в здравния сектор“;
- Национален план за действие „Околна среда-здраве“;
- Промоция на здраве в болниците;
- Национална програма „Ограничаване на остеопорозата“;
- Национална програма „Устойчиво елиминиране на йодния дефицит“;
- Здравна стратегия за хората в неравностойно положение;

Регионални профилактични програми:

- Профилактика на хроничните и инфекциозните заболявания;
- Репродуктивно здраве;
- Училища, утвърждаващи здраве;

Все още в района няма разкрит хоспис, което би допринесло за по-доброто предоставяне на специализирани здравни грижи.

С цел по-високо качество и ефективност на дейността на болничните заведения, за в бъдеще е необходима гарантирана финансова стабилност, договорни взаимоотношения с РЗОК, въвеждане на стандарти за добра медицинска практика, критерии за управление на качеството на извършваните медицински услуги и оптимизиране на тяхната себестойност, развитие на материалната база. Необходимо е ориентиране към по-тесен спектър от медицински услуги, с по-високо качество, с цел по-пълно задоволяване нуждите на населението от квалифицирана медицинска помощ.

Имайки предвид проблемите на локалната стратегия и политика в здравеопазването, тяхното решение придобива императивна необходимост:

1. Децентрализацията на управлението в областта на здравеопазването, като резултат от развитието на демократичния процес, е една тенденция в международен мащаб, която се проявява и у нас. На локално равнище израз на тази тенденция е по-голямата автономност на здравното заведение – повишаване степента на административна, финансова и медицинска самостоятелност.

2. Финансирането на болничното обслужване в условията на повишена самостоятелност на болниците е в зависимост от извършената дейност, което налага формиране на локална болнична стратегия.

Препоръчва се постъпление на допълнителни финансови средства чрез алтернативни начини за тяхното набиране:

- Сключване на договори за профилактични прегледи в конкурентна среда;
- Военно – медицински комисии;
- Договори за медицинско обслужване на фирми;
- Осъществяване на платени високоспециализирани услуги, нефинансирани от РЗОК.

3. Службите в спомагателната инфраструктура на болниците (доставки, храна, техническо поддържане, немедицински транспорт, пералня) да се предоставят, чрез договор, на външни фирми, които да изпълняват съответните дейности при договорирани условия.

4. Включване в локалната болнична стратегия на иновационни цели, свързани главно с прилагането на технологични новости в дейността на болниците. Тези иновационни цели не винаги трябва да се свързват с нова техника и апаратура, те могат да бъдат и в областта на организацията, в областта на нови методи при използване на съществуващата материално – техническа база, в областта на комуникациите и т.н.

**ЗДРАВНА МРЕЖА
ОБЛАСТ КЮСТЕНДИЛ**

	2000	2001	2002	2003
Общо				
Лечебни заведения за болнична помощ	7	7	7	7
Многопрофилни болници - бр.	3	3	3	3
Легла	847	759	667	667
Специализирани болници - бр.	4	4	4	4
Легла	431	431	431	431
Диспансери - бр.	0	0	0	0
Легла	0	0	0	0
Лечебни заведения за извънболнична помощ - бр.	11	15	22	24
Легла	0	8	0	0
Други лечебни и здравни заведения - бр.	4	4	4	4
Легла	55	55	55	55
Общ брой болнични легла	1278	1190	1098	1098
Осигуреност на 10 000 души от населението	75,6	74,1	69,2	70,2

**ОСИГУРЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО С
МЕДИЦИНСКИ ПЕРСОНАЛ
ОБЛАСТ КЮСТЕНДИЛ**

/на 10 000 души от населението/

	2000	2001	2002	2003
Лекари	31,1	27,2	29,8	29,4
Стоматолози	10,3	8,6	7,1	8,1
Персонал със средно специално медицинско образование или висше/степен специалист/общо	53,1	52,7	51,9	51,7
в т.ч.				
фелдшери	4,7	3,6	3,5	3,7
акушерки	4,1	3,6	3,7	3
медицински сестри	33,4	33,6	33,3	33,6

ДЕТСКИ ЯСЛИ - ОБЛАСТ КСТЕНДИЛ

	2000	2001	2002	2003
БРОЙ				
Общо	22	21	21	19
в т.ч. в градовете	16	15	14	12
МЕСТА				
Общо	661	604	615	586
в т.ч. в градовете	522	470	468	437

На територията на област Кюстендил действа регионалната структура на неправителствена организация Български червен кръст /БЧК/. Тя подпомага държавата в

хуманитарната област, в подготовката за действие при извънредни положения, бедствия и кризисни ситуации, за опазване и укрепване здравето на населението и за възпитанието на подрастващите в дух на висока нравственост, милосърдие и благотворителност.

Основни целеви групи, подпомагани от Областен съвет БЧК Кюстендил :

- много възрастно население с тежки хронични заболявания
- самотно живеещи пенсионери, инвалиди в отдалечени и труднодостъпни села и махали
- деца в неравностойно положение – сираци, полусираци, с родители инвалиди или безработни, деца с увреждания, многодетни семейства
- крайно бедни групи
- хора, с различни видове зависимости – наркотична, никотинова, алкохолна

Роля на неправителствените организации в здравния и социален сектор:

- Подпомагане реинтегрирането на уязвимите социални групи, които са с най-малки шансове за участие и реализиране на трудовия пазар
- Повишаване качеството и разнообразието на здравните и социалните услуги в обичайна домашна среда и извън домашната среда
- Да повишава своя капацитет
- Партньорство и съвместни инициативи с местния бизнес и местни власти

5.5. Социално подпомагане

Регионалната дирекция за социално подпомагане-гр.Кюстендил провежда държавната политика в областта на социалното подпомагане, закрилата на детето и рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания на територията на област Кюстендил. Част от дейността е още координирането и контролирането на дейността на деветте Дирекции "Социално подпомагане" в областта, които са териториални поделения на агенцията на територията на всяка община. Едновременно със гореспоменатите функции Регионална дирекция за социално подпомагане-гр.Кюстендил контролира изпълнението на мерките за закрила на детето, съдейства и сътрудничи на юридически лица, осъществяващи дейности по закрила на детето, осъществява сътрудничество с областната и общински администрации и с неправителствени организации при осъществяването на политиката в областта на социалната защита на рисковите групи в област Кюстендил.

Подпомагани лица и семейства в област Кюстендил за периода 2003, 2004г. и 2005г.

Дирекция "Социално подпомагане"	2003		2004		2005г. /до м.септември вкл./	
	Общ брой подпомагани лица и семейства по чл.9 от ППЗСП	Брой подпомагани лица в трудоспосо бна възраст	Общ брой подпомагани лица и семейства по чл.9 от ППЗСП	Брой подпомагани лица в трудоспосо бна възраст	Общ брой подпомагани лица и семейства по чл.9 от ППЗСП	Брой подпомагани лица в трудоспосо бна възраст
Бобов дол	162	89	126	73	77	41
Бобошево	102	38	76	24	69	18

Дупница	1 168	840	882	623	960	747
Кочериново	136	52	97	34	82	28
Кюстендил	2 205	1 484	2 034	1 444	1 965	1 456
Невестино	224	43	222	59	170	26
Рила	39	23	40	21	48	27
Сапарева баня	88	20	97	44	81	33
Трекляно	70	10	62	11	58	7

Основните насоки в дейността на РДСП-гр.Кюстендил се покриват напълно с тези заложи в държавната политика – спиране тенденцията на обедняване на населението в област Кюстендил, отпадане на много от най-бедните хора от социално подпомагане и включването им в националните програми за трудова заетост, които се реализират на територията на областта ни. Идеята и целта е тези хора да бъдат част от активния обществен живот. Това са част от мерките за социална адаптация и интеграция насочени към най-големия потребител на социални помощи на територията на област Кюстендил-групата на безработните лица в трудоспособна възраст.

В началото на 2003 година усилията на държавата бяха насочени към предоставяне на възможности за трудова заетост и заработване на трудови възнаграждения, вместо получаването на социални помощи. Положителна роля има и ще продължава да има приложението на националната програма “От социални помощи към осигуряване на заетост” и другите национални програми за заетост. Именно тези програми поставиха началото от пасивен към активен подход спрямо най-уязвимите групи безработни лица на социално подпомагане. Те са и причината да продължава тенденцията към намаляване броя на подпомаганите лица и семейства в трудоспособна възраст.

Основна част от дейността и работата на Регионална дирекция за социално подпомагане-гр.Кюстендил е контрола по изпълнението на мерките за закрила на детето в област Кюстендил и сътрудничеството с местни, държавни институции и неправителствени организации, осъществяващи дейности по закрила на детето. В изпълнение на националната политика в областта на закрила на детето, всички девет отдела “Закрила на детето” в област Кюстендил осъществяват активна дейност по прилагането на нормативните документи и осъществяването на дейностите заложи в националните планове и стратегии, спазвайки и водейки се от най-висшия интерес на детето.

Динамичните и бързи промени в областта на социалното подпомагане, интеграцията на хората с увреждания и закрила на детето дават своя резултат, и той не е само в цифрите, с които Регионална дирекция за социално подпомагане-гр.Кюстендил отчита работата и дейността си. Съществуващите проблеми са решими преди всичко с волята и доброто желание на всички, работещи в името на хората, нуждаещи се от помощ и подкрепа-хората с увреждания, децата, самотните възрастни хора, бедните.

Основните акценти в работата на всички държавни и общински структури, работещи в системата на социалното подпомагане и закрила на детето трябва да бъдат насочени към:

- промяна на философията на социалното подпомагане в посока от социална помощ към помощ за осигуряване на заетост, чрез развиване на областна и общински програми за заетост и активно включване на безработните лица в трудоспособна възраст в тях;

- приоритетно развитие на социалните услуги в общините на територията на област Кюстендил; създаване на подходящи условия за подобряване на грижите за хората в неравностойно положение в областта;
- децата с различни видове увреждания, настанени в специализирани институции алтернативни грижи за деца - в дневни центрове, домашни грижи, приемни семейства
възрастните хора и хората с увреждания в общността и тези, настанени в специализирани институции подобряване на материално-техническата база на институциите за деца и възрастни
- усъвършенстване на структурата на управление на системата за социално подпомагане чрез финансова децентрализация и децентрализация на централното управление
- въвличане на партньори (всички девет общини в областта, неправителствените организации, реализиращи проекти в регион Кюстендил и бизнеса) при предоставяне на социалните услуги, за подобряване качеството на живот.

Непрекъснато развитие на грижите и услугите за нуждаещите се деца, семейства и възрастни, живеещи на територията на областта ни.

5.6. Образование

В Кюстендилска област съществуват 70 училища, 7 обслужващи звена и 36 детски заведения и Висш педагогически колеж “Св. Иван Рилски”, гр. Дупница, със 70-годишна история. Броят на учениците през 2005/2006 година е 17684, а броят на децата в детските заведения – 3503. Общият брой на персонала в училищата и детските градини е 3065, от тях 2094 педагози и 971 - друг персонал.

Петдесет и три от училищата и всички детски заведения се финансират от общините. Тринадесет професионални гимназии са финансирани от МОН, а 4 – от Министерство на земеделието и горите. Три обслужващи звена (ОДК и МУЦТПО – гр.Кюстендил и УСШ – гр.Сапарева баня) са финансирани от общините, а четири – ДОВДЛРГ – от МОН.

Образователната система включва и четири специални училища – две помощни училища, едно основно оздравително училище и един социално-педагогически интернат. Началните училища са две, основните училища са 39, средните общообразователни училища са 4, гимназиите са 4, професионалните гимназии са 14, вечерните училища са 2, спортно училище-1.

Сто тридесет и две са децата, настанени в четирите дома за деца лишени от родителски грижи.

Териториална организация на образователната дейност

Във всички девет общини в област Кюстендил има училища, обхващащи задължителното обучение на учениците до 16-годишна възраст.

В общините Невестино, Рила и Трекляно има само по едно училище, намиращо се в центъра на общината. В останалите населени места училищата са закрити поради липса на ученици.

Учениците, живеещи в населени места, където няма училище, пътуват до съседни училища по избор на родителите със специализиран транспорт от общините или с платени билети за обществен транспорт.

В общините Бобошево, Невестино и Трекляно няма средни училища. След завършване на основно образование учениците от тези общини продължават обучението си в горен курс в средните училища в гр.Кюстендил и гр.Дупница.

Негативните демографски тенденции в областта рефлектират и върху образователната система. Намаляването на децата и учениците през последното десетилетие доведе до закриване на училища и детски градини.

Друг специфичен проблем е наличието на маломерни и слети паралелки.

Общият им брой е 161, като от тях 121 (14% от общия брой) са маломерни (под допустимия минимум), а 40 са слети (4,6% са слетите паралелки в сравнение с общия брой). Това ще доведе до ново преосмисляне в бъдещето на образователната структура.

Тенденцията към намаляване броя на учениците и паралелките е валидна и за 2005/2006 учебна година.

Уч.година	Брой ученици	Брой паралелки
2003/2004 г.	20219	978
2004/2005 г.	18750	891
2005/2006 г.	17684	861

Горепосочената тенденция води и до намаляване броя на педагогическия персонал.

Година	Общ персонал	Педагогически	Непедагогически
2004/2005	3087	2125	962
2005/2006	3065	2094	971

Кадрово обезпечение на образователната дейност

В училищата в област Кюстендил има достатъчно педагогически кадри почти по всички специалности поради близостта на педагогическите университети в София, Благоевград и педагогическия колеж в гр. Дупница.

Не достигат учители по чужди езици (главно по английски език) и по информатика.

Предучилищно възпитание

Предучилищни грижи се осъществяват в целодневни детски градини, обединени детски заведения и един ДОВДЛРГ за деца от 3 до 7 години.

Година	ЦДГ	ОДЗ	ДОВДЛРГ	ЧДГ	Всичко
2000/2001 г.	27	10	1	1	39
2001/2002 г.	26	10	1	1	38
2002/2003 г.	26	10	1	-	37
2003/2004 г.	26	10	1	-	37
2004/2005 г.	22	14	1	-	37

Година	Брой деца	Групи
2000/2001 г.	3480	170
2001/2002 г.	3470	169
2002/2003 г.	3454	168
2003/2004 г.	3363	167
2004/2005 г.	3493	168

Във всички общини на областта, с изключение на община Трекляно има детски заведения.

Броят полудневни групи за задължителна предучилищна подготовка към основни училища е 19 ,с 342 деца.

Брой учители в предучилищния сектор – 332, от тях 198 с висше образование, квалификационна степен „магистър”.

Директори и педагогически специалисти в предучилищния сектор- 41, всички с висше образование, квалификационна степен „магистър”.

В настоящия етап структурата и количеството на детските заведения като цяло отговарят на потребностите на областта. В добро състояние е материалната база,но се нуждае от осъвременяване.

В съответствие с демографските показатели и очертаващите се тенденции, са възможни промени във вида и структурата на детските заведения. Очаква се тенденция към увеличаване броя на обединените детски заведения и яслените групи в тях.

Обхващане на подлежащите на задължително образование деца и ученици

Подлежащите на задължително образование деца и ученици от 6 до 16 години в областта са обхванати в училищата и детските градини. Процентът на отпадналите ученици в Кюстендилска област е под средния за страната – 1,7%, в сравнение с 3% за страната.

Намалява броя на отпадналите ученици в начален и прогимназиален етап, но се увеличава броя на отпадналите от училищно обучение в гимназиален етап. За 2004/2005 година от гимназиално обучение са отпаднали 57 ученика.

Причините за отпадане от училищно обучение през 2005 г. са както следва:

- по семейни причини – 95 ученика, т.е. 30% от отпадналите;
- поради отсъствия – 79 ученика, т.е. 25% от отпадналите;
- поради заминаване в чужбина – 77 ученика, т.е. 24% от отпадналите;
- поради социални причини – 48 ученика, т.е. 15% от отпадналите;
- поради заболяване -13 ученика, т.е. 4% от отпадналите;
- поради слаб успех – 8 ученика, т.е. 0,02% от отпадналите.

Специфични проблеми в образованието на децата и учениците – роми.

Около 15% от децата и учениците в областта са от ромски етнически произход.

Исторически се е обособил ромски квартал и сегрегирано ромско училище в кв. ”Изток” – гр.Кюстендил. В другите населени места обучението на децата и учениците – роми е интегрирано. Подлежащите на задължително обучение се обхващат в началото на всяка учебна година.

Наблюдава се увеличаване броя на отсъствията на учениците – роми след IV клас. Около 50% от завършващите основно образование роми не продължават образованието си в средни училища, или отпадат в процеса на гимназиалното си образование. Проблеми в образованието на ромите:

- Недостатъчна степен на владеене на български книжовен език.
- Различна ценностна система, в която образованието не е приоритет.
- Незаинтересованост на родителите от постиженията на учениците в училище.
- Конюнктурност в поведението, в зависимост от определени стимули и облаги.
- Ранен брак.
- Маргинализация.
- Лош социален статус.

Проблеми със сегрегацията има и в НУ – с.Раждавица и ЦДГ „Мир” – с.Копиловци, община Кюстендил.

За решаване проблема със сегрегацията на ромските ученици в гр.Кюстендил е създадена общинска програма.

Специфични проблеми в образованието на децата със специални образователни потребности (СОП)

В Кюстендилска област 115 деца със СОП се обучават интегрирано в общообразователни училища и детски градини.

Друга част – 187 ученика се обучават, съответно в ООУБЗ”Р.Цанева” – гр.Кюстендил, м.”Хисарлъка”; ПУИ”В.Левски” – с.Лозно, община Кюстендил и ПУИ”Н.Вапцаров” – с.Стоб, община Кочериново.

Интегрирано се възпитават и 2 групи деца със СОП в ЦДГ „Калина” – гр.Дупница.

Все още общините и финансиращите министерства не са изградили подкрепяща архитектурна среда за достъп на деца с увреждания в училищата и детските градини.

Разширяват се възможностите за предлагане на услуги за деца със СОП в гр.Кюстендил. От няколко години съществува Център за интегрирано обучение в сградата на VI ОУ „Св.П.Хилendarски” – гр.Кюстендил. От 2004 г. съществува Дневен център „Вяра, Надежда и Любов” за деца с увреждания в гр.Кюстендил.

С П Р А В К А за училищата в област Кюстендил през учебната 2005/2006 година – РИО Кюстендил

Община	Училища		НУ	ОУ	СОУ	Профил. гимназии	Профес. гимназии	Спортно у-ща	Специални у-ща	Вечерни у-ща
	Държавни	Общински								
Бобов дол	1	5	-	4	1	-	1	-	-	-
Бобошево	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Дупница	5	14	-	11	1	1	5	-	-	1
Кочериново	2	3	-	2	1	-	1	-	1	-
Кюстендил	7	21	2	13	-	3	6	1	2	1
Невестино	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-
Рила	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Сапарева баня	1	4	-	4	-	-	1	-	-	-
Трекляно	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
ОБЩО	17	53	2	39	4	4	14	1	4	2

С П Р А В К А за броя на групите и учениците в обслужващите звена в област Кюстендил през учебната 2005/2006 година - РИО Кюстендил

Финансиращ орган Обслужващо звено/нас.място	ДОВДЛРГ			Други обслужващи звена		
	Брой ДОВДЛРГ	Брой групи	Брой ученици Деца	Брой обслужващи звена	Брой групи	Брой ученици
I. ОБЩИНИ	-	-	-	3	187	2590
Кюстендил				2	173	2391
ОДК – Кюстендил				1	56	727
МЦТПО - Кюстендил				1	117	1664
Сапарева баня				1	14	199
УСШ – Сап.баня				1		

II. МОН	4	8	132	-	-	-
с.Слатино	1	2	37			
гр.Дупница	1	2	31			
гр.Кюстендил	1	1	14			
гр.Рила	1	3	50			

С П Р А В К А
за броя на паралелките и групите в училищата
и детски градини в област Кюстендил
по финансиращ орган
през учебната 2005/2006 година - РИО Кюстендил

Финансиращ орган	Училища			Детски градини			ПДГ	
	Брой училища	Брой паралел.	Брой ученици	Бр.детски градини	Брой групи	Брой деца	Брой групи	Брой деца
I. ОБЩИНИ	53	639	12532	36	168	3503	20	330
Бобов дол	5	48	910	5	15	271	-	-
Бобошево	3	14	176	1	2	46	-	-
Дупница	14	205	4249	12	49	1117	11	180
Кочериново	3	20	346	4	8	138	-	-
Кюстендил	21	293	5919	9	78	1595	8	139
Невестино	1	8	100	1	2	44	-	-
Рила	1	14	251	1	5	101	-	-
Сапарева баня	4	33	524	3	9	191	1	11
Трекляно	1	4	48	-	-	-	-	-
II. МОН	13	176	3849	-	-	-	-	-
III. МЗГ	4	46	982	-	-	-	-	-
ОБЩО:	70	861	17354	36+	168	3503	20	330

Ч И С Л Е Н О С Т
на персонала в общинските и държавни училища,
детски градини и обслужващи звена
през 2005/2006 година в област Кюстендил
по финансиращ орган - РИО Кюстендил

Финансиращ орган	Общо персонал	В това число	
		Педагогически	Друг
I. ОБЩИНИ	2275	1550	725
Бобов дол	177	121	56
Бобошево	38	26,5	11,5
Дупница	696	481	215
Кочериново	79	52,5	26,5
Кюстендил	1078	730	348
Невестино	24	17	7
Рила	56	35	21
Сапарева баня	115	78	37
Трекляно	12	9	3
II. МОН.	634	444	190
III. МЗГ	156	100	56
ОБЩО:	3065	2094	971

5.7. Професионално образование и обучение

На територията на област Кюстендил се осъществява професионално образование и обучение в 14 професионални гимназии и в две СОУ с паралелки за придобиване на професионална квалификация. Изучаваните специалности и професии съответстват на следните приоритети за развитие на Кюстендилска област.

1. Развитие на туризма и трансграничното сътрудничество:

- ПГ по дървообработване и горско стопанство – гр.Кюстендил
- ПГ по туризъм – гр.Кюстендил
- ПГ по туризъм и администрация – гр.Сапарева баня
- ПГ по икономика и мениджмънт – гр.Кюстендил
- Професионална техническа гимназия – гр.Кюстендил

В посочените училища учениците се обучават по професиите „Данъчен и митнически посредник”, „Хотелиер”, „Ресторантьор”, „Кетеринг”, „Организатор на туристическа агентска дейност”, „Офис-мениджър”, „Икономист-мениджър”, „Офис-секретар”, „Техник по телекомуникационни системи”, „Техник-лесовъд: горско и ловно стопанство”.

2. Възстановяване и създаване условия за устойчиво развитие на селското стопанство – овощарството:

- ПГ по селско стопанство – гр.Кюстендил
- ПГ по селско стопанство – гр.Кочериново.

Изучаваните професии са: „Техник-растениевъд”, „Растителна защита и агрохимия”, „Растениевъдство – трайни насаждения”, „Земеделски техник”, „Икономика на земеделското стопанство”, „Фермер-земеделец и производител на селскостопанска продукция”, „Механизация на селското стопанство и водач на МПС, кат. „Ткт” и „В”.

3. Установяване на стабилен икономически растеж – повишаване индекса на човешко развитие.

- ПГ „Акад.Корольов” – гр.Дупница
- Професионална техническа гимназия – гр.Кюстендил
- ПГ – гр.Бобов дол
- ПГ по машиностроене – гр.Дупница
- ПГ по лека промишленост – гр.Кюстендил
- ПГ по облекло и стопанско управление – гр.Дупница
- ПГ по хранително-вкусови и химични технологии – гр.Дупница
- ПГ по дървообработване и горско стопанство – гр.Кюстендил
- ПГ по транспорт – гр.Дупница
- ПГ по икономика и мениджмънт – гр.Кюстендил

3.1. За развитието на частния бизнес се изучават професиите: „Електротехник”, „Счетоводител”, „Моделиер-технолог на облекло”, „Техник-технолог в дървообработването”, „Монтьор на транспортна техника”, „Машинен техник”, „Хладилна техника”.

3.2. За развитието на техническата инфраструктура се изучават професиите: „Техник на енергийни съоръжения и инсталации: газова техника; климатична и

вентилационна техника”, „Техник на компютърни системи”, „Техник на електронна техника”, „Техник на комуникационни системи”, „Икономист-информатик”.

В професионалните гимназии се провежда обучение и на граждани с цел подобряване пригодността за заетост. Провеждат се курсове за квалификация и преквалификация към Бюрата по труда в гр.Кюстендил и гр.Дупница, по разработени проекти по програми на Европейския съюз в задочна форма на обучение след средно образование (ПГДГС – гр.Кюстендил, ПГИМ – гр.Кюстендил, ПГ по туризъм – гр.Кюстендил, ПГЛП – гр.Кюстендил, ПГ по транспорт – гр.Дупница).

По статистически данни на Бюрата по труда в гр.Кюстендил и гр.Дупница около 50% от регистрираните безработни лица са без квалификация със средно и основно образование и без образование.

В националната стратегия за продължаващото професионално обучение, приета от Министерски съвет на 14.10.2004 г., основната дейност е процесът на обучение на лица над 16 години за придобиване, разширяване и усъвършенстване на професионалната квалификация с цел подпомагане професионалната кариера и индивидуалното развитие.

В професионалните гимназии се обучават 4718 ученици в 208 паралелки. От тях за III степен на професионална квалификация се обучават 88%, за II СПК – 11%, за I СПК – 1%.

През учебната 2004/2005 година от завършилите 12 клас ученици, са придобили II СПК 60% от учениците. От завършилите 13 клас ученици, са придобили III СПК 67% от учениците.

Отпадналите ученици от обучение в системата на професионалното образование са най-много от 9 и 10 клас.

Като се има предвид големия брой на регистрираните безработни лица без квалификация и регистрираните специалисти и лица с работническа квалификация, е наложително професионалното образование и обучение да бъде ориентирано към:

1. Увеличаване броя на паралелките в дневна форма на обучение за придобиване на по-ниска степен на професионална квалификация (I и II), с цел да бъдат обхванати отпадналите ученици от основното образование (с прием след 6, 7 клас и основно образование).

2. Разширяване професионалното обучение с лица, навършили 16 години, в квалификационни форми, задочна форма за обучение, с цел да бъдат обхванати отпадналите ученици от системата на професионалното образование за придобиване на квалификация.

3. Разработване от училищата на проекти по програми на Европейския съюз, с цел подобряване материално-техническата база в професионалните гимназии за провеждане на професионално обучение.

4. В професионалните гимназии да се изградят центрове за професионално обучение, с цел провеждане на квалификационна и преквалификационна дейност с лица над 16 години.

5. Професионалното образование и обучение е адекватно на потребността от кадри на пазара на труда и е с потенциални възможности за мобилност към нови потребности.

SWOT анализ - Образование

Силни страни

- Достатъчно квалифицирани учители с висше образование.
- Всички училища имат изградени компютърни кабинети.
- Сравнително добра осигуреност със сграден фонд. Ежегодно се извършват текущи ремонти.
- Училищата разполагат с най-необходимите спортни съоръжения.

- Добри връзки между образователните институции и училищата, изразяваща се в ежемесечни срещи, семинари и обучения.
- Наличие на разнообразни профилирани паралелки.
- Наличие на професионални гимназии с добра материално-техническа база.
- Широк спектър училища.

Слаби страни

- Висока безработица сред завършващите средно и висше образование, което води до демотивация сред учащите се.
- Остаряла база с дидактически средства и учебни пособия, нуждаеща се от осъвременяване.
- Амортизирана материално-техническа база (сграден фонд, обзавеждане и оборудване) и недостатъчна финансова обезпеченост за подържане и осъвременяване на тази база.
- Недостатъчен брой квалифицирани учители по чужди езици и по информационни технологии.
- Наличие на много маломерни и слети паралелки в малките селища – общо 161.
- Текучество на кадри, обезпечавщи обучението по чужд език.
- Двусменно обучение в повечето училища.
- Недостатъчна активност на учебните заведения за финансиране на проекти по различни международни и национални образователни програми.
- Нисък статус и заплащане на учителите.
- Слаба заинтересованост на обществото от проблемите в образованието.
- Недостатъчно ефективна работа с талантливите деца.
- Недостатъчно наличие на модерни алтернативни форми за осмисляне свободното време на учениците.
- Липса на единни критерии за инспектиране на образователната система.
- Недостатъчно застъпена система за външно оценяване.
- Неизяснен статут на ДОВДЛРГ.

Възможности

- Засилване ранното чуждоезиково обучение.
- Участие в проекти и национални и международни програми в областта на образованието.
- Проучване на нуждите на пазара на труда в областта и преориентиране на професионалното образование, съобразено с тези нужди.
- Трансгранични съвместни програми в образованието.

Заплахи

- Несъвършенство и проблеми в синхрона на нормативните документи и ограничени финансови ресурси за провеждане на ефективна образователна политика.
- Висок процент безработни учители и липса на ефективна система за насочване към преквалификация на съкратените педагогически кадри.
- Занижена мотивация и липса на стимули сред педагогическия персонал. Демотивиране на усилията на добрите учители поради неефективна система за измерване, нормиране и заплащане на труда.(

5.8. Спорт

Област Кюстендил е известна от близкото минало с добрата тренировъчна база на национално равнище, изявени спортисти в национален и наднационален мащаб.

Град Кюстендил разполага с уникална по своето функционално разнообразие и разположение спортна база и балнеологични обекти. До 1997 г. спортния комплекс бе национална спортна база, която се ползваше от редица клубни и национални отбори .

Спортната инфраструктура се състои от :

- Спортен комплекс “Осогово е разположен непосредствено в подножието на лесопарк “Хисарлъка” и почти цялата му площ /52 910 кв.км/ е заобиколена от чудесна дървесна разстителност. В същото време се намира близо до централната градска част и има удобни комуникации с целия град и добре изградена инфраструктура. Хотел “Спорт Палас” с капацитет от 200 места се намира непосредствено до СК “Осогово”/не повече от 100 м/,който е изграден с цел да бъде част от комплекса
- Плувният комплекс е с обща площ 37 023 кв.м се намира в източната част на града в озеленена паркова среда. Територията на комплекса тангира с основните комуникационни артерии. Плувният комплекс е водоснабден с топла минерална вода
- Спортно-възстановителен център с минерална вода

Традиционно развити, с високи постижения са следните спортове :

- художествена гимнастика
- лека атлетика
- акробатика
- борба
- футбол
- баскетбол
- волейбол
- джудо
- шах-мат

В Сапарева баня са развити зимните спортове – биатлон, ски- алпийски дисциплини, футбол. Спортна база – един стадион.

В Дупница водещите спортове са : волейбол, футбол, борба. Действащата спортна база в града е недостатъчна – една многофункционална спортна зала,стадион “Бончук”, стадион за бейзбол и плувен комплекс “Рила”.

На територията на Област Кюстендил има 43 (четиридесет и три) действащи спортни клуба, една ученическа спортна школа в Сапарева баня и отделение “Спорт” към ОДК – Кюстендил. Чрез тези спортни формирования са обхванати около 1500-2000 (предимно учащи се), занимаващи се със спорт лица, като извод крайно недостатъчно.

Спортната база, която е предимно в Общините Кюстендил и Дупница е много амортизирана и непривлекателна за младите хора и въобще за желаещите да се занимават със спорт, което е видно от броя на членовете на спортните формирования в областта.

Развитието на физическото възпитание и спорта в област Кюстендил, като цяло трябва да съответства на Националната стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта за периода 2005-2008 г, където са залегнали пет стратегически цели. Конкретните

механизми и действия за реализация на стратегията са доразвити и детайлизирани в Националната програма за развитие на физическото възпитание и спорта, в програмите на министерствата и ведомствата, участващи в провеждането на националната спортна политика и в програмите на отделните общини.

В предвид моментните състояния на спортната база в Област Кюстендил, приоритет на всички субекти участващи в системата на физическото възпитание и спорт трябва да бъде:

- Провеждането на съоръженията в състояние, което да привлича хората да се занимават с тази дейност.
- Подобряване на оперативното взаимодействие между държавните и общинските органи, изпълняващи функции в областта на физическото възпитание и спорта и активизиране на сътрудничеството им със спортните организации.
- Подобряване на мениджмънта на спортните обекти и съоръжения и обектите за социален туризъм.

Затова е необходимо да се въведат по-гъвкави форми за тяхното ползване и управление, като държавата се освободи от несвойствените си задължения, запазвайки само координиращи и контролни функции.

5.9. История, култура и културно наследство

История

Благоприятният климат, плодородните полета, напоявани от реките Струма, Джерман, Рилска и техните многобройни притоци, целебните минерални извори и богатите рудни находища в земите на днешната Кюстендилска област са основни фактори тук да възникне и се развие човешка цивилизация още през VI-V хил. пр. Хр. За живота и бита на най-древните обитатели на Кюстендилския край разказват стотиците регистрирани и проучени археологически паметници на културата.

Главните причини за основаването на града от римляните са наличието на термални извори с голям дебит, както и необходимостта от градски център в близост до богатите на рудни находища планини. За избора на място на града е повлияло и наличието на голямо и популярно тракийско светилище при минералните извори в подножието на хълма Хисарлъка.

От археологическите проучвания на Пауталия, започнали още през 1906 г., са регистрирани и проучени редица храмове, обществени сгради с богати мозайки, жилищни квартали, улици с настилки и канализация и т.н. От многото изследвани публични постройки, най-голям интерес представляват големите пауталийски терми, експонирани в центъра на съвременния град и свидетелстващи, че още през римския период градът е бил значително курортно селище.

Сред най-забележителните паметници от периода на българското средновековие, запазени до наши дни, са църквата “Св. Георги” в кв. Колуша – Кюстендил, църквата “Св. Никола” в Сапарева баня, църквата “Св. Тодор” в Бобошево, църквата в с. Мърводол, църквата “Св. Архангел Михаил” в Рила, крепостта при с. Ръждавица – Кюстендилско и др.

В края на първата четвърт на XV в., след едно неуспешно въстание на българското население, османските завоеватели ликвидират относителната самостоятелност на земите на деспот Константин и те окончателно са включени в рамките на турската империя. Средновековният Велбъжд, преименуван на Кюстендил е превърнат в център на санджак.

През годините на петвековното османско робство българският дух не загива. Просветни огнища от първостепенно значение са преди всичко манастирите. Духовната история на Кюстендилският край е свързана с многообразната и богата дейност на Рилския манастир, най-голямата православна обител на Балканите, извън Атон. Синовеите на велбъждския болярин Яков – Йосиф, Давид и Теофан, още през втората половина на XV в. го възобновяват и през 1466 г. сключат писмен договор с руския светогорски манастир “Св. Панталеймон” за взаимна помощ, с което успяват да възродят тази крепост на българщината. През 1488 г. е изписана църквата на манастира “Св. Димитър” край Бобошево, изиграл, както и Рилския манастир, огромна роля за запазване на българското народностно съзнание в цяла Югозападна България.

През епохата на Българското Възраждане (XVIII-XIX в.) населението от кюстендилско, както цялото българското население, повежда борба за национална просвета, независима българска църква и политическо освобождение.

Кюстендилският край дава участници и в Априлското въстание. Христо Г. Меджедиев от Дупница е в четата на Панайот Волов, а Начо Величков от Рила е куриер на Бенковски. Като непосредствен отзвук на Априлското въстание е въстанието в с. Разловци (Кюстендилска кааза) начело с Димитър Попгеоргиев Беровски и Стоян Разловски.

Стотици българи от района се включват в редовете на българското опълчение през Руско-турската война от 1877-78 г.

В резултат на подписаният на 3 март 1878 г. Сан-стефански мирен договор между Русия и Турция, кюстендилският край е освободен, а след Берлинският конгрес, по-голямата му част е включена в пределите на Княжество България, но отделни негови западни територии остават все още под турско владичество.

В рамките на свободна България Кюстендилски окръг се развива с ускорени темпове. Стопанството му се характеризира с развитие на овощарството, тютюнопроизводството и животновъдството. Продължават да се развиват и редица занаяти. В края на XIX в. се появяват и първите индустриални предприятия за преработка на селскостопанска продукция – мелничарство, тютюнопроизводство, пивоварство и др. Издигат се зданията на първите промишлени предприятия: фабриката на Жорж Симоне, тютюневите складове на Балкантабак, на Божков и на Бояджийски, Вакумната фабрика, мелница “Сноп” в Кюстендил, дървообработващото предприятие на братя Балабанови от 1903 г. в с. Бараково, мукавена и книжна фабрика от 1928 г. и др. Започва експлоатацията на въглищното находище в Бобов дол (1891 г.), усилено се реализира строителството на пътища.

През този период Кюстендил и кюстендилския край играят изключително важна роля в борбите на българите за освобождаване на Македония от турска власт. Българите от региона вземат дейно участие в Кресненско-разложкото (1878 г.) и Илинденско-преображенското въстание (1903 г.).

Всеобщият подеи на следосвобожденска България се отразява и на развитието на културата в Кюстендил и останалите селища от региона. Тук творят видни художници, писатели, музиканти и учени – Крум Кюлявков, Георги Стаматов, Емануил Попдимитров, Георги Горанов, Марин Големинов, учените Йордан Иванов, Йордан Захариев, Ефрем Каранов, Иван Кепов, Асен Василиев и др. В платната на големият художник на България Владимир Димитров – Майстора грее духовната и физическа красота на хората от този край и богатството на кюстендилската земя. Творбите на кюстендилските художници – Кирил Цонев, Стоян Венев, Никола Мирчев, Борис Колев са познати в цял свят.

За периода от 1944-1980 г. Кюстендилски регион променя стопанския си облик, който от аграрно-промишлен се превръща в индустриално-аграрен. Създават се предприятия на тежката промишленост, химико-фармацевтични и крупни предприятия на леката промишленост – хартиено-целулозна в Кочериново, преработка на дървесина в Дупница, обувна промишленост в Кюстендил и Дупница, застъпени са и всички отрасли на обслужващата сфера.

В селското стопанство за периода е добре развито овощарство – в Кюстендилската котловина, в района на Сапарева баня, Бобошево, Кочериново и Рила. Кюстендилските череша и ябълки се изнасят за целия свят.

След 1989 г. настъпилите демократични промени, свързани с развитието на политическата демокрация и пазарна икономика, динамично променят развитието на Кюстендилски регион като цяло. Извършва се раздържавяване и приватизация на промишлеността, селското стопанство, туризма, банковото дело, строителството и др.

Кюстендил и Кюстендилски регион се променят през последните години изключително динамично. В икономиката на региона са застъпени почти всички отрасли на националното стопанство: селско стопанство, горско стопанство, включително дърводобив, лов и риболов, добивна и преработваща индустрия, строителство. Застъпени са и всички отрасли на обслужващата сфера.

Култура и културно наследство

Днешният Кюстендилски регион, наследник на осемхилядолетна поселищна традиция, се отличава с богато културно-историческо наследство. В област Кюстендил са обявени и декларирани като паметници на културата, съгласно действащия регистър:

1052 – индивидуални и в ансамбъл паметници на културата , от тях:

194 - археологически

722 - архитектурни

54 - исторически

94 – художествени

Категория:

Рилски манастир-паметник от световно значение

35 - паметници с национално значение

218 - паметници с местно значение

776 – в ансамбъл

350 000 експоната с изключителна стойност от : праистория , антична, средновековна , ренесансова и съвременна епоха в музеите и музейните сбирки на Кюстендил, Рилски манастир, Бобошево, Сепарева Баня и Рила.

Културен календар

- Ден на Любителското творчество. 3 март
- Мартенски културни празници. Концерти и изложби (отделни програми), организирани от културните институти
- Избор на девойка “Кюстендилска пролет” (Ежегодна атракция с над 40 годишна традиция
- Празник на гр. Кюстендил. Общоградски тържества, концерти на открито, спортни прояви
- Международен ден на хумора и шегата. Национален пленер на карикатуристите. Откриване на национална карикатурна изложба в Художествена галерия “Владимир Димитров – Майстора”
- Международен фестивал на Класическата китара
- 22 април – Международен ден на Земята
- Летни културни празници “Кюстендилско лято” с участие на творци и състави от страната и чужбина
- Национален фестивал на детската песен “Златни ябълки”
- Международен пленер “Св. Лука”
- Мир на Балканите – международен фолклорен фестивал, април-май
- Ежегодни майски празници на културата – концерти, 1-30 май

- Европейски фестивал за школувано хорово пеене
- “Струма пее” – преглед на фолклорното творчество
- Новогодишен Кукерски празник
- Тодоровден
- Гергьовден
- Курбан на Св. Богородица – 15.08 “Успение на пресвета Богородица”
- Празник на виното (Винария-2006) - януари, гр. Бобошево. Дегустация и конкурс за най-добро вино
- “Вино и любов” (Обичай посветен на Трифон Зарезан и деня на влюбените) - 14 февруари, гр. Бобошево
- “Цвете мило, цвете красно” (Общоградски събор)
- “Очов ден - Св. Иван Рилски” (Курбан) - 19 октомври, пещерата на Св. Иван Рилски, с. Скрино
- Традиционни събори на населените места

Фолклор

- Кукенешко хоро
- Кюстендилска ръченица
- “Сака Васа”
- “Черешница род родила”

Традиции, обичаи, съвременни културни прояви

- “Вай додолу, пеперуда додулица”
- “Варвара”
- “Джерман”
- «Кюстендилска пролет»
- Родилни обичаи
- Сватбени обичаи

Културни институции в област Кюстендил

/ данни от НСИ /

Райони за планиране	Години Years
---------------------	-----------------

и области	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
	Театри (брой) Theatres (number)				Места (брой) Seating capacity (number)				Посещения (хиляди) Attendances (thousand)			
Кюстендил	2	2	2	2	1113	1212	1194	1194	23	20	28	12

Кина по райони за планиране и области

Райони за планиране и области	Години Years							
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
	Кина (брой)				Посещения (хиляди)			
Кюстендил	3	3	2	2	39	51	7	8

Музеи по райони за планиране и области

Райони за планиране и области	Години Years							
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
	Музеи (брой)				Посетители (хиляди)			
Кюстендил	5	5	5	5	231	214	161	142

Читалища по райони за планиране и области

Райони за планиране и области	Години Years		
	1998	1999	2000
Кюстендил	78	76	76

Библиотеки по райони за планиране и области

Райони за планиране и области	Години Years							
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
	брой				библиотечен фонд - хил. бр.			
Кюстендил	182	167	157	152	1652	1572	1561	1540

Забележка: За 2001, 2002 и 2003г. Няма провеждани наблюдения в областта на културата

5.10. Реализирани проекти в област Кюстендил по предприемачески програми на МТСП

5.7.1. Програми „Насърчаване на заетостта сред младежите” и „Учене през целия живот и професионално образование и обучение”, финансирани по програма ФАР на ЕС за област Кюстендил

От област Кюстендил по двете програми бяха разработени и подадени 22 проектни предложения, от които 17 по “Насърчаване на заетостта сред младежите” и 5 по “Учене през целия живот и професионално образование и обучение”. От предложените са одобрени шест на територията на общини Кюстендил, Невестино и Бобошево на обща стойност 194 000 евро. Предвидено е да бъдат обучени 120 безработни младежи на

възраст до 29 години в 12 обучителни курсове и семинари. Ще бъдат разработени 3 нови обучителни програми за професионално обучение с разработване и издаване на съответни обучителни материали. Ще се разкрият 35 временни и 10 постоянни работни места за преките участници в изпълнението на проектите. Сто и четиридесет ученика редовна форма на обучение и шестдесет безработни младежи ще преминат практически стаж на работно място за допълнителна професионална квалификация. Ще бъдат обучени 15 инструктори от фирмите-партньори в педагогически умения и 19 преподаватели ще преминат практическо обучение за запознаване с новите производствени технологии. Ще бъдат консултирани над 100 човека. Започнал подбор на младежи за включване в обучителните курсове на база изградени комисии от Дирекция „Бюро по труда”.

Извършеното до момента създава благоприятни условия за качествено изпълнение на дейностите и постигане на предвидените цели и резултати в проектите.

5.7.2. Финансирани проекти по програма PHARE 2002 – МТСП /2005 – 2006 г./ „Насърчаване на заетостта сред младежите” – финансирани 4 проекта

5.7.3. Програма “Учене през целия живот и професионално образование и обучение” – финансирани 2 проекта

Обща стойност на финансираните договори за област Кюстендил по програма PHARE 2002: 194 041. 00 Евро

5.7.4. Финансирани проекти по програма PHARE 2001 - МТСП /декември 2003 – ноември 2004 година/ - общо размер на гранта 215 913. 67 Евро “Инициативи на пазара на труда” – финансиран 1 проект “Социална интеграция” – финансирани 4 проекта

Резултати от изпълнението на проекти “Социална интеграция” и «Инициативи на пазара на труда», финансирани по програма ФАР на ЕС за област Кюстендил:

По двете програми бяха разработени 15 проектни предложения - 8 по “Социална интеграция” и 7 по “Инициативи на пазара на труда”. Изградените екипи са сформирани предимно в неправителствения сектор, без участие на общини и съсредоточени в трите големи града от областта: Кюстендил, Дупница и Бобов дол.

Одобрените и изпълнени проекти са пет, от които: четири по “Социална интеграция”, и един по “Инициативи на пазара на труда”. Общата стойност на договорената безвъзмездна помощ за всички проекти е приблизително 216 000 Евро, които са подкрепа за нарастването на оборота на стоки, услуги и дейности на Кюстендилския пазар.

За времето на изпълнение са проведени 18 курса на обучение по 63 модула. Обучени 259 безработни, от които 60 за мотивационно обучение и 199 преминали преквалификация с издаден съответен документ. Преквалифицирани заети 36 човека. Консултирани 2100 ползватели. За периода на изпълнение по трудови договори работиха като болногледачи 27 души. Проведени 8 семинара, със 157 участника. От изготвените 20 бизнес-планове 7 са в подготвителен процес на реализация. Създадени много добри условия за участниците при извършените по проектите дейности. Редовно изплащани стипендии и други ползи от участието им в обучителните курсове. След приключване на проектите 91 човека са започнали работа. Изготвени и разпространени 3 брошури, 1 плакат и информационни материали представящи проектите. Издадени 5 наръчника в помощ на преките участниците за добиване на социални умения, самообучение, съвети при търсене на работа, най-необходимите познания в областта на болногледачеството, самонаемане и стартиране на собствен бизнес. Със закупеното обзавеждане и оборудване: 11 компютъра; 5 принтера; 3 ксерокс машини; 1 мултимедия проектор; 1 медия проектор; 1 цифрова камера и необходимото обзавеждане са създадени три бизнес-консултантски центъра в градовете Кюстендил и Самоков и един Център за професионално обучение в

Професионална гимназия по икономика и мениджмънт – гр. Кюстендил за постигане на устойчивост и продължаване на добрата практика.

Тези резултати показват, че работата на изграденото информационно-координационно звено на МТСП по програми ФАР на ЕС създава предпоставки за повишена активност и нарастващи възможности за разработване и изпълнение на проектни предложения в областта.

6. Техническа инфраструктура

6.1. ВиК

На територията на Област Кюстендил функционира две експлоатационни фирми – ВиК ООД, Кюстендил и ВиК, ЕООД Дупница, които обхващат всичките общини от територията на областта

ВиК ООД, Кюстендил

Дружеството е регистрирано в Кюстендилски окръжен съд на закрито заседание на шести ноември 1996 година като дружество с ограничена отговорност “В и К” – ООД гр. Кюстендил с адрес на управление ул. ”Цар Освободител” № 15, вписано в търговски регистър при Кюстендилски окръжен съд.

Дружеството е едно от първите ВиК фирми, реструктурирани от предишните със 100 % държавна собственост към 49 % собственост на общините и 51 % собственост на държавата. По-конкретно, дружеството е със съдружници: държавата, община Кюстендил – 35%, община Бобов дол – 6%, община Кочериново – 3%, община Бобошево – 2%, община Рила- 2%, община Трекляно – 1%.

Дружеството обслужва населените места на територията на област Кюстендил с изключение на община Дупница. Общият брой на обслужваните общини е осем с население към 31.12.2004 г. - 103072 жители. Общият брой на обслужваните населени места е 122 на площ 2079 кв.км. Броят на резервоарите в дружеството е 175 с общ обем 50815 куб.м. Населението в посочените общини се обслужва от 66 бр. помпени станции. Град Кюстендил се обслужва от 3 бр. помпени станции с по два подема. Не се обслужват 45 селища с общо население 1493 жители – т.е 1%.

Във всяка община са организирани клонове, където се извършват експлоатацията и техническото обслужване, отчитането на водомерите и събирането на таксите.

Данни за системите и съоръженията, които експлоатира дружеството.

Водоснабдяване

Водоизточниците, които се експлоатират на територията на фирмата, са 199 подземни и 21 повърхностни или общо 220 броя.

На територията на община Кюстендил има започнато изграждане на язовир за питейно битово водоснабдяване. Същият в по-голямата си част е изграден. Той е с каменно насипна стена с гл. ядро с височина 70 метра и дължина на короната 275 м. Общият завирен обем ще бъде 15.20 млн. м³, с 70 кв.км. водосборна площ и залята площ 570 дка. Инвеститор на обекта е МРРБ. Изграждането на язовира е наложително от гледна точка на сигурното и безпроблемно решаване на водоснабдяването на град Кюстендил и околните села.

На територията на дружеството има изградена една пречиствателна станция за питейни води – ПСПВ в с.Жилинци, община Кюстендил. Въведена е в експлоатация през 1982 година. Капацитетът на станцията е 240 литра в секунда. След пречистването на

водата се водоснабдяват град Кюстендил и селата Лозно и Жилинци. Приблизителното население, обслужвано от ПСПВ, е около 50 000 жители.

В дружеството функционира единствената акредитирана съгласно БДС EN ISO 17025 : 2001 в системата на В и К дружествата в страната изпитвателна химична и микробиологична лаборатория, съгласно Наредба 9/16.03.2001 г. за качеството на водата предназначена за питейно-битови цели. В лабораторията се извършва постоянен и периодичен мониторинг по показателите на посочената наредба. За целта се извършват ежемесечно около 200 проби вода. Процентът на стандартност е около 96% по Наредба 9, при спуснат норматив 95%. Всяка нестандартна проба се проследява с всички възможни начини на лабораторния анализ и се довежда до знанието на изпълняващите технически органи за вземане на спешни мерки.

ИХМЛ осигурява постоянна информация за качеството на подадената вода към консуматорите и състоянието на водоизточниците, проследява ефективността на провежданата обработка и дезинфекция и следи за спазване на технологичния режим на ПСПВ в с. Жилинци.

В предвид на това, че много селища се захранват директно от речни водохващания, чиито качества на водата се влияят изключително от природните условия, е крайно наложително изграждането на малки пречиствателни станции.

Дължината на водопроводната мрежа е – външни водопроводи 607 км. и вътрешна водопроводна мрежа 1043 км., като броя на водопроводните отклонения е около 37 000. Същите са изградени преди повече от 40 години, амортизирани са и това води до чести аварии и загуби на вода, поради което тяхната подмяна е наложителна. Само за гр. Кюстендил дължината на водопроводната мрежа е 140 км. външни водопроводи / от тях 98 км. АЦ тръби/ и 120 км. вътрешна водопроводна мрежа /от тях 100 км. АЦ/ с около 17 х. водопроводни отклонения.

С оглед на бъдещото развиване на туризма особено наложителна е подмяната на водопровода в Осоговския балкан. Същият е изграден около 1915 г. и е единственият, който може да снабди с питейна вода бъдещите обекти свързани с туризма – ски писти, хижи и др.

На база изградената водоснабдителна мрежа, количеството подавани води годишно са в размер на около 7300 хил. куб.м. при брой абонати 58238, от които 55640 население, 2405 промишлени фирми и 192 бюджетни предприятия.

Фактурираните водни количества годишно са в размер на около 3700 хил.куб. м., от които за население –2782 хил. куб.м., за промишленост – 549 хил.куб.м. и за бюджетни предприятия – 369 хил.куб.м.

Канализация

На територията на дружеството има изградени канализации само в град Кюстендил – 114 км. и град Бобов дол- около 11хил. м.

Гр. Кюстендил има смесена канализационна система с преливници за дъждовна вода. Същата е изградена около 1940 г. и има около 12 хил. канализационни отклонения. Отпадъчните води са заустени в ГПСОВ. Градската пречиствателна станция за отпадъчни води Кюстендил е въведена в експлоатация през 1975 г. Капацитета на станцията е 560л/с по проект. Обслужва населението само на град Кюстендил, поради което е наложително изграждане на малки пречиствателни станции за отпадъчни води и в останалите по-големи селища.

Канализационни помпени станции не се експлоатират.

ВиК – Дупница ЕООД

В най-общ вид водоснабдителната система на Община Дупница се състои от следните основни елементи :

- водоземни съоразения :
 - каптажи – 20 бр.
 - тръбни кладенци – 2 бр.
 - речни водохващания – 7 бр.
 - шахтови кладенци – 1 бр.
 - дренажи – 1 бр.
- водопреносна мрежа – общо 301, 307 км;
 - външни водопроводи – 78, 150 км;
 - вътрешни водопроводи - 223,157 км.
- напорни резервоари – 20 бр. с $V = 36\,245\text{ м}^3$
- помпени станции – 8 бр.

По видове на материала разпределението на вътрешната водопроводна мрежа е както следва :

- азбестоциментови – 165 262 м – 54,84 %
- стоманени - 85 843 м - 28,49%
- чугунени - 12 478 м - 4, 14 %
- РЕ - 27 724 м - 9, 20 %
- поцинковани - 10 000 м - 3, 30 %

Големият процент на азбестоциментови водопроводи поражда не само хигиенно-санитарни проблеми, но води до възникване на чести аварии и загуба на питейна вода.

В община Дупница обхванати в канализационната мрежа са 38 700 бр. жители.

Присъединеност към канализационната мрежа – 91%.

Отводнена площ – 527, 40 ha от застроена по градоустройствен план – 586 ha.

Дължина на канализационната мрежа – 88, 768 км с диаметър ϕ 200 – ϕ 1200 мм.

Дължина на главните колектори – 22, 307 км с диаметър ϕ 250 – ϕ 1200 мм.

В община Дупница работи една пречиствателна станция за отпадни води. ГПСОВ е проектирана през 1972 г. и е въведена в експлоатация през 1982 г. Една част от отпадните води постъпват в Пречиствателна станция за отпадни води – с.Джерман. Останалата част се зауства в реките. В последните години са изградени част от главни канализационни колектори в гр.Дупница, с които относителния дял на отпадните води, които се пречистват в ПСОВ ще се увеличи.

Пречиствателна станция за отпадни води е изградена, за да пречиства смесения поток от битово-фекалните, дъждовните и промишлените отпадъчни води формирани на територията на гр.Дупница. Предвид агресивната среда, в която работят съоразенията по-голяма част от тях са амортизирани до степен, която налага тяхната подмяна.

Дружеството не стопанисва пречиствателната станция за отпадни води. За общината се изгражда ПСПВ – Самораново от 1984 г., като инвеститор на обекта е МРРБ. За съжаление строителството е замразено от 1995 г. Липсата на пречиствателна станция води до невъзможност питейната вода да се пречиства и обеззаразява съгласно съвременна технология.

Количеството на доставените до потребителя водни количества за община Дупница са $1\,988\,000\text{ м}^3$, което структурно се подразделя както следва:

- домакинства 1 435 000 м^3
- индустрия 491 000 м^3
- селско и горско стопанство 53 000 м^3

По отношение качествените изисквания към повърхностните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, съгласно Наредба №12 / 2002 г. се извършва мониторинг от :

- Басейнова Дирекция Западнобеломорски Район, гр.Благоевград – физични и химични показатели по приложение №1 /1-42/ - чл.11 ал.1;
- РИОКОЗ – гр.Кюстендил – микробиологични показатели по приложение №1 /43-46/ - чл.11 ал.2;
- “ВиК Дупница” ЕООД – съгласно програмата за собствен мониторинг, разработена от компетентните органи, по трите групи показатели от приложение №1 /1-46/ - физични, химични, микробиологични до четири пъти годишно според категорията на водоизточника, както и радиологични показатели по Приложение №1, таблица Г от Наредба №9 / 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, съгласно изискванията – веднъж на 3 години
- Подземни водоизточници се ползват за водоснабдяване на някои от селата в Община Дупница. Те подлежат на мониторинг по Приложение №1, от Наредба №9 / 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели.
- Качествата на подаваната до крайния консуматор питейна вода се следят от РИОКОЗ, гр.Кюстендил. Предстои актуализация на изготвената програма за мониторинг, поради настъпили изменения във водоснабдяването на района. Пробонабирането се извършва съгласно изискванията на Наредба 9 /2001 г. – по най-малко два пункта от населено място, в зависимост от обособените водоснабдителни зони и количеството на доставяната до потребителите вода.

Проблемите във водоснабдяването и канализацията на община Дупница са :
в областта на водоснабдяването

- амортизирана водопроводна мрежа
- необходимост от пречистване на водата в ПСПВ

в областта на канализацията

- непълна изграденост на канализационната мрежа на територията на общината;
- амортизирана канализационна мрежа;
- заустяването на отпадните води в реките.

Поетапната реконструкция и основен ремонт на водопроводните и канализационни мрежи са приоритет в дейността на “ВиК – Дупница” ЕООД. В последните три години със собствени средства са подменени с полиетиленови тръби 14 185 м водопроводи. Тази тенденция трябва да продължи и през периода 2005 – 2015 г. и да заеме основна част от годишните инвестиционни програми.

Във връзка с повишаване на качествата на питейната вода е необходимо спешно да се завърши и въведе в експлоатация Пречиствателна станция за питейни води “Самораново”

Необходимост от реконструкция и модернизация на Пречиствателна станция за отпадни води – Джерман. ПСОВ има проектна мощност за поемане на отпадните води на гр.Сапарева баня. Изграждането на довеждащ колектор от община Сапарева баня не само ще реши проблема с пречистването на отпадните водина тази община, но и ще обхване селата Крайници, Червен бряг, Яхиново.

Изграждане на канализационни мрежи в селата в община Дупница е проблем, който трябва да се решава в близките години. Без канализация са 80% от селата в общината.

Обектите, които са приоритетни за повишаване качеството на услугите водоснабдяване, канализация и пречистване за населението, което обслужва “Водоснабдяване и канализация – Дупница” ЕООД са :

- Актуализация на проект и завършване на ПСПВ “Самораново”;
- Връзка от вхв “Бистрица” до ОШ на кота 662,50
- Колектор “Т” за отвеждане на отпадните води от кварталите по десния бряг на р.Джерман;
- Канализационен колектор от с.Крайници, Яхиново, Червен бряг до ПСОВ;
- Подмяна на водопровод по ул.”Св.Иван Рилски” до бензиностанцията;
- Подмяна на водопровод по ул.”Самоковско шосе”;
- Подмяна на водопровод по ул.”Джерман”;
- Подмяна на водопровод по ул.”Венелин”;
- С.Самораново – ул.”Черни връх” подмяна на АЦ ф80
- С.Бистрица – нов водопровод за ЦЧ за зонирание
- С.Джерман ул.”Рила” подмяна АЦ ф60
- С.Яхиново ул” Хр.Ботев” подмяна АЦ ф 100

Водното богатство на територията на областта е голямо в сравнение с останалите области на страната. То обаче не се използва ефективно. Главните причини са големите инвестиции и пораждането на екологични проблеми. Независимо от големите количества вода се налага “воден” режим. Състоянието на водопреносната мрежа не е добро и се налагат оздравителни мерки. Започнатото строителство на язовир “Кюстендил” и водоснабдителния комплекс “Рила” следва да се довърши, тъй като това би решило водните проблеми на общините Кюстендил, Дупница, Кочериново, Сапарева баня, Бобов дол и Бобошево.

Водоснабдителната система “Кюстендил” е предназначена за осигуряване на питейно-битовото водоснабдяване на “Групата”, като системата включва: язовир “Кюстендил”, с обем 15,2 млн. куб. м, пречиствателна станция за питейни води, ватрешни водопроводи до ПСПВ и донапорните водоеми на гр. Кюстендил и реконструкция на външна водопроводна мрежа на гр. Кюстендил. Строителството на обекта е започнато през 1976 г. Изпълнените СМР по всички подобекти на яз.”Кюстендил” възлиза на 15 млн.евро. Сега водоснабдителна група “Кюстендил” изпитва остра нужда от питейна вода, през сухите сезони на годината и се въвеждат режими за населението. Поради 20 годишният срок на строителството на яз.”Кюстендил” – последствията от това могат да бъдат бедствени и екологично катастрофални за населението по поречието под язовирната стена. Отбивните съоръжения за строителни води са проектирани и изградени да пропускат висока вълна с обезпеченост $p=5\%$, което е съгласно нормите за проектиране на ХТС.

Вероятността от евентуално преливане през изпълнения насип на язовирната стена, отнасяне на значителна част от него и заливане на по-долу намиращите се селища се увеличава с всяка идваща година.

Поради променливия през годината дебит на водоизточниците, в някои от селищата се въвежда режимно водоподаване.

От централите на общини без режим е водоснабдяването в гр. Дупница, гр.Сапарева баня, гр.Бобошево, с.Трекляно. Сезонен режим на водоснабдяване има в гр.Кюстендил, Бобов дол и Невестино. Режимно водоснабдяване се налага и в около 20-25% от останалите населени места на територията на областта. Последното е продиктувано поради намаляване дебита на водоизточниците от една страна и големите загуби на вода /около 65%/ от друга. Загубите се дължат основно на високата степен на

амортизация на мрежата и в по-малка степен на кражбите на вода и неточностите в измерването.

6.2. Транспортна мрежа

Автомобилна мрежа

Територията на Област Кюстендил се обслужва основно от автомобилен транспорт, чрез който се осъществяват по-голямата част от икономическите връзки и пътуванията между населените места. Автомобилните пътища са приоритет от развитието на транспортната мрежа на областта.

Участъци от първокласната републиканска пътна мрежа минават през територията на четири общини - Кюстендил, Дупница, Бобошево и Кочериново :

- Първокласният път **I-6/E-871 “Граница Македония – Гърляно – обходен път Кюстендил – Радомир”** свързва РБългария с РМакедония и централна и източна България.
- Път **I-1/ E-79 “Даскалово – обходен път Дупница – обходен път Благоевград”** осъществява връзка с област София и северна България, с област Благоевград и РГърция.

Пътища от второкласната пътна мрежа минават през пет общини - Кюстендил, Невестино, Дупница, Бобов дол и Сапарева баня. Състоянието е сравнително добро, като от проектиране и ремонт се нуждае участък от път II-62 “Обходен път Кюстендил – обходен път Дупница – Клисура”

Изградената третокласна пътна мрежа обхваща всичките девет общини от областта. Общо 5,9 % от тази мрежа е без настилка, а голяма част – 26, 2 % е с настилка с лошо състояние.

Д ължина на републиканските пътища на територията на Област Кюстендил, по общини

№ по ред	Община	I клас		II клас		III клас		Пътни връзки		Общо	
		Дължина / км /	%	дължина / км /	%	Дължина / км /	%	км	%	км	%
1	Кюстендил	42,5	7,36	10,2	1,77	166,3	28,8	0,8	0,14	219,8	38,09
2	Трекляно	0,0	0,00	0,0	0,00	50,0	8,7	0,0	0,00	50,0	8,67
3	Невестино	0,0	0,00	9,9	1,72	91,9	15,9	0,0	0,00	101,8	17,64
4	Дупница	23,3	4,04	13,1	2,27	10,8	1,9	4,9	0,85	52,1	9,03
5	Бобов дол	0,0	0,00	11,7	2,03	35,6	6,2	0,0	0,00	47,3	8,20
6	Сапарева баня	0,0	0,00	9,2	1,59	12,7	2,2	0,0	0,00	21,9	3,80
7	Бобошево	8,0	1,39	0,0	0,00	18,6	3,2	0,4	0,07	27,0	4,68
8	Кочериново	11,0	1,91	0,0	0,00	6,9	1,2	0,0	0,00	17,9	3,11
9	Рила	0,0	0,00	0,0	0,00	39,1	6,8	0,0	0,00	39,1	6,78

Общо	84,8	14,7	54,1	9,38	432,0	74,86	6,1	1,06	577,0	100,0
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	--------------	--------------	------------	-------------	--------------	--------------

Най-високо ниво на транспортно обслужване се извършва по път I-1/ E-79, път I-6/E-871 и път II-62, чрез които се осъществяват връзките на областта с територията на страната. Те осигуряват най-бързата връзка на областта със столицата и към момента са най-натоварената транспортна артерия в рамките на областта. Това от своя страна изисква значителни финансови средства за тяхното поддържане и усъвършенстване.

На територията на Кюстендилска област има 181 населени места, от които през 77 преминават републикански пътища.

Гъстотата на пътната мрежа в област Кюстендил е средно 0,19 км/кв.км., което е по-малко от средното за страната / 0,333 км/кв.км/.

Състояние на републиканските пътища на територията на Област Кюстендил, по общини

Община	С настилка														на					
	Добро					Средно					Лошо									
	I кл. /км /	II кл. /км /	III кл. /км /	Пътни вр./км /	Общо	I кл. /км /	II кл. /км /	III кл. /км /	Пътни вр./км /	Общо	I кл. /км /	II кл. /км /	III кл. /км /	Пътни вр./км /		Общо				
																	км	%	км	%
Бобо-шево	8,0	0,0	12,6	0,4	21,0	3,6	0,0	0,0	0,0	2,9	0,0	0,0	2,9	0,0	0,0	3,1	0,0	3,1	0,5	
Сапарева баня	0,0	6,4	5,5	0,0	11,9	2,1	0,0	2,8	1,2	0,0	0,0	0,0	4,01	0,69	0,0	0	6,0	0,0	6,0	1,0
Бошево	0,0	11,7	7,5	0,0	19,2	3,3	0,0	0	17,9	0,0	0,0	0	17,89	3,1	0,0	0	10,1	0,0	10,1	1,8
Дупница	22,7	7,9	4,0	4,9	39,5	6,8	0,6	5,2	5,4	0,0	0,0	1,5	11,17	1,94	0,0	0	0,0	1,5	0,3	0,3
Невестино	0,0	1,4	8,4	0,0	9,8	1,7	0,0	3,9	18,2	22,07	3,83	49,4	0,0	0,0	0,0	0,0	54,0	9,4	9,4	9,4
Трекляна	0,0	0,0	1,6	0,0	1,6	0,3	0,0	0,0	27,8	27,80	4,8	7,2	0,0	0,0	0,0	7,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Кюстендил	28,8	3,9	42,4	0,8	75,9	13,2	7,5	3,2	59,9	0,0	0,0	59,5	70,65	12,2	6,2	3,1	68,8	11,9	11,9	11,9

Общо :	Рила	Кочериново
70,5	0,0	11,0
31,3	0,0	0,0
110,5	21,6	6,9
6,1	0,0	0,0
218,4	21,6	17,9
37,8	3,7	3,1
8,1	0,0	0,0
15,1	0,0	0,0
150,3	17,0	0,0
0,0	0,0	0,0
173,5	16,98	0,02
30,1	2,94	0
6,2	0,0	0,0
7,7	0,0	0,0
137,4	0,5	0,0
0,0	0,0	0,0
151,3	0,5	0,0
26,2	0,1	0,0

Асфалтирани републикански пътища на територията на Област Кюстендил, по общини

№ по ред	Община	I клас		II клас		III клас		Пътни връзки		ОБЩО
		дължина /км /	%	дължина /км /	%	дължина /км /	%	дължина /км /	%	
1	Кюстендил	42,5	7,36	10,2	1,77	145,6	25,23	0,8	0,14	199,0
2	Трекляно	0,0	0,00	0,0	0,00	36,1	6,25	0,0	0,00	36,1
3	Невестино	0,0	0,00	9,9	1,72	61,0	10,57	0,0	0,00	70,9
4	Дупница	23,3	4,04	13,1	2,27	10,8	1,88	4,9	0,85	52,1
5	Бобов дол	0,0	0,00	11,7	2,03	35,6	6,16	0,0	0,00	47,3
6	Сапарева баня	0,0	0,00	9,2	1,59	12,7	2,21	0,0	0,00	21,9
7	Бобошево	8,0	1,39	0,0	0,00	18,6	3,22	0,4	0,07	27,0
8	Кочериново	11,0	1,91	0,0	0,00	6,9	1,20	0,0	0,00	17,9
9	Рила	0,0	0,00	0,0	0,00	39,1	6,77	0,0	0,00	39,1
Общо :		84,8	14,70	54,1	9,38	366,3	63,49	6,1	1,06	511,3

В средносрочен план е необходимо пътищата в средно и лошо състояние да бъдат приведени в добро, като приоритетно се подобряват пътищата от I, II и III клас и близката до тях общинска пътна мрежа от IV клас и местни пътища.

Приоритетни обекти:

- Проектиране и изграждане на участъци от път Е-6/ Е-871 “Граница Македония-Гърляно – обходен път Кюстендил – Радомир”
- Строителство на обходен път на гр. Бобошево на път III-104 / о.п. Дупница – о.п. Благоевград/ - Бобошево – Четирци
- Основен ремонт на път III-602 “Коняво- Бобов дол”
- Проектиране и ремонт на път II-62 “Обходен път Кюстендил- обходен път Дупница – Клисуре”

Железопътен транспорт

Планинският и полупланински релеф се е отразил както върху железопътната мрежа на Югозападния планов район, така и върху жп мрежата на област Кюстендил.

Тази мрежа не покрива равномерно територията, като по-важните оси са София-Гюешево и София-Кулата.

Съществуващата железопътна мрежа София – Гюешево / направление на Европейски коридор №8 / не отговаря на съвременните технически параметри и не функционира ефективно.

Географското местоположение на областта предполага в дългосрочен план развитие на международни железопътни направления от Албания през Македония за България, от р. Дунав през България за Гърция, както и връзки между тях. Това предполага проектиране и строителство на нови съоръжения и терминали от европейски тип, в района на гр.Кюстендил и други населени места по протежението на транспортните коридори

Въздушен транспорт

На територията на югозападния планов район не функционират граждански летища, освен Летище София.

В област Кюстендил, на границата между общините Дупница и Сапарева баня е ситуирано бивше военно летище, с отпаднала необходимост и предоставено за стопанисване и управление на Област Кюстендил и Община Сапарева баня. С оглед бързите темпове на развитие на туристическата инфраструктура в м. ”Паничище”, Боровец и Банско, са налице социално-икономически предпоставки за основно реконструиране и модернизирание на съществуващото летище, като чартърно, за нуждите на туризма.

6.3. Енергийна мрежа

Състоянието на енергийния сектор е предпоставка за развитието на всички останали отрасли на икономиката, тъй като се обезпечават енергийно производствените мощности и се задоволяват битовите нужди на населението от електро и топлоенергия.

Кюстендилска област е предимно консуматор на електрическа енергия. Съществуващите енергийни мощности за производство на електроенергия на територията на областта са :

- ТЕЦ “Бобов дол”
- ВЕЦ “Рила”
- ВЕЦ “Пастра”
- ВЕЦ “Самораново”
- ВЕЦ “Мурсалево”
- ВЕЦ “Мало село”
- ВЕЦ “Осогово”

По данни за 2004 г. ВЕЦ са произвели 31 146 хил. kW/h електроенергия, което е 6% от общо потребената.

Електросъоръженията на територията на кюстендилска област са :

- Подстанция 110/20 kV “Пауталия”
- Подстанция 110/20 kV “Кюстендил”
- Подстанция 110/20 kV “Скакавица”
- Подстанция 110/20 kV “Бобов дол”
- Подстанция 110/20 kV “Марек”
- Подстанция 110/20/6 kV “Бабино”

Дължината на преносните въздушни електропроводи 220 kV е 63 км., на електропроводите 110 kV е 120 км. на територията на областта. Съоръженията на разпределителната електросистема обхващат 1022 трафопоста с инсталирана мощност 300 МВА.

Електропроводите средно напрежение са с обща дължина 1217 км., мрежата ниско напрежение е с обща дължина 2267 км.

“Електроразпределение София област” АД – Клон Кюстендил обслужва 114 000 абоната на територията на общините : Кюстендил, Трекляно, Невестино, Дупница, Бобв дол, Сапарева баня, Рила и Кочериново.

Отношението на консумираната ел.енергия бит /промишленост през 2004 г. е 47,17% / 52,83%.

На територията на областта няма населени места без електрозахранване. Особено остър проблем е качеството на електрозахранването на вилните зони на територията на област Кюстендил.

Поради благоприятното си географско положение, с течение на годините се оформят вилни зони близо до големите градове, които обхващат голяма територия. Липсва точна статистика за броя на обитателите на вилните зони, но броят на абонатите е 1 600. Електропреносната мрежа включва 20 трафопоста и 100 км. мрежа ниско напрежение.

Поради близостта до града, а и в търсене на по-комфортни условия за живот /липса на шум, близост до природата и др./, в последните години се очертава трайна тенденция за насочването на жители на градовете за постоянно обитаване в тази територия.

Мрежата на цялата техническа инфраструктура е изградена хаотично поради липсата на какъвто и да е устройствен план. Това обстоятелство прави невъзможно извършването на каквито и да е ремонти и реконструкции на електропреносната мрежа.

Разработването на устройствен план и устройствени схеми за цялата територия ще даде възможност за решаване не само на проблемите с електрозахранването, а и на тези, свързани с другите инженерни мрежи – водоснабдяване, телефонизация и т.н. Кюстендилска област е с потенциал за развитие на културния и еко-туризъм.

Голяма част от обектите за отдих и туризъм се намират в община Сапарева баня, местност Паничище и хижите на Рила планина, хижите в Осоговската планина, както и по поречието на река Рилска със забележителния Рилски Манастир. Започва изграждането на мащабен център за зимен ски-туризъм в местността Паничище и на хижа Три буки. Това налага привеждане на инфраструктурата в състояние, което да отговаря на стремежа за създаване на качествен туристически продукт.

За обезпечаването качествено и непрекъснато електроснабдяване в разрастващото се Паничище е необходимо изграждане на подстанция 110/ 20 kV гр.Сапарева баня с мощност 2x16 MVA, която да повиши надеждността

Надеждността на разпределителната мрежа ще се повиши значително след довършване строителството на подстанция 110/ 20 kV гр.Дупница, която след въвеждането в експлоатация ще разтовари мрежата и ще резервира голям брой консуматори.

За обезпечаване качествено и непрекъснато електроснабдяване на абонатите от общините Кочериново и Рила е необходимо изграждане на подстанция 110/ 20 kV в района на гр.Кочериново. Изграждането на тази подстанция ще снижи и технологичните разходи за разпределение на ел.енергия.

Изводи :

- Енергийната система на областта е добре развита и способна да поеме натовавания, което може да стимулира бъдещото икономическо развитие.
- Електропреносната мрежа се нуждае от доизграждане и реконструкция, особено в райони с потенциал за развитие на туризма.
- Наложително е привеждането на електропреносната мрежа във вилните зони на област Кюстендил, които се очертават като “зелена територия” за развитие на градовете, в съответствие с техническите изисквания. Това ще се постигне, ако се

обединят усилията на органите на местната власт и електроразпределителната компания като собственик на съоразенията за създаване на устройствен план и схема на цялата територия.

- Няма подземен кадастър в общините на Кюстендилска област и не са отразени подземните ни комуникации и сервитутите им. Нанасянето им на цифров модел ще отнеме много време и средства.
- Черните пътища към отдалечени махали не се поддържат и затрудняват обслужването на трафопостовите към малкото останало възрастно население. През зимата пътищата се почистват късно и аварийните коли решават проблемите със електрозахранването след 2 – 3 дни след разговори с комисията по аварии и стихийни бедствия.
- Проблемни са сервитутите в горския фонд. Просеките се поддържат според нормативните изисквания, но има места, където дърветата са по над 30 метра и при падането им през зимата от голям снеговалеж или силен вятър късат проводниците, а отстраняването на такива аварии е много трудно при непроходими горски пътища и терени.
- Проблемно е и поддържането на мрежи НН в градовете там където вместо декоративно озеленяване собствениците на имоти са засадили по тротоарите плодни дръвчета.

6.4. Съобщителна мрежа

Изграждането на съвременни комуникации е от особено важно значение за стимулиране на икономическото развитие, най - вече за производства и услуги, свързани с регионални и надрегионални бизнес отношения. Те следва да се разглеждат като неразделна част от общото инфраструктурно обезпечаване на дадена територия, при стимулирането на инвеститорски интерес.

Развитието на комуникациите се базира на технически решения и постигане на икономическа ефективност от предлагането им.

Непрекъснато нараства относителния дял на населението, ползващо мобилни комуникации. На територията е изградено много добро покритие на мобилните оператори функциониращи в момента на територията на страната. – “Мобиком”, “М-Тел”, “Вивател” и “Глобул”.

Областта е включена в националната програма на правителството за *i-България*, чиято главна цел е да преодолее изоставането и да изгради базата за развитие на трите основни стълба на едно Информационното общество:

- Осигуряване на достъп до Информационните и комуникационните технологии за мнозинството български граждани.
- Въвеждане на ИКТ във всички степени на образованието.
- Развитие на конкурентоспособността на българския ИКТ сектор.

Използването на интернет и интернет-базирани технологии нараства през последните години.

<p>Райони за планиране, Области</p>	<p>Пощенски, телеграфни и телефонни станции</p> <p>Post, telegraph and telephone stations</p>	<p>Агентства</p> <p>Post-agencies</p>	<p>Капацитет на селищните телефонни централи - номера</p> <p>Capacity of telephone exchanges - number</p>	<p>Телефонни постове - брой</p> <p>Telephone post - number</p>
--	--	--	--	---

	брой		общо	В т. ч. Автоматични	общо	В т. ч. за населението
	Number		Total	of which: Automatic	Total	of which: Household
2000г.						
Кюстендил	78	-	64480	64470	64313	50348
2001г.						
Кюстендил	78	-	64608	-	58016	51279
2002г.						
Кюстендил	78	-	70080	-	57219	50976
2003г.						
Кюстендил	78	-	-	-	-	-

1. ГЛАВНИ ТЕЛЕФОННИ ПОСТОВЕ КЪМ 31.12. ПО РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ И ОБЛАСТИ

Райони за планиране, Области	Общо Total			В градовете In the cities			В селата In the villages		
	Общо	В т. ч. цифрови	Отн. дял на цифровите (%)	Общо	В т. ч. цифрови	Отн. дял на цифровите (%)	Общо	В т. ч. цифрови	Отн. дял на цифровите (%)
	Total	of which: digital	Share of digital (%)	Total	of which: digital	Share of digital (%)	Total	of which: digital	Share of digital (%)
2000г.									
Кюстендил	58413	-	-	41081	-	-	17332	-	-
2001г.									
Кюстендил	58016	-	-	40639	-	-	17377	-	-
2002г.									
Кюстендил	57219	4032	7,0	40403	4032	10,0	16816	-	-

6.5. Газоразпределителна мрежа

През Област Кюстендил - общините Сапарева баня, Дупница, Бобов дол и Кюстендил преминава транзитния газопровод Бургас – Македония, което е предпоставка за развитие на газификация на прилежащите населени места.

В Община Кюстендил функционира дружество “Велбъжд- газ”, като в периода 2003 - 2005 г. бе изградена газоразпределителна мрежа в гр. Кюстендил, газифициране на производствени предприятия, обществени сгради и жилищни квартали :

- “Ильо войвода” АД
- “Велбъжд” АД
- “Торготерм” АД
- МБАЛ “проф. Никола Василев” АД
- Пет общообразователни училища
- Природоматематическа гимназия
- Езикова гимназия
- Две детски градини

Предстои газифициране на по-големите обществени и административни сгради, обекти от промишлените зони и разширяване на мрежата от битово газоснабдяване.

В общините Дупница и Сапарева баня са учредени газоснабдителни дружества и в средносрочен период се предвижда развитие на газификацията в промишления, обществения и битов сектор.

7. Териториална структура

През 1999г. с указ на Президента на Република България са утвърдени границите на Област с административен център – Кюстендил, в която са включени общините: Бобов дол, Бобошево, Дупница, Кочериново, Кюстендил, Невестино, Рила, Сапарева баня и Трекляно.

7.1. Урбанизация и селищна среда

Област Кюстендил попада в Югозападен район за планиране и със своите 9 общини заема площ от 3 051, 517 хил. дка. Населените места и другите урбанизирани територии имат площ 105.445 хил. дка и включват застроени терени, озеленени площи и гробища, улици и площади. Този тип територии обхваща 3.46 % от площта на областта.

В структурата на територията на област Кюстендил се включват земеделски земи, горски територии, населени места и други урбанизирани територии, водни течения и водни площи, територии за добив на полезни изкопаеми и територии за транспорт и друга техническа инфраструктура.

Община Кюстендил е най-голяма по територия – 959, 4 хил. дка. Тя съставлява 31,44 % от общата площ на областта. Общината обхваща 72 селища, от които 1 град и 71 села.

Селата са разпределени по функционален тип както следва:

V функционален тип - 1 брой;

VI функционален тип - 15 броя;

VII функционален тип - 14 броя;

VIII функционален тип - 41 бр.

В общата площ на общината влизат: територии за добив на полезни изкопаеми – 40370 дка и територии за транспорт и инфраструктура – 6459 дка. Територията на общината съставлява 31,4 % от общата територия на областта, като най-голям дял от територията на населените места заемат горските площи следвани от обработваемата площ, урбанизирани територии и водни площи. Община Кюстендил по този показател е на първо място в сравнение с останалите населени места в тази област.

Община Дупница е разположена на 359 км² или 0.32 % от територията на Република България. В резултат на силните урбанизационни и миграционни процеси в периода преди 1989 г. в град Дупница се съсредоточава преобладаващия дял от населението, а селата постепенно се обезлюдяват. Мрежата от селища на Общината е съставена от 17 населени места, които се отличават помежду си по броя на населението, пространственото разположение, степен на изграждане и др.

Община Кочериново заема площ от 182,306 км² и се подрежда на предпоследно място по територия в рамките на областта - едва 5,97 % от нея /респективно 0,16% от територията на Република България/. Застроената площ на Община Кочериново /населени места и други урбанизирани територии/ е 7 974 дка В състава на Община Кочериново влизат 11 населени места, от които 1 град /общинския център – гр. Кочериново/ и 10 села.

Община Невестино обхваща 442 кв. км или 0,4 % от територията на страната). В състава на общината с административен център с. Невестино влизат 23 села, някои от които са разпръснати в десетки махали. Невестино се намира на 13 км от град Кюстендил, там където се разделят двете пътни трасета – едното е за гр. Дупница, а другото – по течението на р. Струма, през гр. Бобошево за Рилски манастир, или за международен път E79 в посока Кулата.

Община Бобов дол обхваща 206.188 хил.дка или 6.76 % от територията на областта. Селищната мрежа на общината съдържа 17 села и 1 град. Освен функционален, градът е и пространствен център. Останалите селища формират разпръсната мрежа в територията на общината, която има не особено сериозни релефни бариери. Средното отстояние между населените места е около 5 км, което затруднява придвижването, формирането и функционирането на единна жизнена териториално-селищна общност. Урбанистичната класификация на селищата е поляризирана – един град, 1 средно голямо село – около 1000 жители/, 7 малки села /200 - 500 жители/ и 8 много малки села /под 200 жители/.

Община Бобошево е най-малката по територия община в област Кюстендил – 135,142 хил. дка (само 4.43 % от площта на областта). В близост до общината са големите административно-стопански културни центрове София – на 90 км; Кюстендил – 40 км; Благоевград – 23 км; Дупница – 18 км. Селищната мрежа на общината съдържа 1 град, който е административният център и 11 села.

Община Сапарева баня е разположена на площ от 180.921 кв. км.(5.93% от територията на Кюстендилска област) и граничи с общините Самоков /Софийска област/, Рила и Дупница. Нейното местоположение до голяма степен определя малкия брой населени места и тяхното разположение в близост до общинския център. Те са 5 на брой, като най-голямото е общинският център град Сапарева баня.

Община Трекляно е разположена на 257.826 кв.км. и заема 8.45 % от територията на Кюстендилска област. Граничи със Сърбия, Кюстендилска, Земенска и Трънска общини. Селищната мрежа на общината съдържа 1 по-голямо село – Трекляно(административен център) и 18 малки села с население до 200 души.

Община Рила е с площ 360 934 дка и представлява 11.83 % от територията на Кюстендилска област. В състава на общината са следните населени места: град Рила – административен център, селата Смочево, Пастра, Падала и населено място Рилски манастир. Общата площ на урбанизираните територии е 2177.296 дка.

8. Състояние на околната среда

8.1. Екологично състояние

Компонент „ВЪЗДУХ”

Качеството на атмосферния въздух в област Кюстендил се определя от 3 основни фактора:

- Количеството и състава на вредните емисии, изхвърляни в атмосферния въздух от дейността на промишлените обекти.
- Количеството и състава на организираните и неорганизираните емисии от битовия сектор, които се формират основно от вида на горивото за отопление и домакински нужди, особено през зимния период.
- Вредните емисии от подвижните източници – транспортните средства, които се формират от техническото ниво на автомобилния парк, преминаващ през пътната мрежа на областта, както и от организацията на движение – интензивност на трафика, качество на пътната настилка и др.

Стопанската дейност в областта е насочена преди всичко към обекти на леката промишленост, и минно-добивната индустрия, електрониката и други. За своята дейност обектите ползват електроенергия, течни и твърди горива. Локалните парови централи са източник основно на серни оксиди, прах и азотни оксиди. Асфалтовите бази – Николичевци, Коняво, Марек-Дупница също са съществени източници на прахови и газови емисии. Всички тези обекти са предмет на текущ контрол от страна на РИОСВ-София.

През областта минава магистрален газопровод, изграждат се отклонения от този газопровод и се газифицират промишлени обекти в градовете Кюстендил и Дупница. Това доведе до намаление дела на промишлените замърсители на атмосферния въздух, особено на серните оксиди. В областта сериозен източник на серни оксиди остава ТЕЦ „Бобов дол”, но праховите му емисии са под нормите за допустими емисии (НДЕ).

Други източници на организирани и неорганизиран прахови емисии са керамичните заводи към „Кераминженеринг” АД клонове - КЗ „Багреници”, КЗ „Драговищица” и КЗ „Яхиново”. Кариерите „Лиляч”, „Невестино”, „Полска скакавица” към БДЖ, както и хвостохранилища Осогово 1 и Осогово 2, сгуруотвал „Каменик” към ТЕЦ „Бобов дол” и др, също са източник на неорганизиран прахови емисии, особено през сухо и ветровито време. Необходима е системна работа и сериозни инвестиции, за да се изградят и поддържат пречиствателни съоръжения, както и да се извърши незабавна рекултивация на хвостохранилища Осогово 1 и Осогово 2.

Източници на промишлен шум и вредни емисии, които да са сериозен проблем на въздуха на настоящия етап няма.

Приоритетен източник на вредни емисии в атмосферния въздух в община Кюстендил на този етап е битовия сектор. Населението на общинския център и още 71 села използва твърдо гориво – дърва и въглища за отопление и домакински цели. Това е основната причина за т.н. „смог”, който заедно с географските дадености на района създава впечатление за замърсеност на атмосферния въздух. Газификацията на град Кюстендил ще сведе тази замърсеност до минимум, защото газификацията на района по принцип е много добра тенденция за подобряване качеството на атмосферния въздух.

През 2004 год. са извършени 6 кратни измервания за качеството на атмосферния въздух в гр. Кюстендил, който е не само входна врата на Република България, но се свързва с надеждите за екологичен и културен туризъм в страната.

Резултатите показват, че няма превишение на пределно допустимите концентрации на контролираните вредни вещества РМ10, серен диоксид, азотни оксиди, сероводород, озон, въглероден оксид, въглеродороди и амоняк съгласно изискванията на Наредба № 14 /ДВ, бр.88, 1997г./.

В община Дупница към настоящия момент няма газификация на битовия сектор и промишлените обекти.

Промишлените предприятия, които са проблем за качеството на атмосферния въздух и са обект на текущ контрол от страна на РИОСВ-София са: „Балканфарма-Дупница” АД, „Дупница-БТ” АД, „ЗИО” ООД, „Фарма” АД, „Гарант” АД, „Локомотивно депо” към БДЖ, „Феникс-ресурс” ООД.

Проблемите са идентични с тези на общ. Кюстендил, но характера на индустриалните и битови замърсители не води до тревожна възможност за наднормени емисии или влошени показатели на качеството на въздуха.

Компонент “ВОДИ”

Основни източници на замърсяване на водите , поречие Струма в района на област Кюстендил
Замърсители на водните обекти /повърхностни води и канализационна система/ по общини:

Община Кюстендил

Изградена е селищна пречиствателна станция /ГПСОВ/ гр. Кюстендил.

1. Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване:
-“Аркотроникс-България” АД, гр.Кюстендил: производство на кондензатори; заустване – ГК /градски колектор/; БФВ /ботово-фекални води/ и промишлени ОВ /отпадъчни води/.
-“Автотехника-Осогово” ЕАД, гр.Кюстендил: сервиз, автомивка; заустване – ГК /градски колектор/; БФВ и промишлени ОВ

- “Велбъжд” АД, гр.Кюстенди: производство на камгарни и полукамгарни прежди; ЛПСОВ; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Елпром Трафо-СН” АД, гр.Кюстендил: производство на маслени разпределителни трансформатори до 1600 квт; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Ильо войвода” ЕАД, гр.Кюстендил: производство на обувки; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Конис” ЕАД, гр.Кюстендил производство на кондензатори; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Мебел-К” ЕООД, гр.Кюстендил: дърводелски цех; заустване – ГК
- “Петрол” АД, гр.София - база Кюстендил: база за съхранение на горива, бензиностанции и газостанции; заустване - ГК
- “Пътнически автотранспорт” ООД, гр.Кюстендил: транспортна и ремонтна дейност; заустване - ГК
- МБАЛ “Д-р Н.Василиев” АД, гр.Кюстендил: общинска болница; ГК
- “Сетан” ООД, гр.Кюстендил: производство на кожени изделия; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- ТПК “Стримон - 3”, гр.Кюстендил: производство на безалкохолни напитки; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Кюстендилски строител” АД, гр.Кюстендил – бетонов възел; ГК
- “ТАП” ООД, гр.Кюстендил: товарни и автомобилни превози; ГК
- “Торготерм” АД, гр.Кюстендил: кухненско оборудване; ЛПСОВ, заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Международен композит БГ” АД, гр.Кюстендил: прозводство на санитарен фаянс; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- Химическо чистене “Хигия”, гр.Кюстендил: химическо чистене и гладене, баня и пералня; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- ЕТ “Юлиан Асенов – Феста”, гр.Кюстендил: колбасарски цех; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “К+М” ООД, гр.Кюстендил: колбасарски цех; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Мелница Р.Ламбрев”, гр.Кюстендил: мелничарски услуги; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Кюстендилски хляб”, гр.Кюстендил: хранително-вкусова промишленост; ГК

2. Данни за ГПСОВ – Кюстендил:

- година на проектиране - 1968 г.;
- година на въвеждане в експлоатация - 1976 г.;
- собственост на пречиствателната станция и експлоатиращо предприятие - “В и К” ООД, гр.Кюстендил.;

-проектни параметри на вход и изход на ГПСОВ – Кюстендил :

$$Q_{\text{вх.}} = Q_{\text{изх.}} = 50112 \text{ м}^3/\text{ден}; \quad Q_{\text{вх.}} = Q_{\text{изх.}} = 580 \text{ л/сек.}$$

неразтворени вещества вх.– 426 мг/л; БПК5 вх – 270 мг/л;

неразтворени вещества изх.– 50 мг/л; БПК5 изх – 15 мг/л;

-технологична схема по пътя на водата : Груби и фини решетки, пясъкозадържател, биобасейн, вторични радиални утаители, хлораторна станция, ершов смесител и контактен резервоар.;

-технологична схема по пътя на утайките : първични радиални утаители, помпена станция за сурова утайка, калоуплътнител, открити изгниватели и изсушителни полета.;

-информация за състоянието на ГПСОВ – Кюстендил :

действително водно количество

$$Q_{\text{вх.}} = Q_{\text{изх.}} = 22378 \text{ м}^3/\text{ден}; \quad Q_{\text{вх.}} = Q_{\text{изх.}} = 259 \text{ л/сек.}$$

Замърсяващи вещества: неразтворени вещества ,БПК5 , ХПК ,азот /общ ,фосфор /общ.

Има изготвен работен проект за реконструкция на ГПСОВ /I^{-ви} етап/, които обхваща: Първични радиални утаители, помпена станция за сурова утайка, открити изгниватели и доставка на 1 бр. въздуходувка. Необходими средства 804351 лв. Източник на финансиране – МОСВ, НФООС. Възложено е изготвянето на работен проект за реконструкция и актуализация на II^{-ви} етап, който ще включи следните съоръжения: биобасейни – 4 бр. секции - 3 бр. съществуващи вторични радиални утаители, проектиране на 4^{-ти} вторичен радиален утаител, помпена станция за активна и излишна утайка – машинна, ел. част, КИП и А.;

Дейностите по третиране на производствените отпадъци се провеждат в съответствие с условията на Разрешение №12–ДО-148/ 10.11.2000 г. на РИОСВ – София съгласно ЗОВВООС /Закон за управление на отпадъците/

отпадък от грубата решетка : 28.8 м³/год. или 23 т/год.
отпадъци от пясъкозадържателите : 16.8 м³/год. или 26.8 т/год
утайки от изсушителните полета : 4087 м³/год. или 1685 т/год
общо: 4133 м³/год. или 1735 т/год

Отпадъците от грубата решетка и пясъкозадържателите - на изсушителните полета за изгниване. Утайките от изсушителните полета се депонират в района на ГПСОВ - Кюстендил. Провежда се процедура за изготвяне на ПУП за депо за утайките от пречиствателната станция.

3. Данни за канализационната мрежа на гр.Кюстендил:

-тип на канализационната мрежа : смесена;
-степен на изграденост на канализационната мрежа : 99%;
-степен на ползваемост на канализационната мрежа : 100%;
-оценка на функционалното състояние на съществуващата канализационна система, необходимост от реконструкция и подмяна на колектори и/или съоръжения : Поради включване на битово-фекалните отпадъчни води от новоизградените квартали “Запад”, “Младост” и “Върташево” в южния канализационен колектор на гр.Кюстендил, същият е претоварен. Необходимо да се изготви проект и изгради нов колектор, успореден на съществуващия. Необходимо е и да се изготви проект и изгради мост-канал на р.Банщица на южния канализационен колектор, както и нов такъв от преливника след мост-канала до ГПСОВ - Кюстендил.

4. Място на заустване на отпадъчните води – р.Банщица /или Банска/, поречие Струма, II^{ра} категория водоприемник.

Община Дупница

1. Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване.

- “Автомагистрала Хемус” АД, клон Дупница: добив на каменни фракции и пясък, производство на асфалтови смеси; БФ и ПОВ, заустване – р.Джерман; 3 бр. утайници
-“Автотехника” ООД, гр.Дупница: заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-“Авторемонт” АД, гр.Дупница: заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-“Асансьорна техника” АД, гр.Дупница: септична яма, заустване – р.Джерман
-“Винпром – Дупница” АД: оцетопроизводство и ВАН; БФВ и ОВ от измиване на бутилките; бетонизирана яма, заустване – р.Джерман
-“Гарант” АД, гр.Дупница: обувно производство; заустване - ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Инструментал” АД, гр.Дупница: инструментално оборудване; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-ТПК ”Ликона”, гр.Дупница: производство на безалкохолни напитки; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Локомотивно депо - Дупница”, гр.Дупница: ремонт на локомотиви; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ; необходимост от локално пречистване на отпадъчните води, в процес на одобряване е проект за каломаслоуловител
- “Малина” ЕООД, гр.Дупница: производство на консерви; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-“Марена “ АД, гр.Дупница: шивашко производство; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Метел” ООД, гр.Дупница: стругарски, щанцовани изделия, галванизация /не работи/ и шивашки изделия от наематели; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-”Тих труд” ЕООД, гр.Дупница: производство на мебели, шивашки и пластмасови изделия; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-“Фарма” АД, гр.Дупница: производство на паста за зъби; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
-“Балканфарма-Дупница” АД, гр.Дупница: фармацевтика; заустване – ГК, БФВ, УЧВ и промишлени ОВ; ЛПСОВ
- “Феникс - Дупница” ЕООД, гр.Дупница: площадка за вторични суровини; БФВ; бетонизирана яма на изчерпване /договор с “В и К – Дупница” ЕООД/
-“Еврошуз” ЕООД, гр.Дупница: производство на кожени изделия; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ

- “Мебел Инвест” АД, гр.Дупница: производство на мебели; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Дупница - БТ” АД, гр.Дупница: ферментация и подготовка на тютюн; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “ДКЦ 1” ЕООД, гр.Дупница: здравеопазване; заустване – ГК, БФВ и УЧВ
- МБАА “Св. Ив.Рилски”, гр.Дупница: здравеопазване; заустване – ГК, БФВ и УЧВ
- “Стоматологичен център”, гр.Дупница: здравеопазване; заустване – ГК, БФВ и УЧВ
- Автомивка “Браво”, гр.Дупница: измиване на автомобили и смяна на масла; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Хлебопроизводство”ЕООД,гр.Дупница:хранително-вкусова промишленост; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Мелница – Дупница” АД, гр.Дупница: мелничарски услуги; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- “Жарава” СД, гр.Дупница: хлебни изделия; заустване – ГК, БФВ и промишлени ОВ
- Химическо чистене “Севан”, гр.Дупница: химическо чистене и гладене; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- “Петрол” АД, гр.Дупница: бензиностанции с пунктове за смяна на масла; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ
- ЕТ “Кирил Тодоров – Моника”, гр.Дупница: смяна на масла; заустване – ГК; БФВ и промишлени ОВ

2. Данни за ГПСОВ – Дупница:

- година на проектиране - 1969 г.;
- година на въвеждане в експлоатация - 1982 г.;
- собственост на пречиствателната станция и експлоатиращо предприятие - общинска, “В и К – Дупница” ЕООД.;
- проектни параметри на вход и изход на ГПСОВ – Дупница :

$$Q_{\text{вх.}} = Q_{\text{изх.}} = 42886 \text{ м}^3/\text{ден}; \quad Q_{\text{вх.}} = Q_{\text{изх.}} = 496 \text{ л/сек.}$$

Вследствие на дългогодишната си работа и химически замърсените води, постъпващи в ПСОВ – Дупница от “Фармация” АД, въздуходувната система на биобасейните е силно амортизирана и в момента същата работи незадоволително, което е причина за лошата усвояемост на кислорода и лоша жизнена среда на микроорганизмите, както и за големи разходи на електроенергия. Предстои допълнително включване на отпадъчни води – около 200 л/сек., с които в станцията годишно ще постъпват още около 500 кг БПК5. Това още повече ще утежни работата на биобасейните и ще влоши показателите на изход ГПСОВ.

Необходимо е да се реконструира, модернизира и възстанови цялата технологична схема, като се даде приоритет на унищожената аерационна система в биобасейните, да се подменят въздуходувките със значително по-малко енергоемки, което ще доведе до подобряване жизнената среда на микроорганизмите, повишаване ефекта на пречистване и икономия на електроенергия. Към настоящият момент всички съоръжения на ГПСОВ – Дупница се управляват само в ръчен режим. Автоматиката на процесите практически е изключена. Поддържането на технологичния режим на станцията в рамките на изискванията на нормативите и постигането на задоволителен пречиствателен ефект, става с цената на преразход на електроенергия и големи трудности за експлоатационния персонал, поради което е крайно наложителна модернизацията на технологичното оборудване и изграждането на съвременна автоматизирана система за мониторинг, диспечерски контрол и управление на процесите по пречистване на водите и третиране на утайките.

3. Данни за канализационната мрежа на гр. Дупница:

- тип на канализационната мрежа - смесена;
- степен на изграденост на канализационната мрежа - 70%;
- степен на ползваемост на канализационната мрежа - 100%;
- оценка на функционалното състояние на съществуващата канализационна система, необходимост от реконструкция и подмяна на колектори и/или съоръжения - Канализационната мрежа на гр.Дупница в по-голямата си част е изградена от бетонови тръби с диаметри ф 200, ф250, ф300, ф400 и ф500 с обща дължина от 88 км.Главният колектор е с ф500 и устообразен 1600/101.4 - изграден е по проект от 1970 г. Изградената канализационна мрежа е с малки диаметри и дори при дъжд с малка интензивност, работата ѝ се компрометира.

4. Място на заустване на отпадъчните води – р.Джерман, поречие Струма, II^{-pa} категория водоприемник

Община Кочериново

1. Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване:

- ”Екотаб” АД, гр.Кочериново
- ”Робифир” ООД, гр.Кочериново: производство на полиетиленови изделия, бетонирана яма на изчерпване /договор с ПСОВ - Кочериново/
- ”Винекс Комерс” ООД, гр.Благоевград – цех в гр.Кочериново: производство и бутилиране на алкохолни напитки; бетонирана изгребна яма /договор с ПСОВ - Кочериново/

2. Данни за ПСОВ – гр.Кочериново, която е в процес на строителство:

ПСОВ – Кочериново по проект е с механично и биологично пречистване, но поради технологични и конструктивни недостатъци работи само с I^{ba} площадка: механично пречистване. От 1994 г. има разработен проект за реконструкция и модернизация на II^{pa} площадка : биологично пречистване. -инвеститор, проектант и изпълнител на обекта : инвеститор е община Кочериново, проектант – инж. Ат.Каладжиев, изпълнител - ”Хидрострой” ЕООД, гр.Дупница с подизпълнител ”Алекс-93”, представлявана от Йордан Алексов;

-Необходими са средства за довършване на проекта за ПСОВ .

3. Данни за канализационната мрежа на гр.Кочериново /налични данни по т.2.1./: -тип на канализационната мрежа : смесена;

-степен на изграденост на канализационната мрежа : 60%;

-степен на ползваемост на канализационната мрежа : 100%;

-оценка на функционалното състояние на съществуващата канализационна система:

Функционалното състояние на съществуващата канализационна мрежа е сравнително в добро състояние, подмяна на колектор или съоръжения не се налага. Има необходимост от ремонт и реконструкция на отделни шахти. В момента се извършват СМР по изграждане на канализационна мрежа с диаметър на тръбите ф 1000 мм и ср.дълбочина 4 м, същите ще бъдат включени в главния колектор и ПСОВ – Кочериново /II –стъпало/.

4. Място на заустване на отпадъчните води – р.Рилска, поречие Струма, II^{-pa} категория водоприемник

Община Рила

1.Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване:

- ”Рила Текс” ООД, гр.Рила: конфекция и трикотаж; БФВ, бетонирана изгребва яма с обем 90 м3.

- СБДПЛ ”Акад.Скрябин” ЕООД, гр.Рила: общинска болница.

-”Рила-СНМ” ООД, гр.Рила: производство на метални конструкции и изделия, БФВ, заустване – канализационната мрежа на гр.Рила.

-”Транс Рилец” ЕООД, гр.Рила: автотранспортно предприятие.

- ЕТ ”Велко Начев-Калин”, гр.Рила: дърводелски цех, БФВ.

-”Рила Смърч” ООД, гр.Рила: дърводелски цех, БФВ.

-СД ”Етиком – Након и сие”: стоителство и производство на бетонови и варови разтвори; фирмата разполага с бетонов център – отпадъчните води се утаяват в 2 броя утайтели, преди заустване в р.Рилска.

-”Дийом”, гр.Рила: колбасарски цех – механично пречистване /4 броя мазниноуловители/ и дезинфекция на отпадъчните води.

2. Данни за канализационната мрежа на гр.Рила

-тип на канализационната мрежа : смесена;

-степен на изграденост на канализационната мрежа : 40%;

-степен на ползваемост на канализационната мрежа : 100%;

-оценка на функционалното състояние на съществуващата канализационна система, необходимост от реконструкция и подмяна на колектори и/или съоръжения : Съществуващата канализационна мрежа не отговаря на санитарно- хигиенните изисквания. Необходимо е изграждане на главен канализационен колектор и цялостна реконструкция.

3. Място на заустване на отпадъчните води – р.Рилска, поречие Струма, II^{-pa} категория водоприемник .

Изградената ПСОВ – Кочериново е с необходимия капацитет и обем, и може да поеме отпадъчните води от гр.Рила. Община Рила е възложила изготвянето на инвестиционен проект в работна фаза за довеждащ колектор за отпадъчните води от гр.Рила до ПСОВ – Кочериново. В същия колектор има възможност да бъдат включени и следните населени места от община Кочериново – с.Стоб и с.Пороминово.

Община Сапарева баня

1.Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване.

-СБР “Банкя” АД, гр.Сапарева баня (МЗ-СКУ Санитарно-курортен комплекс): почивна станция; БФВ, септична яма

-“Сибимод” ООД, гр.Сапарева баня: шивашки цех, БФВ, септична яма

-ЕТ “Мидима – Д”, гр.Сапарева баня: шивашки цех, БФВ, септична яма

-“Мура” ООД, гр.Сапарева баня: дърводелски цех, БФВ, бетонирана яма

-ЕТ “Валентин Мандев”, гр.Сапарева баня: дърводелски цех, БФВ, бетонирана яма

-Мелница, гр.Сапарева баня: мелничарски услуги

2. Данни за канализационна мрежа и ПСОВ.

Изготвен е проект за изграждане на ПСОВ за пречистване на отпадъчните води от гр. Сапарева баня, с. Сапарево и Курортно селище “Паничище”.

Изградена е канализационна мрежа и довеждащи колектори до пречиствателна станция за пречистване на отпадъчните води от гр. Сапарева баня.

3. Място на заустване на отпадъчните води – р.Джерман, поречие Струма, II^{-ра} категория водоприемник.

Община Бобов дол

1.Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване:

- “Мини “Бобов дол” ЕАД, гр.Бобов дол: добив и първична преработка на кафяви въглища; заустване – дере ”Гребикал” и дере “Връчва”, р.Разметаница; локална ПСОВ за БФВ и шламохранилище “Връчва”.

- “Бобов дол-транспорт” АД, гр.Бобов дол: транспортна и ремонтна дейност; заустване – р.Разметаница.

- ТЕЦ Бобов дол” ЕАД

- “Енергоремонт - Бобов дол” АД, гр.Бобов дол

- “Автобаза-Бобов дол” ЕООД, гр.Бобов дол

-“ЦРБ-БД” ЕООД, гр.Бобов дол

2.Необходимост от изграждане на ПСОВ

Площадката за ПСОВ е отредена. Изготвен е работен проект за изграждане.

3.Данни за канализационната мрежа на гр.Бобов дол /налични данни по т.2.1./:

-тип на канализационната мрежа : смесена;

-степен на изграденост на канализационната мрежа : 92%;

-степен на ползваемост на канализационната мрежа : 100%;

-оценка на функционалното състояние на съществуващата канализационна система, необходимост от реконструкция и подмяна на колектори и/или съоръжения : Съществуващата канализационна мрежа е изградена на голяма дълбочина с малки наклони, вследствие на което се получават чести запушвания.

Изготвени са работни проекти за изграждане на канализационни мрежи в кв. “Миньор” и кв. “Христо Ботев”.

4.Място на заустване на отпадъчните води – р.Разметаница, десен приток на р.Джерман, поречие Струма, II^{-ра} категория водоприемник

Община Бобошево

1. Списък на предприятията с информация за вида на производство, място на заустване, наличие или необходимост от локална ПСОВ :

-СД “Чакъров - Давидков и &”, гр.Бобошево: дърводелски цех; БФВ, заустване -р.Струма

-“ЕКО 2000” – бензиностанция и търговска част; БФВ, бетонирана яма на изчерпване /договор с “В и К – Дупница” ЕООД/

-Шивашки цех

2. Необходимост от изграждане на нова ГПСОВ

3. Водоприемник на отпадъчните води – р.Струма, поречие Струма, II -^{ра} категория водоприемник

По поречието на р. Джерман, в участъка Сапарева баня – Дупница, е налице сложен екологичен проблем. В резултат на дългогодишното изземване на инертни материали от коритото на реката, релефът на прилежащите територии е променен. Нивото на р. Джерман е спаднало с 8 – 9 м, в рамките на последните 30-40 години. Нивото на подпочвените води значително е занижено, като прилежащите селскостопански земи са осушени и са с влошено качество. Разрешаването на възникналия екологичен проблем е от особена значимост за региона, като в тези инициатива са включени широк кръг заинтересувани страни – граждански и неправителствени организации, местни и регионални власти.

8.2. Защитени територии и съответни Планове за управление

ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ в Кюстендилска област и режимите в тях, съгласно приети Планове за управление

В Кюстендилска област се намират следните защитени територии по смисъла на чл.5 от Закона за защитените територии:

1. Природен парк “Рилски манастир”, община Рила
2. Резерват “Риломанастирска гора”, община Рила
3. Поддържан резерват “Габра”, землище на с. Църварица, община Невестино
4. Резерват “Църна река”, землище на с. Сажденик, община Кюстендил
5. Защитени местности:
 - “Вековна букова гора” – с. Граница, общ. Кюстендил
6. Природни забележителности:
 - “Група дървета секвой”, с. Богослов, община Кюстендил
 - “Корията”, с. Добри дол, община Трекляно
 - “Водопад СВ. Ана”, землище с. Смоличано, община Невестино
 - “Пещерата Ридината”, землище с. Илия, община Невестино
 - “Стобските пирамиди”, землище с. Стоб, община Кочериново
 - “Находище на турска леска”, землище на с. Скрино, община Бобошево
 - “Водопад Скакавица”, землище на с. Полска скакавица, община Кюстендил
 - “Земенски скали”, землище на с. Полска скакавица, община Кюстендил
 - “Водопад Горица”, землище на с. Овчарци, община Сапарева Баня
 - “Земна пирамида”, землище на с. Джерман, община Дупница

Съгласно изискванията на Закона за защитените територии /ЗЗТ/ се изработват планове за управление на природни паркове, резервати и поддържани резервати. От изброените по-горе защитени територии са изработени и приети планове за управление на природен парк “Рилски манастир”, в който попада резерват “Риломанастирска гора” и поддържан резерват “Габра”.

Режимите на тези защитени територии се определят съгласно Закона за защитените територии, заповедите за обявяване и приетите планове за управление.

Законът за защитените територии постановява, че при управлението на природен парк “Рилски манастир” се прилагат разпоредбите на чл.21 от ЗЗТ, а именно:

Чл. 21. В националните паркове се забраняват:

1. (изм. - ДВ, бр. 48 от 2000 г.) строителство, освен на туристически заслони и хижи, водохващания за питейни нужди, пречиствателни съоръжения, сгради и съоръжения за нуждите на

- управлението на парка и обслужването на посетителите, подземни комуникации, ремонт на съществуващите сгради, пътища, спортни и други съоръжения;
2. производствени дейности, с изключение на поддържащи и възстановителни дейности в горите, земите и водните площи;
 3. извеждане на голи сечи;
 4. използване на изкуствени торове и други химически средства;
 5. внасяне на неприсъщи за района растителни и животински видове;
 6. паша на кози, както и пашата в горите извън ливадите и пасищата;
 7. събиране на билки, диворастящи плодове и други растения и животни на определени места;
 8. събиране на вкаменелости и минерали, увреждане на скални образувания;
 9. нарушаване на естественото състояние на водни площи, водни течения, техните брегове и прилежащи територии;
 10. дивечоразвъдна дейност и ловуването, освен при регулиране на числеността на животинските видове;
 11. спортен риболов и риборазвъждане на определени места;
 12. замърсяване на водите и терените с битови, промишлени и други отпадъци;
 13. бивакуване и палене на огън извън определените места;
 14. намеса в биологичното разнообразие;
 15. (доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) събиране на редки, ендемитни, реликтни и защитени видове, освен за научни цели;
 16. други дейности, определени със заповедта за обявяване на защитената територия и плана за управление.

За поддържан резерват “Габра” се прилага следния режим, съгласно Закона за защитените територии:

Чл. 27. (1) В поддържаните резервати се забраняват всякакви дейности, с изключение на:

1. тяхната охрана;
2. посещения с научна цел;
3. преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с образователна цел;
4. събирането на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места;
5. провеждане на поддържащи, направляващи, регулиращи или възстановителни мерки.

(2) Дейностите по ал. 1, т. 5 се определят в плана за управление на поддържаните резервати.

Останалите защитени територии нямат планове за управление и в тях се прилагат съответните режими, постановени със Закона за защитените територии, в съответствие с категорията на защитената територия.

8.3. Депа за битови отпадъци

На територията на област Кюстендил съществуват 12 бр. депа за битови и строителни отпадъци. Даните за тяхното местоположение, вид на депото и броя на населените места, които ползват депото са дадени в таблици №, №: 1, 2 и 3.

ТАБЛИЦА №1

№ по ред	Рег. №	Вид на депо то	Община	Населено място ЕКАТЕ	Местоположен ие ЕКАТЕ	Местност
1	294	СМ	Бобов дол	гр. Бобов дол 04501	гр. Бобов дол 04501	Джандръко-вица
2	295	СМ	Бобошево	с.Слатино 67252	с. Слатино 67252	Кърво
3	25	СМ	Дупница	гр.Дупница 68789	гр. Дупница 68789	Курт дере
4	136	СМ	Кочериново	гр.Кочериново 39116	с. Бараково 02748	Джаневица, (Аи дере)

5	26	СМ	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	с. Радловци 61457	Гладни рид
6	368	СО	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	гр. Кюстендил 41112	"Решетка" до ГПСОВ
7	371	СО	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	гр. Кюстендил 41112	Стубело
8	339	СМ	Невестино	с. Невестино 81284	с. Четирици 81284	Лесков дол
9	340	СМ	Невестино	с. Невестино 81284	с. Ваксево 10050	Ковачки дол
10	138	СМ	Рила	гр. Рила 62671	гр. Рила 62671	Момена
11	139	СМ	Сапарева баня	гр. Сапарева баня 65365	гр. Сапарева баня 65365	Люти дол
12	346	СМ	Трекляно	с. Трекляно 73047	с. Уши	Рудинта

ТАБЛИЦА №2

№ по ред	Община	Местоположение ЕКАТЕ	Местност	Отст. от нас. място /км/	Отст. от водни течения и др. водни обекти /км/	Вид на използваната земя
1	Бобов дол	гр. Бобов дол 04501	Джандръковица	7.0	Не	Територии за добив на полезни изкопаеми
2	Бобошево	с. Слатино 67252	Къро	1.0	Не	Земед.
3	Дупница	гр. Дупница 68789	Курт дере	7.0	Не	Горски
4	Кочериново	с. Бараково 02748	Джаневица, (Аи дере)	5.0	Струма	Територии за добив на полезни изкопаеми
5	Кюстендил	с. Радловци 61457	Гладни рид	5.0	Не	Земед.
6	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	"Решетка" до ГПСОВ	-	Банщица	Земед.
7	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	Стубело	4.0	р. Банщица не се ползва	Територии за добив на полезни изкопаеми
8	Невестино	с. Четирици 81284	Лесков дол	3.0	р. Струма	Земед.
9	Невестино	с. Ваксево 10050	Ковачки дол	1.5	р. Речица	Земед.
10	Рила	гр. Рила 62671	Момена	2.0	р. Рилска	Земед.
11	Сапарева баня	гр. Сапарева баня 65365	Люти дол	1.0	р. Джерман	Земед.
12	Трекляно	с. Уши	Рудинта	15,0	Не	Земед.

ТАБЛИЦА №3

№ по	Община	Местоположение ЕКАТЕ	Местност	Населени места, които ползват
------	--------	----------------------	----------	-------------------------------

ред				депото
1	Бобов дол	гр. Бобов дол 04501	Джандръко-вица	18
2	Бобошево	с. Слатино 67252	Къро	12
3	Дупница	гр. Дупница 68789	Курт дере	17
4	Кочериново	с. Бараково 02748	Джаневица, (Аи дере)	11
5	Кюстендил	с. Радловци 61457	Гладни рид	72
6	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	"Решетка" до ГПСОВ	72
7	Кюстендил	гр. Кюстендил 41112	Стубело	-
8	Невестино	с. Четирци 81284	Лесков дол	13
9	Невестино	с. Ваксево 10050	Ковачки дол	10
10	Рила	гр. Рила 62671	Момена	5
11	Сапарева баня	гр. Сапарева баня 65365	Люти дол	5
12	Трекляно	с. Уши	Рудинта	19

Съществуващите депа за битови и строителни отпадъци (БО, СО) на територията на област Кюстендил не отговарят на нормативната уредба и повечето от тях са с изчерпан капацитет. В съответствие с изискванията на § 5, ал. 2 от Преходни и заключителни разпоредби на Наредба № 8 от 24.08.2004 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на дапа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци (обн., ДВ, бр. 83 от 2004 г.) в РИОСВ-София са внесени планове за привеждане на съществуващите депа в съответствие с изискванията на същата наредба. Плановете са утвърдени от Директора на РИОСВ-София, като за тяхното изпълнение са поставени конкретни условия и срокове. В тях се предвижда да се преустанови експлоатацията на съществуващите депа, след осъществяване на инвестиционно предложение: Регионално депо за неопасни отпадъци в землището на община Кочериново за общини Благоевград, Симитли, Кюстендил, Дупница, Кочериново, Бобошево, Рила, Сапарева баня, Невестино, Трекляно, включващо три претоварни станции в общини Кюстендил, Дупница и Благоевград. За горесцитираното инвестиционно предложение е издадено Решение по оценка за въздействие върху околната среда (ОВОС) на МОСВ № 1-1/2004г. За продължаване процедурата по осъществяване на инвестиционното намерение е необходимо да бъде издадено комплексно разрешително по реда на глава 7 от Закона за опазване на околната среда (ДВ, бр., 91/2002 г.) и Наредба за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни за изграждането и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи и промишлени инсталации и съоръжения (ДВ, бр. 26/2003 г.). Изграждането на регионалното депо в землището на гр. Кочериново е в съответствие с националната политика по управление на отпадъците.

8.4. Пречиствателни станции за питейни води – ПСПВ и пречиствателни станции за отпадни води – ПСОВ

Пречиствателните станции за питейни води в областта не обхващат цялото количество вода за питейни нужди, подавано за населението. Този проблем е анализиран и изведен като приоритет за развитие във всички общински стратегически планове.

Използвана сурова вода в наблюдаваните стопански единици, по райони за планиране и области през 2000 г

Райони за планиране, Области	Общо	от която:	За комунално-битови цели	За селскостопански цели For agricultural purposes		твени цели For productio			
		ит е и н		от която: of which:	о б е о				
				о б е о	от която: of which:	о б е о	в това число: included:		

					За напояване	В животно- въдството		Безвъзра тно потребна	Заохлажд ане	за други производ- ствени цели
2000Г. Кюстендил	22151	3690	5437	220	220	-	16494	232	56	16206

Райони за планиране / Области	Използвана вода Water used	Селско, ловно и горско стопанство (вкл.рибно) Agriculture, hunting and forestry (incl.fishing)	в т.ч. напояване of which: Irrigation	Индустрия Industry	Битов сектор Domestic sector	в т.ч. of which:	
						домакинства Households	други дейности Other activities
2001Г.							
Кюстендил	33826	1231	1231	26032	6563	4424	2139
2002Г.							
Кюстендил	25771	602	602	18688	6481	4441	2040
2003Г.							
Кюстендил	25559	739	739	18579	6241	4288	1953

Състоянието на отпадните води от промишлеността и бита, капацитета и действието на съществуващите пречиствателни станции, както и проектирането и изграждането на нови ПСОВ, е описано в частта Екологично състояние, компонент "Води".

ДЕЙСТВАЩИ СЕЛИЩНИ ПРЕЧИСТВАТЕЛНИ СТАНЦИИ ЗА ОТПАДЪЧНИ ВОДИ И ОБСЛУЖВАНИ СЕЛИЩА ЗА ОБЛАСТТА ПРЕЗ 2001 - 2003 ГОДИНА

Райони за планиране / Области	УВВТР СПСОВ	Механично пречистване Mechanical treatment	Биологично пречистване Biological treatment	Обслужвани селища от СПСОВ Settlements served by UWWTP	Дял на обслужваното население от СПСОВ Part of population served by UWWTP	
					Общо Total	в това число: of which:
						биологично пречистване Biological treatment
2001Г.						
Кюстендил	2	-	2	2	54,2	54,2
2002Г.						
Кюстендил	2	-	2	2	55,0	55,0
2003Г.						
Кюстендил	2	-	2	2	54,7	54,7

Като цяло, за област Кюстендил, инфраструктурата от канализационни колектори и пречиствателни станции за отпадни води не е развита като обхват и качество и е изведена като приоритет за развитие във всички общински планове за развитие, за всичките девет общини в областта.

II. ОБОБЩЕН SWOT АНАЛИЗ

1. Силни страни . Слаби страни. Възможности. Заплахи.

Силни страни	Тегло 0 – 1	Точки 1-10	Резултат	Слаби страни	Тегло 0 – 1	Точки 1-10	Резултат
<p>1.Геостратегическо местоположение :</p> <ul style="list-style-type: none"> - национална граница с две държави РМакедония и РСърбия и относителна близост до техните столици; - сравнителна близост до столичния град; - Преминаване на Европейски пътища № 4 и № 8 	0,10	7	0,7	<p>1.Сравнително големи вътрешни различия – голяма част от общините в областта са определени като изостанали селски и изостанали планински райони за целенасочено въздействие</p>	0,07	8	0,56
<p>2.Разнообразни природни условия – климат и релеф и ресурси за развитие на :</p> <ul style="list-style-type: none"> - селско и горско стопанство - туризъм <p>Наличие на полезни изкопаеми, надземни ресурси и минерални води:</p>	0,09	9	0,81	<p>2.Разпокъсаност и маломерност на земеделската земя и липса на мащабно конкурентноспособно селско стопанство</p>	0,10	8	0,8

- въглища - оловно-цинкови руди - инертни материали - повърхностни и подземни води - лечебни термоминерални води, и питейни минерализирани води							
3. Установени партньорски взаимоотношения в социално-икономическия живот между съседните общини от област Кюстендил, РМакедония и РСърбия – Трансграничен еврорегион “Морава- Пчиня-Струма”	0,09	8	0,72	3. Намалени възможности за поливно земеделие, поради разрушаване на голяма част от хидромелиоративните съоръженията	0,07	7	0,49
4.Сравнително чиста околна среда, без големи промишлени замърсявания	0,08	6	0,48	4.Сравнително лошо състояние на съществуващата инженерна инфраструктура, необходимост от оптимизиране и реновиране	0,07	8	0,56
5.Наличие на защитени територии от наднационално значение – НП “Рила”, ПП “Рилски манастир”, резерват “Габра”,резерват “Църна река”, с. Сажденик , граничната планина “Осогово” с неизследвано съхранено биоразнообразие с висока консервационна значимост и др	0,11	9	0,99	5. Екстензивно развиваща се промишленост и селско стопанство. Липса на високотехнологични производства, иновации и незадоволително конкурентноспособност	0,08	8	0,64
6.Сравнително добре развита инженерна инфраструктура : - пътища - водоснабдяване - телефонизация - оптични кабели, включително ТГ - енергоснабдяване	0,07	6	0,42	6.Слаба ефективност или липса на браншови организации на производителите. Неразвити публично-частни партньорства.	0,09	8	0,72
7.Богато културно-историческо наследство и традиции, определящи уникалната идентичност на региона. Добре развита мрежа от културни институции от местно, регионално и национално значение	0,11	9	0,99	7.Неразвита система за насърчаване на бизнеса и предприятията – информационни центрове, бизнес-инкубатори, технологични паркове, образователни центрове, гаранционни фондове.	0,09	9	0,81
8.Национален институт по земеделие, гр. Кюстендил,	0,08	7	0,56	8.Неблагоприятна демографска структура и	0,07	7	0,49

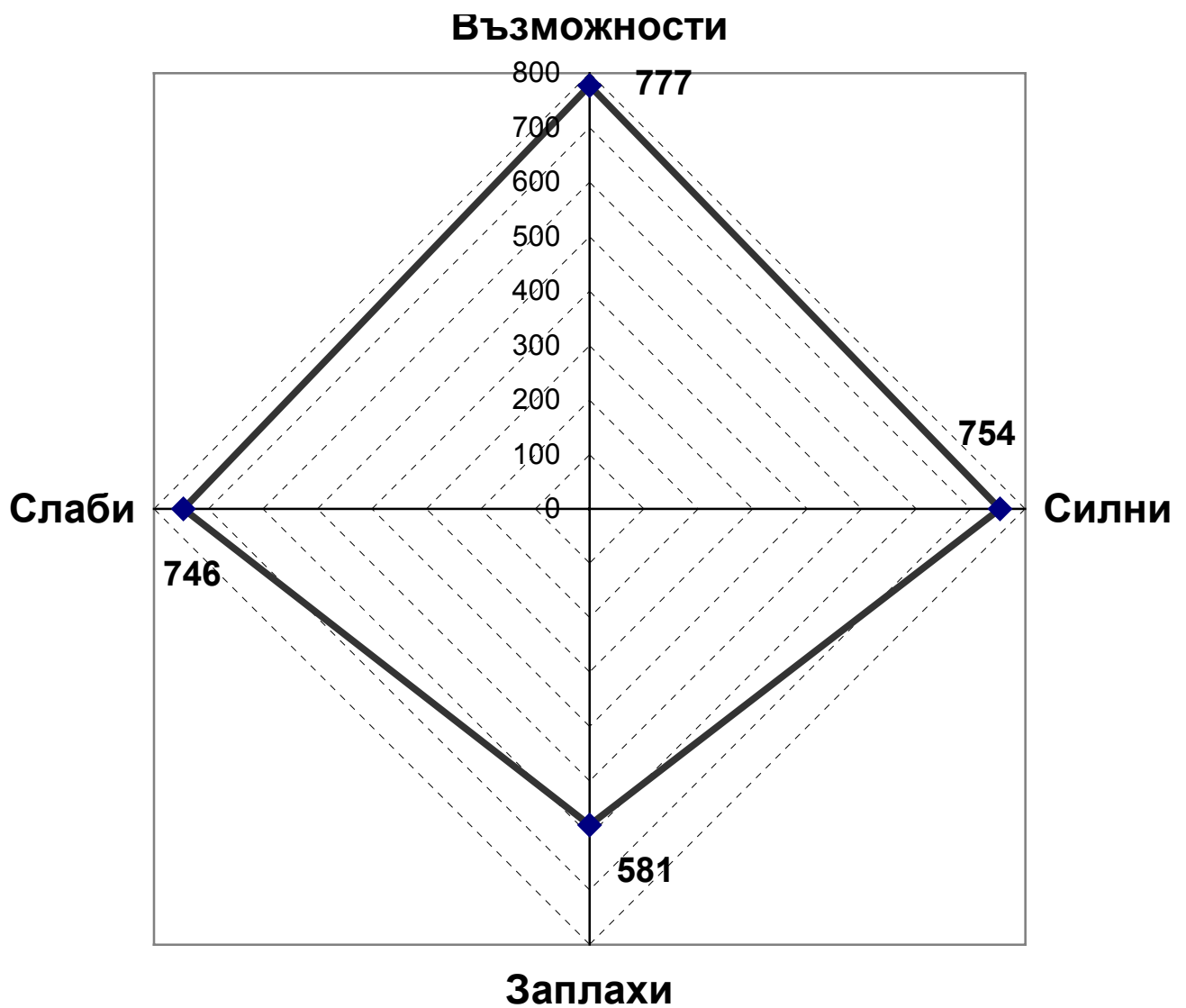
с научен потенциал, осъществяващ консултантска дейност с научно-обосновани технологии и внедряване на добри европейски практики. Реализиране на добри практики в областта на селското стопанство.				тенденции – намаляване и застаряване на населението, обезлюдяване на селските и гранични територии, висока миграция към столичния град и емиграция			
9. Относително високо образователно равнище в големите общински центрове. - Наличие на утвърдени висши учебни заведения в съседните области – София, Благоевград - Добре развита мрежа на професионални училища	0,06	7	0,42	9. Липса на висши учебни заведения в областта.	0,06	6	0,36
10. Наличие на свободен квалифициран трудов потенциал.	0,05	5	0,25	10. Неактуализирани общи и подробни устройствени планове, в съответствие със Областната стратегия за развитие и общинските планове за развитие. Липса на секторни регионални стратегии.	0,07	8	0,56
11. Стабилна макро-икономическа среда за развитие на МСП и увеличаващ се дял на частния сектор	0,08	8		11. Субектите от социалната и здравната сфера не функционират в унисон със съвременните изисквания и потребности на населението	0,06	5	0,30
12. Сравнително добре развита мрежа на здравеопазване и социални услуги	0,08	7	0,56	12. Сравнително голям дял на етническо ромско население в областта, концентрирано в жилищни зони с нерегламентирано строителство с висока плътност на застрояване и неразвита техническа и социална инфраструктура. Ниско образователно равнище и професионална квалификация., висок % на безработица.	0,09	8	0,72
				13. Наличие на замърсени и нарушени терени. Неотговаряща на съвременните изисквания действаща система за управление на отпадъците –	0,05	6	0,30

				депа за ТБО			
				14. Наличие на сравнително големи строежи – незавършено строителство, съществуващи нефункциониращи или неефективни сгради /Държ. собственост, Общ. собств./ – наизползвани като ресурс за развитие	0,03	5	0,15
Силни страни	<i>1</i>		7,54	Слаби страни	<i>1</i>		7,46
Възможности				Заплахи			
1. Развитие на формите на пряка демокрация и гражданското общество	0,08	6	0,48	1. Задълбочаване на неблагоприятните демографски тенденции – миграция към столицата и емиграция	0,20	9	0,18
2. Наличие на международни и национални програми за стимулиране на развитието	0,10	9	0,9	2. Зависимост на общините от централно бюджетно финансиране	0,19	8	1,52
3. Достъп до кредити и данъчни облекчения за бизнеса	0,09	7	0,63	3. Влошаване условията за ефективни селскостопански дейности и понижаване на конкурентноспособността на съществуващите малки земеделски стопанства	0,15	8	1,2
4. Въвеждане на иновации и високи технологии в бизнеса. Повишаване рентабилността и конкурентноспособността на МСП	0,08	8	0,64	4. Забавяне прилагането на регионална система за управление и преработка на отпадъците, не реализарене на проекта за регионално депо за ТБО, гр. Кочериново	0,16	6	0,96
5. Развитие на образователната система, чрез широко навлизане на нови компютърни технологии.	0,08	8	0,64	5. Забавяне на регионално-значими инфраструктурни проекти – европейски коридори Е8 и Е4	0,15	6	0,90

Разкриване на ВУЗ.							
6. Създаване на условия за подобряване качеството на живот в ромските квартали, чрез подобряване на техническата инфраструктура, качество и стандарт на жилищната и социалната среда	0.07	7	0,49	6. Задълбочаване на проблемите – неблагоприятните условия и качество на живот в ромските квартали и влошаване на социално-икономическия статус на населението	0,15	7	1,05
7. Използване на ресурситеДФ “Земеделие”, Програма “САПАРД” и на договорените финансовите ресурси по Глава № 7 “Земеделие” от СФ	0.11	9	0,99				
8. Развитие на трансгранично сътрудничество със съседните страни – РСърбия и РМакедония във всички сфери на социално-икономическия живот	0.09	9	0,81				
9. Предоставяне на общини и частни субекти на държавни имоти, за развитие на приоритетни дейности за региона и привличане на инвестиции	0,06	7	0,42				
10. Използване на ресурса от незавършено строителство и нефункциониращи обществени сгради / ОС, ДС/	0,05	7	0,35				
11. Въвеждане на Географски информационни системи /ГИС/ и цифрови технологии в устройственото планиране – изготвяне на цифрови общи и подробни планове.	0.10	7	0,7				
12. Изготвяне на секторна стратегия за икономическо развитие и прилагане на програма и план за реализирането ѝ.	0.09	8	0,72				

<i>Възможности</i>	<i>1</i>	<i>7.77</i>	<i>Заплахи</i>	<i>5.81</i>
--------------------	----------	-------------	----------------	-------------

2. Графика на обобщения SWOT – анализ:

Изводи от SWOT - анализа :

- Графиката от SWOT – анализа на актуалното състояние на областта показва, че то се намира в най-благоприятния квадрант – висока степен на силни страни и голям потенциал от възможности
- Разстоянието между силните и слабите страни е голямо, което показва че преодоляването им ще изисква продължителен период от време
- Равнището на заплахите не е много високо – бална оценка 5,81, което предполага сравнително малък риск при изпълнение на стратегическите направления и специфични цели
- Постигането на стратегическите цели ще се осъществи, чрез отчитане и активни дейности за неутрализиране на неблагоприятното влияние на заплахите и слабите страни
- Социално- икономическото развитие на областта се нуждае от целенасочена и финансовообезпечена инвестиционна политика. При нейното осъществяване регионалните и местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации ще играят съществена роля в предлагането и разработването на програми и проекти за привличане на инвестиции в региона .

3. Районите за целенасочено въздействие

Определянето на районите за целенасочено въздействие по общини е извършено, чрез прилагане на Закона за регионално развитие / с изм. в ДВ, бр. 32/ 2005 / и данни от НСИ.

Област Кюстендил

Община	Изостанал селски район / ИСР/	Изостанал граничен район /ИГР/	Изостанал планински район /ИПР/	Район за икономически растеж /РИР/	Район в индустриален упадък /РИУ/
Бобов дол					х
Бобошево	х		х		х
Кочериново	х		х		
Кюстендил					х
Невестино	х	х	х		х
Рила	х		х		
Сапарева баня	х		х		х
Дупница					х
Трекляно	х	х	х		х

В категорията **“Район в индустриален упадък”** влизат седем от всичките девет общини на областта, без Кочериново и Рила.

В категорията **“Изостанал селски район”** попадат шест от деветте общини в областта, с изключение на гр. Кюстендил, гр. Дупница и гр. Бобов дол.

Като **“Изостанали планински райони”** са определени същите общини, попадащи в “Изостанали селски райони” – шест на брой.

Като **“Изостанали гранични райони”** са определени двете общини Невестино и Трекляно, граничещи отзапад съответно с РМакедония и РСърбия.

Всички общини от територията на областта попадат в приоритетите за финансиране на съответни Райони за целенасочено въздействие, съгласно ЗРР. Сравнително големите градове- общински центрове Кюстендил, Дупница, както и Бобов дол са включени само в една категория – индустриален упадък /РИУ/. Четири общини

попадат едновременно в три от категориите – ИСР, РИУ и ИГР. Две от граничните общини попадат едновременно в четири категории - ИСР, РИУ, ИГР и ИГР. Направената класификация дава възможност приоритетно да се подкрепят инвестиционни инициативи и дейности, с възможности за ползване на средства от държавен бюджет.

Ресурсната подкрепа на районите за целенасочено въздействие ще се осигурява ежегодно по линия на Държавен бюджет – чрез бюджета на МРРБ за съответната година, след изготвяне и приемане на Инвестиционна програма за развитие на районите за целенасочено въздействие.

III. Стратегическа част - планов период 2005 – 2015 г.

ВИЗИЯ

*Област Кюстендил –
утвърден трансграничен център в Югоизточна Европа,
с устойчив икономически растеж и хармонични условия за
бизнес и живот:
уникално съчетание на съхранена природна среда и богатства,
наследство от хилядолетна история и култура, възраждащи се
селскостопански традиции и слава, съвременна и развиваща се
комплексна инфраструктура;
с хора – щастливи от достойните условия за труд,
обогатената социална среда и повишеното качество и стандарт
на живот*

ГЛАВНА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

**Постигане на устойчиво хармонично и балансирано развитие на
област Кюстендил**

- доближаване до средните социално-икономически параметри в

- регионите на Европейския съюз
- намаляване на вътрешно - регионалните различия в Югозападния планов район на Република България
 - развитие на ТГС със съседните и европейски региони
 - ефективно управление на околната среда и ресурси

Стратегически цели

Стратегическа цел 1.

Комплексно развитие на инфраструктурата и урбанизираните територии за достигане на европейските стандарти

Тази цел обхваща техническата инфраструктура – основа и предпоставка за развитие на бизнеса :

- Европейски транспортни коридори E4 и E8
- автомобилни /транснационални, национални и общински пътища/ железопътни комуникации, чартърни летища
- подобряване и оптимизиране на достъпа до регионално значими обекти – природни, културно-исторически, социални и бизнес -локации
- развитие на газопреносната мрежа и газоснабдяването – в промишления, обществения, социалния и в битовия сектори
- електроснабдяване и електроразпределение; развитие на алтернативни енергийни източници
- развитие на конкурентен телекомуникационен сектор – мрежа от трансгранични и вътрешнорегионални оптични кабели, GSM-оператори и интернет доставчици
- водоснабдяване и канализация
- изграждане на пречиствателни станции за /ПСПВ/ и пречиствателни станции за отпадни води /ПСОВ/
- хидромелиоративна система /основа за развитие на конкурентно земеделие/
- изграждане на регионално депо за ТБО

- устройствено планиране и развитие на нови селищни зони, в съседство на проблемни интензивно населени селищни квартали, с нерегламентирано строителство и неизградени инфраструктурни мрежи, с преобладаващо ромско население /кв. “Изток”, гр. Кюстендил, “Гиздова махала”, гр. Дупница/
- техническо обезпечаване / устройствено планиране – Регионални устройствени схеми, съгласно Закона за устройство на териториите / ЗУТ/

Стратегическа цел 2.

Социално-икономическо развитие, на базата на устойчив икономически растеж, “икономика на знанието” и развитие на човешкия капитал. Прилагане на съвременни социални политики

Тази цел обхваща комплексното развитие на региона, чрез:

- Стимулиране развитието на човешките ресурси, на основата на инвестиране в професионална квалификация и преквалификация, въвеждане на високи технологии и постигане на по-висока конкурентно способност
- Оптимизиране на административните структури и укрепване на административния капацитет за изготвяне на качествени регионално значими проекти и тяхното управление
- Насърчаване на съвместни инициативи между : бизнеса -средните и средно професионалните училища - университетите от югозападния регион
- Разкриване на висше учебно заведение в Кюстендил, филиали към ВУЗ, “изнесено” университетско обучение в областния град
- Стимулиране на икономическата активност, чрез създаване на бизнес инкубатори, технологични трансфер центрове, трансгранични бизнес центрове
- Прилагане на енергоефективни технологии и мерки за енергийна ефективност
- Улесняване на достъпа до информация, оптимизиране на административните услуги, развитие на електронната търговия
- Възраждане на традициите и развитие на селското стопанство – овощарство /череша, ябълки, сливи, круши/, лозарство и зеленчукопроизводство
- Изграждане на пазари на производителите и селскостопански тържища
- Стимулиране на междуобщински партньорства и побратимяване с други региони и общини от ЕС
- Институционално укрепване на елементите на социалната инфраструктура : здравеопазване, образование, култура, социални домове
- Подпомагане на маргинализирани групи. Подобряване на достъпа до здравеопазване и оптимизиране на комплексната инфраструктура по здравеопазване. Подобряване на достъпа до образование

- Развитие на Трансграничното сътрудничество с РМакедония – създаване и утвърждаване на партньорства, подобряване на инфраструктурата, съвместна дейност в сферата на икономиката, селско стопанство, образование, здравеопазване, спорт и др.; Изграждане на нов ГКПП – с. Ветрен, община Невестино
- Развитие на Трансграничното сътрудничество с РСърбия- създаване и утвърждаване на партньорства, подобряване на инфраструктурата, съвместна дейност в сферата на икономиката, селско стопанство, образование, здравеопазване, спорт и др.; Изграждане на нов ГКПП – м. “Славчето”, община Трекляно

Стратегическа цел 3.

Съхраняване на уникалната природната среда, културно-историческото наследство и идентичност и изявата им като основа за комплексно хармонично развитие на региона

Област Кюстендил е с особенозабележителни и разнообразни природни дадености и наследство от осемхилядолетна история и култура – национални и природни паркове, резервати, един световен културно-исторически и множество национални и местни паметници.

Постигането на тази цел най-общо обхваща :

- Ефективно и балансирано използване на местните природни ресурси
- Прилагане на ефективна система за мониторинг и контрол на околната среда и дейности по възстановяване на екологичното равновесие на нарушени от антропогенната дейност територии
- Подпомагане дейността на административните структури на защитените територии – НП “Рила”, ПП “Рилски манастир”, прилагане на плановете им за управление и привличане на инвестиции
- Съхраняване, консервация, реставрация и адаптация на архитектурно-историческите паметници на културата
- Социализиране на движимите и недвижими паметници на културата и развитие на дейности за опознаване на регионалната история и култура, като основа за провеждане на културни събития и форуми
- Развитие на устойчив, природосъобразен туризъм – балнеоложки, културен, планински, зимни-спортове, екологичен, селски, ловен, риболовен и др. алтернативни форми на туризъм
- Обогащане на екологичната култура и извънучилищната активност на подрастващите с природо- опознавателни и природозащитни дейности

Приоритети:

Приоритет I.

Развитие на комплексната инфраструктура

Приоритет II.

Насърчаване на регионалната икономика и трансгранично сътрудничество

Приоритет III.

Развитие на конкурентноспособно селско стопанство и преработвателна промишленост

Приоритет IV.

Социално развитие и човешки капитал

Приоритет V.

Опазване на околна среда. Екологосъобразно управление на природните ресурси

Приоритет VI.

Развитие на жизнеспособен туризъм

Специфични цели :

Към приоритет I. *Развитие на комплексната инфраструктура*

- 1.1. Комплексно планиране и устройство на територията
- 1.2. Развитие на транспортна инфраструктура
- 1.3. Развитие на Ви К – системи
- 1.4. Оптимизиране на енергийна инфраструктура
- 1.5. Възстановяване и развитие на хидромелиоративните системи
- 1.6. Развитие на съобщителната система – цифровизация
- 1.7. Урбанизация и развитие на нови устройствени зони за разрешаване на задълбочените проблеми в квартали, населени предимно от етнически ромски малцинства
- 1.8 Възстановяване и обновяване на селищни райони и насърчаване на частните инвестиции за подобряване на жилищната среда

Към приоритет II. *Насърчаване на регионалната икономика и трансгранично сътрудничество*

- 2.1. Стимулиране на стартиращи предприемачи, малък и среден бизнес
- 2.2. Насърчаване на трансграничното коопериране и партньорства с европейски региони за привличане на инвестиции
- 2.3. Насърчаване технологичното обновяване и развитие на иновационен капацитет и изграждане на индустриални зони
- 2.4. Стимулиране разнообразяването на регионалната икономика
- 2.5. Укрепване на бизнес-инфраструктурата. Представяне на региона и бизнес-субектите за привличане на инвестиции
- 2.6. Утвърждаване на националната граница с РМакедония и РСърбия като

Към приоритет III. Развитие на конкурентноспособно селско стопанство и преработвателна промишленост

- 3.1. Насърчаване учредяването и устойчивото функциониране на браншови асоциации в селското стопанство
- 3.2. Развитие на овощарството и лозарството
- 3.3. Развитие на животновъдството
- 3.4. Подпомагане на селскостопанските производители
- 3.5. Подпомагане на преработвателните МСП в селското стопанство

Към приоритет IV. Социално развитие и човешки капитал

- 4.1. Увеличаване на трудовата заетост в региона
- 4.2. Оптимизиране на административните структури и укрепване на административния капацитет
- 4.3. Социална интеграция на лица групи в неравностойно положение и етнически малцинства
- 4.4. Подобряване качеството на образованието и спорта и насърчаване на участието на младите хора в младежки и спортни дейности
- 4.5. Утвърждаване на културните институции с регионална и национална значимост
- 4.6. Подобряване на достъпа до здравеопазване и оптимизиране на комплексната инфраструктура по здравеопазване
- 4.7. Усъвършенстване на системата за социално подпомагане

Към приоритет V. Опазване и околна среда. Екологосъобразно управление на природните ресурси

- 5.1. Усъвършенстване на системата за управление на ТБО
- 5.2. Опазване и поддържане на биоразнообразието на защитените територии в областта
- 5.3. Инвентаризация на нарушени терени и рисковите територии. Прилагане на мерки за тяхното предотвратяване
- 5.4. Използване на потенциала за развитие на биологично земеделие за производство на биологично чиста растителна и животинска продукция
- 5.5. Ефективно използване и управление на горските ресурси
- 5.6. Насърчаване развитието на екологичен градски транспорт

Към приоритет VI. Развитие на жизнеспособен туризъм

- 6.1. Възстановяване на традициите и развитие на балнеоложкия туризъм в областта
- 6.2. Развитие на природопознавателен и еко-туризъм
- 6.3. Изграждане на устройствени зони за рекреация и спорт – планина Осогово, Рила – с. Паничище, “Езерата”, м. Кабул, р. Струма, р. Елешница
- 6.4. Утвърждаване на културния туризъм в областта
- 6.5. Развитие на алтернативни форми на туризъм – селски, ловен, риболовен и др.
- 6.6. Развитие на комплексен регионален туристически продукт

Мерки за постигане на специфичните цели:

- 1.1.1. Изготвяне на регионална устройствена схема – прилагане на съвременни технологии и ГИС
- 1.1.2. Изготвяне на секторни стратегии и оперативни планове
- 1.1.3. Изготвяне на общи и подробни устройствени планове за всички общини в областта
- 1.1.4. Използване ресурса от обекти - незавършено строителство /ДС, ОС/ и бивши военни имоти, за развитие на икономическа активност

- 1.2.1. Повишаване качеството на автомобилните пътища – транснационални и национални – I и II клас. Изграждане на магистрала Гюешево- Кюстендил- София / участък от ЕК №8/ и магистрала “Струма” / участък от ЕК №4/
- 1.2.2. Подобряване състоянието на регионалната и местна пътна мрежа III и VI клас
- 1.2.3. Модернизиране и развитие на железопътната мрежа
- 1.2.4. Реконструкция на съществуващо регионално чартърно летище – бивше военно
- 1.2.5. Изграждане и модернизиране на транспортните терминали

- 1.3.1. Рехабилитация и изграждане на водопреносната мрежа и ПСПВ
- 1.3.2. Рехабилитация и изграждане на канализационната мрежа и ПСОВ
- 1.3.3. Довършване на водоснабдителна група Кюстендил

- 1.4.1. Развитие на енергопреносна мрежа
- 1.4.2. Стимулиране използването на възстановими енергийни източници /ВЕИ /
- 1.4.3. Развитие на газопреносната мрежа в региона
- 1.4.4. Подобряване на енергийната ефективност. Прилагане на енергоефективни технологии.

- 1.5.1. Реконструкция и възстановяване на системите за напояване
- 1.5.2. Изграждане и ремонт на защитни инженерни съоръжения

- 1.6.1. Развитие на мрежата от трансгранични регионални оптични кабели
- 1.6.2. Подобряване на интернет-достъпа и създаване предпоставки за развитието на онлайн публични услуги

- 1.7.1. Изготвяне на кадастър и устройствени планове за: кв. “Изток”, гр. Кюстендил и прилежащи територии; за кв. “Гиздова махала”, гр. Дупница
- 1.7.2. Изготвяне и прилагане на стратегически план за жилищна политика на рискови социални групи в Област Кюстендил.

- 1.8.1. Благоустрояване на селищната среда, осигуряване на достъп на лица с увреждания до обществените пространства и сгради
- 1.8.2. Подобряване на качеството на жилищната среда – стимулиране прилагането на енергоефективни мерки /газификация, саниране, подмана дограми и др./

- 2.1.1. Създаване на консултантски център за техническа помощ при разработване на бизнес-проекти
- 2.1.2. Изграждане и оборудване на бизнес-инкубатори
- 2.1.3. Създаване на технологични центрове, съвместно с университетите от югозападна България
- 2.1.4. Създаване условия за учредяване на гаранционни фондове и банки

- 2.2.1. Насърчаване на трансгранични публично-частни партньорства с РСърбия и РМакедония
- 2.2.2. Насърчаване на сътрудничеството и побратимяване с Европейски региони и общини
- 2.2.3. Развитие на трансгранични трансфер – центрове
- 2.2.4. Насърчаване на трансграничното сътрудничество между малки и средни предприятия
- 2.2.5. Стимулиране на междуобщинското и междурегионално сътрудничество

- 2.3.1. Внедряване на система за контрол на качеството ISO 9001 и организация на производството съобразно европейските стандарти
- 2.3.2. Внедряване на съвременни производства и технологични линии и високоефективни технологии в структуроопределящите отрасли

- 2.4.1. Разработване на секторни стратегии и планове
- 2.4.2. Оптимално оползотворяване на специфичния ресурсен потенциал за разнообразяване на икономиката на местно ниво
- 2.4.3. Подкрепа възникването на бизнес- мрежи и клъстери от малки и средни предприятия в приоритетните сфери на развитие на областта, чрез финансовите инструменти на Европейския съюз

- 2.5.1. Изграждане на междуобщински и регионални борси и пазари на производителите
- 2.5.2. Планиране, изграждане и развитие на индустриални зони
- 2.5.3. Участие в национални и международни бизнес форуми, панаири и тържища, организиране на регионални презентации за привличане на инвестиции
- 2.5.4. Разработване и разпространение на рекламни материали и продукти

- 2.6.1. Прилагане на стандартите на ЕС за охрана и митнически контрол на «външни граници»
- 2.6.2. Разкриване на нови ГКПП и прилежаща инфраструктура –

с. Ветрен, община Невестино / РМакедония / , местност «Славчето», община Трекляно / РСърбия /

- 3.1.1. Подпомагане учредяването на организация на производителите на пресни плодове и зеленчуци
- 3.1.2. Подпомагане създаването на Асоциация на млекопроизводители и млекопреработватели

- 3.2.1. Създаване на нови овощни градини, на базата на утвърдени традиции и европейски стандарти
- 3.2.2. Създаване на нови лозови масиви

- 3.3.1. Прилагане на програми и проекти за стимулиране и развитие на животновъдството

- 3.4.1. Прилагане на програми и проекти за подпомагане на селскостопанските производители

- 3.5.1. Прилагане на програми и проекти за подпомагане на преработвателната промишленост в селското стопанство

- 4.1.1. Насърчаване сътрудничеството между бизнеса и образователните институции, с цел повишаване квалификацията на работната сила, според нуждите на регионалния пазар на труда
- 4.1.2. Увеличаване на заетостта и създаване на условия за устойчив бизнес – мрежа между бизнес - информационни центърове, бюрата по труда, браншовите организации и образователните центрове

- 4.2.1. Изграждане на управленски капацитет за работа с европейските структури и фондове
- 4.2.2. Прилагане на програми за обучение за изготвяне на проекти, управление и мониторинг
- 4.2.3. Изграждане на областен консултантски център за подпомагане на общини и НПО за разработка и управление на проекти

- 4.3.1. Осигуряване на равен достъп до образование на лица и

- групи в неравностойно положение и етнически малцинства.
Подкрепа на процеса на десегрегация в образованието.
- 4.3.2. Разработване и прилагане на програми за професионална квалификация на безработни представители на рискови социални и етнически групи
 - 4.3.3. Подобряване на достъпа до публични услуги на лица с увреждания
 - 4.3.4. Осигуряване на достъп до пазара на труда на дълготрайно безработни - рискови и етнически групи в неравностойно положение
 - 4.3.5. Създаване на регионален културно-информационен и консултантски център за интеграция на ромското население в област Кюстендил
- 4.4.1. Оптимизация модернизация на образователната инфраструктура
 - 4.4.2. Въвеждане на съвременни информационни технологии в училищата
 - 4.4.3. Подпомагане дейността на младежките неправителствени организации
 - 4.4.4. Реновиране на регионалната спортна база, в съответствие с международните и европейски стандарти . Прилагане на планове за по- гъвкаво и ефективно управление.
 - 4.4.5. Подпомагане партньорството между публични и частни субекти в използването на спортната база и спортните клубове
 - 4.4.6. Реализиране на програми, обхващащи всички възрастови групи и хора с увреждания. Стимулиране на регионални спортни изяви.
 - 4.4.7. Разкриване на висше училище и филиали
- 4.5.1. Реновиране на материалната база с цел пълноценно и ефективно изпълнение на функциите им – Галерия “Вл. Димитров – Майстора”, Регионален исторически музей Кюстендил, Общински театър Кюстендил и др.
 - 4.5.2. Подпомагане на тематични културни изяви и развитие на сътрудничеството между регионалните културни институции
- 4.6.1. Прилагане на здравни програми за социално слаби лица в неравностойно положение и здравно- неосигурени жители на областта
 - 4.6.2. Осигуряване на специализирана здравна помощ за всички жители на региона
 - 4.6.3. Модернизиране на здравните заведения и съвременно

технологично оборудване

- 4.7.1. Повишаване качеството и разнообразието на социални услуги в обичайна домашна среда
- 4.7.2. Подобряване условията и качеството на живот в социалните домове – за стари хора, за хора с увреждания и за деца
- 4.7.3. Разкриване на дневни социални центрове за пребиваване на деца, нуждаещи се от закрила и лица, застрашени от домашно насилие

- 5.1.1. Изграждане на общински претоварни площадки, регионално депо за ТБО и завод за преработка
- 5.1.2. Премахване на нерегламентираните депа за ТБО и рекултивация

- 5.2.1. Повишаване на информираността на обществото по отношение на околната среда и природни ценности
- 5.2.2. Екологично възпитание и обучение на младежите
- 5.2.3. Оптимизиране управлението на защитените територии

- 5.3.1. Рекултивация на нарушени терени. Възстановяване на екологичното равновесие по поречието на р. Джерман, в участъка Сапарева баня – Дупница.
- 5.3.2. Каталогизиране на териториите в областта, с прояви на рискови геоморфоложки явления
- 5.3.3. Провеждане на укрепителни мероприятия
- 5.3.4. Прочистване на речните корита
- 5.3.5. Противоерозионни мероприятия
- 5.3.6. Подобряване на системите за мониторинг и контрол на околната среда

- 5.4.1. Прилагане на европейските норми и стандарти за биоземеделие и екопродукция
- 5.4.2. Подпомагане създаването и функционирането на сертифициращи органи
- 5.4.3. Насърчаване на производителите

- 5.5.1. Провеждане на лесоустройствени мероприятия в областта и усъвършенстване контрола върху нерегламентираните сечи
- 5.5.2. Създаване на условия за въвеждане на екологосъобразни технологии в дърводобивна промишленост
- 5.5.3. Прилагане на регламентирана система за билкопроизводство и билкосъбиране

- 5.5.4. Разработване на система от мероприятия за поддържане на оптимални дивечови популации и оптимизирани режими за лов и риболов
- 5.6.1. Намаляване на вредните емисии от автотранспорта, чрез въвеждане на екологично гориво и др. мерки
- 6.1.1. Реновиране на SPA – центрите и изграждане на нови
- 6.1.2. Маркетинг и реклама на балнеоложкия туризъм в региона
- 6.2.1. Устройство планиране на зони за рекреация и спорт и екологични зони, в планините Осогово и Рила - м. Паничище, м. Кабул, Езерата, поречието на р. Струма и р. Елешница
- 6.2.2. Изграждане на зони за рекреация и спорт
- 6.3.1. Развитие на екологични маршрути за туризъм и екологични пътеки
- 6.4.1. Трансгранично-развитие на изградените маршрути за културен туризъм
- 6.4.2. Тиражиране на рекламни материали и промоция на международни и национални туристически борси
- 6.4.3. Подобряване състоянието на паметниците на културата и прилежащата им среда – реконструкция, реставрация, адаптация и социализиране
- 6.5.1. Прилагане на програми и проекти за развитие на алтернативни форми на туризъм
- 6.6.1. Изработване на регионална стратегия за развитие на комплексен туризъм
- 6.6.2. Развитие на регионална туристическа информационна система – мрежа от туристически информационни центрове, туроператори, туристически маршрути и обекти
- 6.6.3. Реклама и маркетинг на комплексния регионален туристически продукт

3. Организация и координация на дейностите за постигане на целите

Публичност и прозрачност на при подготовка на ОСР

Областната стратегия за развитие на Област Кюстендиле е разработена при анализиране и съобразяване със специфичните областни и локални социално-икономически характеристики на района. Тясното сътрудничество на екипа, разработващ стратегията за развитие с експертите от ЮЗПР, от общинските администрации и местните регионални ведомства гарантира постигане на максимален ефект при формулиране приоритетната насоченост на документа и мерките за намеса.

Основните източници за информационно осигуряване на подготовката на стратегията са:

- Националната стратегия за регионално развитие (2005-2015г.);
- Секторни стратегии за развитие;
- Оперативни програми;
- Регионалният план за развитие на ЮЗПР;
- Общинските планове за развитие;
- Официални статистически издания на НСИ;
- Работна статистика, работни документи и бележки на експертите от екипа, разработващ стратегията за развитие на Кюстендилска област;
- Статистически данни предоставени от Статистическо бюро - Кюстендил;
- Предишни разработки и студии за регионалната социално-икономическа среда, или за групи от отделни фактори и сектори;

- Предишни осъществени планове и проекти на областно, или местно ниво, друга информация достъпна за разработващия екип.

Всички данни, постъпили от различни източници са съгласувани с областните служби и общинските администрации и коригирани в зависимост от последната актуална и меродавна информация, достъпна чрез посочените източници към момента на предаване на Стратегията за обсъждане.

За целите на осигуряване на публичност и прозрачност и в изпълнение на Закона за регионално развитие се предвижда проекта на плановия документ да бъде разгледан и обсъден на ниво общински администрации, след което да се разгледа и одобри на Съвета за регионално развитие към Област Кюстендил. Провеждането на дискусии с експерти е формата за отразяване на специфичните особености на отделните области, осигуряваща отчитане на потребностите и възможностите за развитие на териториите. При разработването на документа са отчетени и отразени и предвижданията на общинските планове за развитие на деветте общини от областта. По инициатива на местно ниво стратегията се обсъжда с формациите на гражданското общество, със социалните и икономически партньори.

В заключителната фаза на разработка на стратегията е извършена предварителна оценка, съгласно предварително определен обхват на оценката и при спазване на принципите на добрата практика за подобен тип документи.

След обсъждане и приемане на Областната стратегия за развитие от Съвета за регионално развитие, тя се внася в Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Партньорство

Основни партньори на регионалните и местни власти в процеса на подготовка, съгласуване и контрол на Стратегията за развитие са социалните и икономически партньори на територията на областта

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване и обсъждане, контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на Регионалния план за развитие. Чрез тях той се обогатява както с друга гледна точка, освен тази на изпълнителната регионална и местна власт, така и с инструментите на гражданското общество, които се основават на прякото участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на взимане на решения.

Значимият местен частен бизнес играе все по-голяма роля в развитието на гражданските общности, поради своя нарастващ стабилитет, все по-вече наемна работна

ръка, ангажирана в частни компании и възможностите за развитие на съпровождащ бизнес.

Публично-частното партньорство като инструмент за оптимизиране на предоставяните продукти и услуги за обществото следва да бъде широко застъпен в процеса на изпълнение на плана.

4. Система за мониторинг – информационни източници, индикатори, наблюдение, оценка и актуализация

Една от най-важните фази на процеса на стратегическо планиране е мониторинга, който включва наблюдението, оценката и контрола на областната стратегия. Мониторингът е тясно свързан с всички фази на оценката на изпълнението на стратегията. Наблюдението, оценката и контролът са важни, тъй като тези дейности позволяват да се предприемат коригиращи действия, ако напредъкът е неудовлетворителен или ако условията се изменят.

Наблюдението на изпълнението на Областния план за развитие е отговорност на Областния съвет за развитие и на Областния управител и се извършва чрез изготвянето на редовни годишни доклади и заключителен доклад.

Като основен наблюдаващ орган, задачите на Областния съвет за развитие включват:

- периодично извършва преглед на постигнатия напредък по отношение на целите;
- анализира резултатите от изпълнението на мерките и степента на постигане на целите;
- разглежда предложения за преразпределение на средствата по мерките;
- предлага промени, свързани с постигането на целите на стратегията
- инициира актуализация на плана.

Наблюдението се извършва въз основата на набор от индикатори, които отчитат специфичния характер на подкрепата, целите на стратегията, социално – икономическата, структурната и екологичната ситуация на Област Кюстендил.

За подпомагане на изпълнението на Областната стратегия за развитие се определят и формулират основни (ключови) индикатори въз основа на следните критерии:

- Целесъобразност – да съответстват на общите цели и приоритети
- Възможност за представяне им в количествено изражение
- Разбираемост – да се лесни за формулиране, разбиране и агрегиране
- Аналитичност на показателите – да носят достатъчно информация за извеждане на изводи и вземане на решения

На основата на така определените критерии за избор, за оценка постигането на главната стратегическа цели при изпълнението на Областната стратегия за развитие се формулират следните ключови индикатори:

- Прираст на БВП на глава от населението в областта
- Темп на безработица
- Увеличение на средна работна заплата на заетите по сектори
- Динамика на естествен прираст и миграция (вътрешна и външна)

Приложеният списък с примерни индикатори за наблюдение и оценка на въздействието са обвързани с целите и приоритетите на плана. Евентуална актуализация на плана за развитие може да предизвика необходимост от промяна на индикатори.

Списъкът от индикатори е представен по шесте приоритета на Областната стратегия за развитие на Област Кюстендил. В рамките на всеки приоритет индикаторите са групирани в три групи: индикатори за въздействие, индикатори за резултат и индикатори за продукт.

Примерният списък на индикаторите включва:

Приоритет I. “Развитие на комплексната инфраструктура”

Индикатори за въздействие

- Създадена или запазена заетост в областта след период от 24 месеца – брой и % от всички работни места
- Създадена регионална устройствена схема
- Увеличение на потока превози средства/товари след 12 месеца
- Увеличение на сигурността (брой пътни произшествия след 12 месеца)

- Дял на енергията, произведена с използване на природен газ, водноелектрическа енергия, вятърна, слънчева, геотермична енергия и енергия генерирана от биомаса от общия обем на използвана енергия в областта
- Подобряване на енергийния и воден баланс в областта

Индикатори за резултат

- Спестено време (време за път x брой потребители)
- Спестено време (време за път x обем на товарите)
- Подобряване на достъпността (намаление на ЕСПЛ¹)
- Брой домакинства обслужвани от общината при събирането на ТБО % от населението)
- Разработени и внедрени системи за интегрирано управление на водните ресурси
- Относителен дял на пречистените води
- % отпадни води първично и вторично обработени
- Дял на канализираните селища
- Брой домакинства и фирми обслужени от нови или ремонтирани съоръжения

Индикатор за продукт

- Километри от автомагистрала построени или подобрени (% степен от завършването на цялостната мрежа)
- Километри построени и рехабилитирани републикански и общински пътища (% степен от завършването на цялостната мрежа)
- Брой изготвени общи и подробни устройствени планове
- Брой изградени малки пречиствателни станции и локални пречиствателни съоръжения
- Капацитет на новоизградените малки пречиствателни станции и съоръжения
- Населението с непрекъснато водоснабдяване с питейна вода с необходимите качества (%)
- Новоизградени канализационни системи (брой, дължина, капацитет, изразходвани средства)
- Квт/ Мвт нови или модернизирани мощности според източника на енергия
- Километри електроенергийни/газопреосни мрежи построени/модернизирани
- Километри изградени горски пътища
- Километри положени оптични кабели

¹ ЕСПЛ се използва за еквивалентна скорост по права линия и измерва лекотата на достъпа от една точка до друга, независимо от разстоянието между двете точки.

- Брой абонати ползващи интернет
- Брой изградени съоразения за достъп на лица с увреждания до обществени места

Приоритет II. “Насърчаване на регионалната икономика и трансгранично сътрудничество”

Индикатори за въздействие

- Създадена или запазена заетост в областта след период от 24 месеца / брой и % от всички работни места
- Увеличение на добавената стойност генерирана след 24 месеца
- % на експортните продажби в оборота на консултираните фирми
- Степен на оцеляване на новите МСП получили финансова и консултантска подкрепа²
- Нарастване броя на трансгранични публично-частни партньорства с РСърбия и РМакедония
- Брой фирми, използващи услугите на регионалните бизнес – центрове след 12 месеца
- Нарастване на броя на внедрените нови продукти и иновации след 24 месеца

Индикатори за резултат

- Брой на създадените регионални кълъстери и мрежи
- Брой на фирмите, участващи в регионални кълъстери
- Преки частни инвестиции във фирми финансово подкрепени
- Брой фирми превърнати в нови износители
- Брой фирми с износ към нови пазари
- Брой нови фирми започнали своята дейност
- Нови нараснали продажби на МСП
- % на завърналите се (останали да живеят) в област Кюстендил
- Брой и обем на сключени договори за участие в програми и проекти, свързани със Структурните фондове и Кохезионния фонд
- Брой местни предприятия заети със субсидирани съвместни изследователски проекти (от тях МСП)

Индикатор за продукт

- Брой консултирани МСП
- Брой МСП ползващи финансова подкрепа

² Степен на оцеляване е пропорция на нови фирми, които все още действат след 18 месеца.

- Брой МСП включени в трансгранични проекти
- Брой фирми, които получават финансова подкрепа за закупуване на технологии
- Брой промотирани нови маркетингови инициативи/схеми
- Брой на възстановените изоставени сгради и съоръжения с възможно стопанско предназначение
- Брой на фирмите, разположени в технопаркове и техноинкубатори
- Брой на създадените/подновени борси, търговски центрове и тържища (%)
- Брой разкрити нови ГКПП с РМакедония и РСърбия

Приоритет III. “Развитие на конкурентноспособно селски стопанство и преработвателна промишленост”

Индикатори за въздействие

-

Приоритет IV. “Социално развитие и човешки капитал”

Индикатори за въздействие

- Създадена или запазена заетост в областта след период от 24 месеца/брой и % от всички работни места
- Намаляване на безработицата в конкретна група от населението (%)
- Намаляване на рано напусналите училище
- Нарастване на квалификацията на конкретна група от населението (%)
- Нарастване на производителността на работниците в резултат на повишеното ниво на квалификация (% увеличение на оборота /служителя)

Индикатори за резултат

- Преквалификация (брой бенифициенти получили диплом или сертификат)
- Увеличение в степента на обхващане на разглежданото население
- Брой безработни ползвачи допълнително консултантски услуги
- Увеличение на бюджета за обучение на МСП (% ръст)
- Брой на обслужените потребители (нарастване в % на населението)
- Брой културни събития
- Брой и обем на сключени договори за участие в програми и проекти, свързани със Структурните фондове и Кохезионния фонд
- % на изпълнените съвместни проекти между областна администрация, общинската администрация, частния сектори неправителствения сектор

- Брой и обем на сключените договори за участие в интегрирани програми за развитие
- % на МСП, доволни от получените услуги

Индикатор за продукт

- Брой места за продължително професионално обучение
- Увеличаване на дела на използване на информационните технологии
- Брой преподаватели/консултанти повишили своята квалификация
- Брой предлагане работни места
- Брой обучителни часове, насочени към ИКТ (часове x обучавани)
- % от завършилите курсове за преквалификация и професионално обучение – ангажирани в местни компании.
- Брой проектите за трансгранично сътрудничество по отношение на околната среда
- Брой разработени стратегии за интегрирано градски развитие на големи градски агломерации
- Брой проекти за укрепване на взаимовръзката между града и прилежащия му регион
- Брой проекти за оптимизиране на градския обществен транспорт

Брой природни и културни обекти, получили подкрепа за опазване

- Увеличаване на общия капацитет в региона за усвояване на средствата от Структурните фондове, Кохезионния фонд и други програми на ЕС
- Увеличение на добавената стойност генерирана след 24 месеца
- Брой проекти, получили техническа помощ за подготовката им
- Усвоени средства по Структурните и Кохезионния фонд
- Брой разработени регионални информационни системи за осигуряване на процеса на управление
- Брой служители преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол
- Брой разработени съвместни проекти между регионалната администрация, общинската администрация, частния сектори неправителствения сектор

Приоритет V. “Опазване на околната среда. Ефективно управление на природните ресурси”

Индикатори за въздействие

- Влияние върху околната среда на вредните емисии от автотранспорта - намаляване на замърсяването и вредните емисии
- Намаляване на нерагламентираните депа за ТБО и рекултивация

- Повишаване на информираността на обществото по отношение на околната среда и подобряване на екологичното възпитание на младежите
- Оптимизиране управлението на защитените територии
- Подобряване на системите за мониторинг и контрол на околната среда

Индикатори за продукт

- Брой/ м² рекултивирани нарушени терени
- Брой проведени укрепителни и противоерозионни мероприятия
- Брой прочистени речни корита
- Брой проведени лесоустройствени мероприятия в областта
- Брой производители поощрени в производството на биологично чиста растителна и животинска продукция

Индикатори за резултат

- Брой въведени екологосъобразни технологии в дърводобивната промишленост
- Брой мероприятия за поддържане на оптимални дивечови популации и оптимални режими за лов и риболов
- Брой изградени общински претоварни площадки, депа за ТБО и завод за преработка
- Брой производители, прилагощи европейски норми и стандарти за биоземеделие и екопродукция

Приоритет VI. “Развитие на жизнеспособен туризъм”

Индикатори за въздействие

- Увеличение на туристическия поток в областта след 24 месеца³

Индикатори за резултат

- % създадени или подновени бази/легла
- Средна стойност на туристическия престои (в евро)
- Степен на удовлетвореност на клиентите на туристическите фирми (%)

Индикатори за продукт

- Брой туристически атракции създадени/подобвени
- Брой създадена или подновена бази или легла
- Брой реконструирани хотели

³ Туристическия поток се измерва в човеко/дни. Увеличението се измерва в %

- Новосъздадени туристически фирми
- Новосъздадени туристически продукти, наложени на пазара

На база на тези критерии Областния съвет за развитие, който наблюдава реализацията на ОСР, прави междинна и последваща/окончателна/ оценка, след приключване на плановия период.

Междинната оценка включва :

- Оценка на първоначалните резултати от изпълнението на стратегията;
- Оценка на степента на постигане на съответните цели;
- Оценка на използването на финансовите ресурси и процедурите за изпълнение и наблюдение.

Последващата оценка включва :

- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси за изпълнение на стратегията;
- Оценка на общото въздействие;
- Анализ на положителните и отрицателни фактори при изпълнението на стратегията;
- Оценка на степента на постигане на целите и на устойчивостта на резултатите;
- Изводи и препоръки, относно прилагането на политиката за регионално развитие.